KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS

SERBEST TİCARET SORUNU ÜZERİNE

Hazırlayan: Önder Kulak

NOTA BENE
MARKSİZM

SERBEST TİCARET SORUNU ÜZERİNE

Karl Marx & Friedrich Engels

Yayına Hazırlayan
Önder Kulak

NOTA BENE

NotaBene Yayınları

SERBEST TİCARET SORUNU ÜZERİNE

Karl Marx & Friedrich Engels

Yayına Hazırlayan: Önder Kulak
Kapak Tasarımı: Canis Döşemeci Başsüllü
Dizgi: Ulaş Akyol

Baskı ve Cilt: Hermes Tanıtım Ofset Baskı Hiz. Kağ. Ltd. Şti. Sertifika No: 14847
Büyük Sanayi 1. Cad. No: 105 İskitler / ANKARA Tel: 0.312 384 34 32

1. Baskı
2014
Ankara

ISBN : 978-605-5513-95-5

www.notabeneyayinleri.com ● facebook.com/NotaBeneYayinleri ● twitter.com/NotaBeneY
© Renas Yayıncılık Matbaacılık Filmcilik Reklam Yazılım Donanım Bilişim San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez (Ankara): Bankacı Sok. 18/1 Çankaya /Ankara Tel: 312 417 05 44
İstanbul Büro: Hamalbaşı Sk. Üstündağ İş Merkezi No:14/123 Galatasaray/İstanbul Tel: 212 244 31 61
Sertifika No: 18074

Mehmet Ayvalıtaş,

Abdullah Cömert,

Ethem Sarısülük,

Ali İsmail Korkmaz,

Medeni Yıldırım,

Ahmet Atakan,

Hasan Ferit Gedik,

Berkin Elvan,

Mehmet İstif

Elif Çermik

ve

...Taner Yelkenci'ye...

Ekrem Ekici 1982 yılında Adana'da doğdu. Kocaeli Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden 2005 yılında mezun oldu. Aynı bölümde "Benedict Spinoza'nın Doğal Hak Teorisi" başlıklı teziyle, 2008 yılında yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2009 sonundan bu yana, Berlin Freie Universität Felsefe Bölümü'nde, Louis Althusser'in Materyalizm (*Der Aleatorische Materialismus*) Anlayışı üzerine doktora çalışmasını sürdürmektedir. Ekici, aralarında Antonio Gramsci'nin *Hapishane Defterleri*, Peter Ives'ın *Gramsci'de Dil ve Hegemonya*, Peter Thomas'ın *Gramsci* Çağı (İlker Akçay ile birlikte), Ronald Bogue'nin *Deleuze; Sinema Üzerine* adlı eserlerinin de bulunduğu kitapların ve çeşitli makalelerin çevirmenliğini yapmıştır.

Fehmi Ünsalan Kocaeli Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde doktorasını yapıyor. Aynı bölümde araştırma görevlisi olarak görev alıyor.

Kansu Yıldırım Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Bölümünde yüksek lisansını tamamladı. *Kampfplatz* dergisinde yayın kurulu üyesi olan Yıldırım'ın çeşitli dergilerde ve kitaplarda yayınlanmış makaleleri bulunuyor.

Önder Kulak 1986 yılında İstanbul'da doğdu. 2009 yılında Maltepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladı. Daha sonra *Marx, Lukacs ve Adorno'da Yabancılaşma ve Şeyleşme* başlığıyla hazırladığı teziyle Sussex Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden yüksek lisans derecesi almaya hak kazandı. Alman İdealizmi, Marksizm, Frankfurt Okulu ve Alman Tarih Okulu üzerine çalışan Kulak'ın; *FelsefeYazın*, *Doğu Batı*, *Yeditepe'de Felsefe*, *Baykuş*, *Kampfplatz* gibi çeşitli dergilerde yayınları ve çevirileri bulunmaktadır. Yakın zamanda kaleme aldığı *Marx'ın Halleri: Marksist D*üşüncede Diyalektik Bir Yolculuk (Kurtul Gülenç ile birlikte, Kalkedon Yayınları, 2012) kitabını yayımlayan Kulak, halen Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde doktora eğitimine devam etmektedir.

Özgül Yıldızer 1982'de doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat lisans programından mezun oldu. Halen Hacettepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat anabilim dalında yüksek lisans öğrenimine devam etmektedir.

Rana Aydıner Marmara Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Bölümü'nde lisans eğitimine devam ediyor.

Serhat Celâl Birdal Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünde araştırma görevlisi olan Serhat Celal Birdal doktora çalışmasını Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde sürdürmektedir. Yine aynı yerde "Althusser'in kuramsal dönüşümleri" üzerine bir yüksek lisans tezi hazırlayan Birdal'ın çalışma alanları arasında Marksizm, siyasal ontoloji, siyaset-arzu ilişkisi yer almaktadır.

Yüksel Tarım 1981'de İstanbul'da doğdu. Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladı. Halen aynı bölümde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Kampfplatz Dergisi yayın kurulu üyesidir.

Karl Marx'ın henüz çevrilmeyen metinlerini dilimize kazandırma girişimleri bize şunu gösterdi: Marx'ın düşüncede *daha güçlü* bir takibini gerçekleştirmek ve mevcut teoriyi *daha güçlü* bir biçimde yeniden-üretmek istiyorsak O'nu bütün eserleriyle, köşe yazılarıyla ve polemikleriyle kavramak durumundayız. Türkiye'de Marksist literatürün tamamlanması amacıyla bizler, *"Notabene Marksizm – Fortius Marx"* çalışma grubu olarak tarih, ekonomi, ulusal sorun, siyaset ve felsefe üzerine tercümesi henüz gerçekleştirilmemiş tüm Marx ve Engels metinlerini siz değerli okuyucularla buluşturmak için yola çıktık.

Notabene Marksizm – *Fortius Marx*

Dizi Editörü

Önder Kulak

Dizi Yayın Kurulu

Kansu Yıldırım, Soner Torlak, Önder Kulak
Ebubekir Aykut, Ersin Vedat Elgür

İçindekiler

Okura Not 7

1. Giriş. Serbest Ticaret Sorunu Üzerine 9
Friedrich Engels

2. Koruma Vergileri Ya Da Serbest Ticaret Sistemi 27
Friedrich Engels

3. Korumacılar, Serbest Ticaretçiler ve İşçi Sınıfı 33
Karl Marx

4. Brüksel Serbest Ticaret Kongresi 37
Friedrich Engels

5. Serbest Ticaret Sorunu Üzerine 47
Karl Marx

6. *Kölnische-Zeitung*'a Göre İngiltere'deki Durum 63
Friedrich Engels

7. Serbest Ticaret ve Çartistler 69
Karl Marx

8. Ek 1. Hanover Sanayicileri ve Koruma Vergileri 79
Karl Marx

9. Ek 2. Friedrich List'in Kitabı Üzerine Bir Makale Taslağı:
Das Nationale System der Politischen Ökonomie 81
Karl Marx

Okura Not

Sermaye sahipleri, dün olduğu gibi bugün de, "*serbest ticaret tüm insanlara refah getirdi ve getirecektir*" naraları atmaya devam ediyorlar. Peki öyle mi? İyi ama öyleyse, neden bir yanda gökdelenler yükselirken işçiler hâlâ açlık sınırında yaşamaya mahkumlar? Her gün tershanelerde kelle koltukta çalışan tershane işçileri ne zaman refaha ulaştılar? İnşaat şantiyelerinde naylon barakalarda yanarak can veren işçiler hangi refah koşullarından yararlandılar? Peki ya maden işçileri? Ya da her geçen gün kamuda ve özel sektörde sayıları artan, esnek ve güvencesiz çalışan taşeron işçilere ne demeli? Bütün bunlara verilecek bir yanıt yok mu?

Karl Marx ve Friedrich Engels yanıtlıyorlar. Bir yandan *serbest ticaret*in işçilere ancak yıkım getirdiğini gösterirlerken, diğer yandan ikiyüzlü burjuvaların nasıl işlerine geldiğinde *serbest ticaret*e karşı *gümrük vergileri* gibi onlarca çeşit *koruma vergisi*ne tutunduklarını ifşa ediyorlar.

Serbest Ticaret Sorunu Üzerine, Engels tarafından 1888 yılında İngilizce bir kitapçık olarak derlenmiştir. Bu derlemenin metinleri Marx ve Engels tarafından ya ilk elden İngilizce kaleme alınmış, ya da Engels'in kontrolünde İngilizce'ye çevrilmişlerdir. Elinizdeki bu kitapta, Engels'in derlemesine ek olarak, *Rheinische Zeitung*'tan alınmış Kasım 1842 tarihli bir makale notu ve Marx'ın defterlerinden alınmış Mart 1845 tarihli önemli bir makale taslağı da bulunmaktadır.

Büyük bir kısmı daha önce çevrilmemiş[1] bu metinlerin Türkçe'ye kazandırılmasıyla, *serbest ticaret, koruma vergileri, gümrük vergileri...* gibi birçok kavramın daha iyi anlaşılmasına katkı sunacağımız inancındayız.

Metinleri en iyi şekilde Türkçe'ye kazandırmış çevirmen arkadaşlarıma, metinlerin çeviri ve düzeltmelerinin ardından özenle son okumalarını yapan Kansu Yıldırım'a ve her daim emeğini esirgemeyen Ersin Vedat Elgür'e bilhassa teşekkürlerimi sunarım.

...ve kuşkusuz, kitaplarda yazanları sokağa taşımakta ısrar eden, *daha iyi bir dünya için "...her yer DİRENİŞ!"* diyen "okur"a da, emeği geçen tüm arkadaşlarım adına teşekkürü bir borç bilirim.

"Bu daha başlangıç, mücadeleye devam!"

Önder Kulak

[1] Bildiğimiz kadarıyla sadece Marx'ın *Serbest Ticaret Sorunu Üzerine* isimli çalışması bütünüyle çevrilmiştir. Bunun yanında yine Marx'ın *Korumacılar, Serbest Ticaretçiler ve İşçi Sınıfı* isimli çalışmasından da sadece kısa bir pasaj daha önce çevrilmiş bulunmaktadır.

Serbest Ticaret Sorunu Üzerine

1888 İngilizce Basım Kitapçık İçin Giriş

Friedrich Engels

çev. Önder Kulak

1847'nin sonlarına doğru, Brüksel'de bir serbest ticaret kongresi düzenlendi. Bu, serbest ticaret kampanyası kapsamında stratejik bir hamle olduğundan, İngiliz imalâtçılar[1] tarafından yürütüldü. Tahıl Yasaları'nın 1846'da yürürlükten kaldırılmasıyla kendi evinde muzaffer olanlar, kıta tahılının İngiltere'ye serbest geçişi karşılığında, işlenmiş İngiliz ürünlerinin kıta pazarına serbest geçişini talep etmek üzere kıtayı işgal ettiler.

Bu Kongre'de Marx da kendisini konuşmacılar listesine kaydettirmişti; ancak beklenildiği gibi daha sırası gelmeden olaylar pek de iyi idare edilemedi ve Kongre sona erdi. Bu durumda Marx serbest ticaret sorunu hakkında konuşması gerekenleri –kendisinin de ikinci

[1] *İmalâtçı* [*manufacturer*] sözcüğü tüm kitap boyunca atölye, fabrika ya da ikisi arasında kalan ve *manifaktür* sözcüğüyle karşılanabilir üretim yerlerine sahip *sanayi kapitalisti*ni kastetmektedir. Bu bakımdan tüm kitap boyunca sözcüğün türevlerini de bu kullanıma göre düşünmek gerekmektedir. Örneğin *imalât* sözcüğü söz konusu yerlerde gerçekleşen *üretim* anlamında kullanılmaktadır. Böylesi bir ayrımın yapılmasının nedeni çalışma içerisinde örneğin *producer* ve *manufacturer* gibi iki farklı sözcük kullanımı olması ve örneğin *manufacturer* sözcüğü için *üretici* kullanımının terminoloji bakımından genelde tercih edilmemesidir. [ed.]

başkanlarından biri olduğu– uluslararası bir kurum olan Brüksel Demokrasi Derneği huzurunda söylemeye mecbur bırakıldı.

Şu sıralar Amerika'da günün konusunun serbest ticaret ya da koruma sorunu olmasından, –benden tanıtıcı bir giriş yazmam istenen– Marx'ın konuşmasının İngilizce çevirisini yayımlamanın yararlı olacağı düşünülmüş olacak.

> "Koruma sistemi," der Marx, "imalâtçıları üretmenin, serbest işçileri esaret altına almanın, ulusal üretim araçlarını ve geçim kaynaklarını sermaye haline getirmenin ve ortaçağdan modern üretim biçimine geçişi zorla kısaltmanın yapay aracıdır."

Böylesi bir korumanın kökleri 17. yüzyıldadır ve öyle ki 19. yüzyıla kadar kendini çok iyi korumuştur. Bu daha sonra Batı Avrupa'nın her uygar ülkesinde olağan bir politika olarak benimsendi. Biricik istisnalar Almanya ve İsviçre'nin küçük eyaletleriydi – ama bu sistemi beğenmediklerinden değil bu gibi küçük bölgelerde uygulanmasının olanaksız olmasındandır.

18. yüzyılın son üççeyreği boyunca İngiltere'de doğan ve gelişen modern sanayi sistemi –buharlı makinelerle üretim– korumanın destekleyici kanatlarının altındaydı. Ve eğer gümrük koruması yeterli olamamış olsa bile, Fransız Devrimi'ne karşı savaşlar İngiltere'ye yeni sanayi metotlarının tekelini koruması için yardımcı oldu. İngiliz savaş gemileri, İngiltere'nin sanayiden rakiplerini kendine ait sömürge pazarlarından 20 yıldan fazla uzak tutmuşken, bu pazarları zor yoluyla da İngiliz ticaretine açmıştı. Güney Amerika sömürgelerinin, yönetimleri altında oldukları merkez Avrupa ülkelerinden ayrılmaları, Fransız ve Hollanda sömürgelerinin değer kazanarak İngiltere tarafından fethi, Hindistan'a kademeli boyun eğdirişi, bütün bu uçsuz bucaksız toprakların insanlarını İngiliz ürünleri için müşteriye dönüştürmüştür. Böylece İngiltere kendi evinde devam ettirdiği korumayı serbest ticaretle tamamladı ve başka ülkeleri olası müşterileri olmaları için zorladı; ve bu iki sistemin mutlu birlikteliği sayesinde, 1815'deki savaşların sonunda kendini, sanayinin bütün önemli dalları bakımından, dünya ticaretinin varsayılan tekelini tasarruf ederken buldu.

Bu tekel sonraki barış yılları boyunca daha fazla yayıldı ve güçlendi. İngiltere'nin savaş sırasında elde ettiği bu itki yıldan yıla büyüdü; tüm olası rakipleriyle arasındaki mesafeyi hep daha da açar gözüktü. Doğrusu, sürekli artan miktarlarda işlenmiş ürünün ihracı, ülke için bir ölüm kalım meselesi haline geldi. Bu farkedildi, ancak yol üzerinde iki engel vardı: Diğer ülkelerin yasaklayıcı ya da koruyucu kanunları ve İngiltere'den hammadde ve gıda malzemelerinin ithaline dair vergiler.

Sonra klasik politik ekonominin serbest ticaret kuramları –Fransız fizyokratların ve onların İngiliz ardılları, Adam Smith ve Ricardo'nun– John Bull'un ülkesinde popüler hale geldi.

Bütün yabancı rakiplerini saf dışı bırakmış ve varlığı, ihracatının artmasına bağlanmış imalâtçılara karşı kendi evinde koruma gereksizdi. Kendi evinde koruma kimseye değil ama gıda malzemeleri ve diğer hammadde üreticilerinin ve –İngiltere'nin mevcut koşulları altında kira toplayanlar, yani toprak aristokrasine karşılık gelen– tarımdan çıkarı olanların yararına oldu. Ve bu türden bir muhafaza imalâtçılar için zarar vericiydi. Hammaddelerin vergilendirilmesiyle, onlardan imal edilen malzemelerin fiyatları da arttı; gıdanın vergilendirilmesiyle, emeğin fiyatı da arttı; her iki açıdan da Britanyalı imalâtçı yabancı rakiplerine kıyasla dezavantajlı bir durumda kaldı. Ve tüm diğer ülkeler İngiltere'ye en çok tarım ürünleri gönderdikleri ve İngiltere'den en çok işlenmiş ürün aldıklarından, tahıl ve hammaddeler üzerindeki İngiliz koruma vergilerinin yürürlükten kaldırılması, genel olarak, aynı zamanda yabancı ülkelerin İngiliz imalâtçılardan topladıkları ithalat vergilerinin yürürlükten kaldırılması –ya da en azından sırasıyla azaltılması– talebiydi.

Uzun ve şiddetli bir mücadeleden sonra –hâlihazırda ulusun gerçekten öncü sınıfı olan, çıkarları daha sonra ulusun başlıca çıkarı olan– İngiliz sanayi kapitalistleri galip geldiler. Toprak aristokrasisi pes etmek zorunda kaldı. Tahıl ve diğer hammaddeler üzerindeki gümrük vergileri yürürlükten kaldırıldı. Serbest ticaret günün parolası haline geldi. Diğer tüm ülkeleri serbest ticaretin büşrasına çekmek ve böylece kendi serbest tarım bölgeleri olan diğer tüm ülkelerle birlikte,

İngiltere'nin en büyük imalât merkezi olduğu bir dünya yaratmak; işte bu İngiliz imalâtçılar ve onların sözcüleri politik ekonomistler cephesinde sonraki görevdir.

Bu Brüksel Kongresi zamanlarıydı; Marx'ın söz konusu konuşmasını hazırladığı zamanlar. Bu korumanın, belirli koşullar altında, örneğin 1847 Almanya'sında, imalâtçı kapitalistlerin yararına olabileceğini kabul ederken; aynı zamanda serbest ticaretin, işçiler için her derde deva bir çare olamayacağını, aksine onları daha da ağırlaştırabileceğini göstererek; en sonunda ilkesel olarak serbest ticaret lehine ifadede bulunur.

Marx'a göre serbest ticaret, modern kapitalist üretimin olağan koşuludur. Sadece serbest ticaret altında buharın, elektriğin ve makinelerin eşsiz üretim güçleri tam anlamıyla gelişebilir; ve bu gelişmenin süratli temposu, onun kaçınılmaz sonuçlarını daha çabuk ve daha tam şekilde gerçekleştirilecektir; toplum iki sınıfa bölünür, kapitalistler burada ve ücretli-işçiler orada; miras kalan zenginlik bir yanda, miras kalan yoksulluk diğer yanda; alıp başını giden talebi karşılamak ve sanayinin sürekli artan yoğun üretimini tüketemeyen pazarlar; sürekli yinelenen refah, bolluk, kriz, panik, kronik depresyon ve ticaretin adım adım canlanma döngüsü, daimi gelişmenin değil ama tekrarlanan fazla üretimin ve krizin habercisi; kısacası, üretim güçlerinin, altında devindikleri toplumsal kurumlara, katlanılamaz engeller olarak başkaldırdıkları bir dereceye dek gelişmesi; tek olası çözüm: Toplumsal bir devrim; toplumsal üretim güçlerini köhnemiş toplumsal düzenin engellerinden ve esas üreticileri, büyük insan kitlelerini ücretli kölelikten kurtarmak. Ve serbest ticaret bu tarihsel evrimin doğal, olağan atmosferi olduğundan, bu kaçınılmaz toplumsal devrimin koşulları için ekonomik ortam, yakın zamanda yaratılacaktır – bu sebeple ve yalnızca bu sebeple, Marx serbest ticaret lehine ifadede bulundu.

Her nasılsa, İngiltere'de serbest ticaretin zaferini hemen takip eden yıllar, bu durum üzerine gelişen en abartılı refah beklentilerini doğrulamış gözükmektedir. Britanya ticareti fevkalade bir hacme yükseldi; İngiltere'nin dünya pazarlarındaki sanayi tekeli hiç olmadığı kadar sağlam bir şekilde oluşturulmuş göründü; toptan satışlarla

yeni demirhaneler, yeni tekstil fabrikaları yükseldi; her yerde yeni sanayi kolları gelişti. Aslında 1857'de ağır bir kriz meydana geldi, ama aşıldı; ticaret ve imalâtın ilerleyen hareketi daha sonra yeniden sallanmaya başladı; 1866'ya değin, bu sefer dünya ekonomi tarihinde yeni bir başlangıç olarak geçtiği görülen yeni bir panik baş gösterdi.

Britanyalı imalâthanelerin ve ticaretin 1848 ve 1866 arası eşsiz gelişimi hiç şüphe yok ki, gıda ve hammadde üzerindeki koruma vergilerinin kaldırılmasında önemli ölçüde etkili olmuştur. Ancak bütünüyle değil. Diğer önemli değişimler de eş zamanlı gerçekleşmiş ve ona yardımcı olmuştur. Sözü edilen yıllar –dünyanın dolaşım aracını son derece büyük miktarlarda arttırmış– Kaliforniya ve Avustralya altın yataklarının keşfini ve çalıştırılmasını da kapsar; onlar buharın diğer tüm ulaşım araçları üzerindeki nihai zaferini ilan ederler; şimdi buharlı gemiler okyanusta yelkenli gemilerin yerini aldı; bütün uygar ülkelerde demiryolu karada ilk yeri alıyor, şose yapılmış yollar ise ikinci; ulaşım şimdi dört kat daha hızlı ve dört kat daha ucuz. Hiç şüphe yok ki, böylesi uygun koşullarda, buharla çalışan Britanyalı imalâtçılar, el işçiliğine dayalı yabancı iç sanayi pahasına hükümranlıklarını yaymalılardır. Peki ama diğer ülkeler kendilerini sadece "dünyanın atölyesi" İngiltere'nin tarımsal uzantısı durumuna düşüren bu değişim karşısında oturmaya devam edip boyun mu eğdiler?

Yabancı ülkeler bu türden bir şey yapmadılar. Fransa imalâtçılarını, yaklaşık 200 yıl kadar, kusursuz bir koruma ve yasaklama Çin Seddi arkasında korumuş ve tüm lüks ve beğeni malzemelerinde, İngiltere'nin hak etmekten imtina edeceği bir üstünlük elde etmiştir. İsviçre, kusursuz serbest ticaret altında, İngiliz rekabetinin dokunamamış olduğu görece önemli imalâtçıları elinde bulundurdu. Almanya, herhangi daha büyük bir başka kıta ülkesinden daha liberal bir gümrük vergisiyle, görece İngiltere'den bile daha hızlı bir oranda imalâtçılarını geliştiriyordu. Ve Amerika 1861 İç Savaşı'yla birdenbire sadece kendi kaynaklarıyla bırakıldı ve her türden işlenmiş ürün talebini hemen karşılamak üzere araçlar bulmak zorundaydı ve bunu sadece kendi evinde kendi imalâtçılarını yaratarak yapabilirdi. Savaş talepleri savaşla sona erer; ama bu yeni imalâtçılar orada kaldılar ve Britanyalı rekabetiyle

karşılaşmak zorundaydılar. Ve savaş Amerika'da, büyük kaynaklarla nüfusunu 40 yılda nihayetinde ikiye katlayabilir 35 milyonluk bir ulus olduğu ve yıllarca en çok çiftçi kalacak olan komşularla çevrelenmiş olacağı ve böyle bir ulusun hem barış hem de savaş zamanında kendi başlıca tüketim malzemeleri için yabancı imalâtçılardan bağımsız bir şekilde "kaderini çizebileceği" içgörüsünü olgunlaştırmıştı. Ve sonrasında Amerika korumacılığa dönmüştü.

Belki şimdi 15 yıl olmuştur, bir demiryolu vagonunda demir ticaretiyle ilgilenen yetenekli bir Glasgow tüccarıyla seyahat etmiştim. Amerika hakkında konuşurken, bana o eski serbest ticaret yağlamalarından bahsetmişti:

> "Amerikalılar gibi zeki iş adamlarına sahip bir ulusun yerli demir ustalarını ve imalâtçılarını takdir etmesi akıl almaz değil mi? Bu ülkede ne zaman daha iyi bir malzemeyi değilse bile aynısını çok daha ucuza alabilecekler?"

Ve daha sonra bana Amerikalıların açgözlü birkaç demir ustasını zenginleştirmek için kendilerini ne kadar vergilendirdiklerine dair örnekler verdi.

> "Peki" diye yanıtladım, "ben sorunun bir başka yanının daha olduğunu düşünüyorum. Biliyorsunuz ki, kömürde, su gücünde, demirde ve diğer madenlerde, ucuz gıdada, ev yapımı pamukta ve diğer hammaddelerde, Amerika hiçbir Avrupa ülkesine eşit olmayan kaynaklara ve avantajlara sahip; ve eğer Amerika imalâtçı bir ülke haline gelemezse, bu kaynaklar bütünüyle gelişemez. Siz de kabul edeceksiniz ki, bugünlerde Amerikalılarınki gibi büyük bir ulus sadece tarımla varolamaz; bu daimi barbarlığın ve daha aşağı bir yerde olmanın olumsuzlanmasıyla eşdeğerde olacaktır; çağımızda hiçbir büyük ulus kendi imalâtçıları olmadan yaşayamaz. Peki madem Amerika imalâtçı bir ülke haline gelmeliyse ve sadece bunu başarmaya değil aynı zamanda rakiplerini de saf dışı da bırakmak için her türlü şansa sahipse, onun için iki açık yol vardır; ya serbest ticaret altında, neredeyse yüzyıllık bir başlangıca sahip İngiliz imalâtçılara karşı diyelim 50 yıl son derece maliyetli rekabetçi bir savaş sürdürmek; ya da İngiliz imalâtçıları, 25 yılın sonunda açık dünya pazarında kendisini koruyabileceği –neredeyse– mutlak bir kesinlikle, diyelim 25 yıl koruma vergileriyle engellemek. Hangi ikisi en ucuz ve en kısa olacaktır? Sorun budur. Eğer Glasgow'dan Londra'ya gitmek

> isterseniz, bir peni bir mile parlamento trenine binebilir ve saatte 12 mil oranıyla seyahat edebilirsiniz. Ama binmezsiniz; sizin zamanınız çok değerlidir, siz eksprese binersiniz, bir pençe 1 mil ödersiniz ve saatte 40 mil yaparsınız. Çok güzel, Amerikalılar ekspres ücret ödeyip ekspres hızda gitmeyi tercih ediyorlar."

Benim İskoç serbest ticaretçimden tek bir söz yanıt gelmedi.

Yapay olarak imalâtçılar üretmenin bir aracı olan koruma varlıkları, öyleyse, sadece, hâlâ feodaliteyle mücadele eden, bütünüyle gelişmemiş bir kapitalist sınıf için faydalı olarak ortaya çıkmayabilir; aynı zamanda feodalizmin hiç bilinmediği ve tarımdan imalâthanelere geçişin bir zorunluluk haline geldiği bir gelişim aşamasına ulaşmış, Amerika gibi bir ülkedeki kapitalist sınıfın yükselişine de can verecektir. Bu durumda yer alan Amerika koruma lehine karar verdi. Bu karar verildiğinden beri 5, gezgin arkadaşımla konuşmamdan 20 yıl kadar geçmiş ve koruma, yanılmıyorsam, Amerika için görevini yerine getirmiş ve şimdi bir baş belası olmuştur.

Bir zaman için bunlar benim düşüncem olmuştur. Yaklaşık iki yıl önce korumacı bir Amerikalıya şunları söyledim:

> "Şuna ikna oldum ki, eğer Amerika serbest ticaret içine girerse, 10 yıl içerisinde İngiltere'yi dünya pazarında yenmiş olacaktır."

Koruma olsa olsa bitmek bilmez bir ilişkidir[2] ve onunla ne zaman işiniz bittiğini asla anlamazsınız. Bir sanayiyi korurken, doğrudan ya da dolaylı olarak tüm diğerlerine zarar verirsiniz ve böylece onları da korumak zorunda kalırsınız. Bunu yaparken de yine başta koruduğunuz sanayiye zarar verirsiniz ve telafi etmek zorunda kalırsınız; ancak bu telafi durumu, daha önceki gibi, tüm diğer ticaretlerde karşı etkide bulunur ve onları tazmin, *ad infinitum* vb. olarak isimlendirir. Bu bağlamda Amerika, bize, korumacılığın önemli bir sanayinin en iyi yokedilme şekli olduğu çarpıcı bir örnek veriyor. Amerika'nın 1856'daki denizden toplam ithalatı ve ihracatı $641.604.850 toplamına ulaştı. Bu toplamın yüzde 75.2'si Amerikan gemileriyle, yüzde 24.8'i yabancı gemilerle taşınmıştır. Britanyalı buharlı okyanus

[2] Burada *ilişki*den kasıt cinsel ilişkidir; metinde argo bir sözcük olan *screw* kullanılmaktadır. *[ç.n.]*

gemileri halihazırda sonra Amerikan yelkenli gemilerinin haklarına saldırdılar; yine de Amerikan gemileri 1860'ın toplam açık deniz ticareti $762.288.550'nin yüzde 66.5'ini taşıdılar.

İç Savaş çıkageldi ve Amerikan gemi inşasına da koruma; ve Amerikan bayrağını açık denizlere neredeyse bütünüyle sokan ikinci plan son derece başarılıydı. Amerika'nın toplam açık deniz ticareti $1.408.502.979 toplamına ulaştı, ama bu toplamın sadece yüzde 13.8'i Amerikalılar tarafından ve yüzde 86.2'si yabancı bandıralılar tarafından taşındı. Amerikan gemileri tarafından taşınan ürünler 1856'da $482.268.274 toplamına ulaştı; 1860'da $507.247.757. 1887'de, $194.356.746'a düştü. 40 yıl önce Amerikan bayrağı Britanya bayrağının en tehlikeli rakibiydi ve hakkını vererek onu okyanusta alt ediyordu; şimdi hiçbir yerde yok. Gemi inşasını koruma, hem gemiciliği hem de gemi inşasını bitirdi.

Bir başka nokta. Günümüzde üretim metotlarındaki gelişmeler çok hızlı birbirlerini izliyorlar ve tüm sanayi dallarının karakterini çok ani ve tümden değiştiriyor ve dün adilce ayarlanmış koruma vergisi olan şey, bugün daha fazla adil değildir. Hazine Sekreterliği'nin 1887 Raporu'ndan bir başka örnek alalım:

> "Yün eğirmede kullanılan makinelerin son yıllardaki gelişimi, ticaretten dokunmuş giysi olarak bilinen şeyin karakterini büyük ölçüde değiştirdi ve bu sonuncusu bizim için –giyim eşyası olarak– çok büyük oranda aşılmıştır. Bu değişim... bu ürünlerin (yün kumaş) yerli imalâtçılarını ciddi bir zarara uğrattı, çünkü kullanmaları gereken yün üzerindeki gümrük vergisi, yün giysiler yapmak için kullanılan yün üzerindekiyle aynıdır. Bu ikincisi üzerine yüklenmiş gümrük vergisi oranı her 1 pound için 80 senti aşmayan bir değerde olduğunda, *ad valorem*[3] her biri 35 sentin üstündedir; 80 senti geçmeyen bir değerde olan yün giysiler üzerindeki gümrük vergisi her 1 pound için 10 ila 24 sent ve *ad valorem* 35 sent arasında değişir."

Bu durumda dün yerli sanayi için bir tedbir olan şey, bugün yabancı ithalatçı için bir ikramiyeye dönüşmüştür; ve Hazine Sekreteri yerinde bir şekilde der ki:

---

[3] *Değeri üzerinden* anlamındaki Latince sözcük. [ç.n.]

> "Gümrük yasası değişmediği sürece bu ülkede yün giysi imalâtçılarının çok geçmeden tükeneceğini düşünmek için çok fazla sebep vardır."

Ama değiştirmek için mevcut koşullar sayesinde kâr eden yün giysi imalâtçılarıyla savaşmak zorunda kalırsınız; hem Kongre'nin[4] çoğunluğunu hem de nihayetinde ülkenin kamuoyunu kendi görüşlerinize yaklaştıracak düzenli bir kampanya başlatmak zorunda kalırsınız ve burada soru şudur: Buna değer mi?

Ancak korumanın en kötü yanı, onu bir kere elde ettiğiniz zaman ondan kolayca kurtulamamanızdır. Bu adil bir gümrük vergisi ayarlama süreci kadar zordur ve serbest ticarete dönüş çok daha zordur. İngiltere'ye birkaç yıl önce bu değişimi tamamlaması için müsaade eden koşullar bir kere daha gerçekleşmeyecektir. Ve bunda bile 1823 tarihinden itibaren mücadele (Huckisson), 1842'de başarılı olmaya başlamış (Peel'in gümrük vergisi) ve Tahıl Yasaları'nın yürürlükten kaldırılmasından sonra birkaç yıl devam etmiştir. Bu durumda ipek imalâtçılarına koruma (hâlâ yabancı rekabetten korkması gereken tek örnek) yıllar boyunca uzatılmış ve sonra bir başkasına, pozitif olarak kötü şöhretli bir forma verilmiştir; diğer tekstil sanayileri –kadınların, gençlerin ve çocukların emek-zamanını sınırlayan– Fabrika Yönergesi'ne tabiyken, ipek ticareti genel kurallara karşı onları, diğer tekstil işlerine göre, daha genç çocukları çalıştırmaya, çocukları ve gençleri daha uzun saatler çalıştırmaya izin veren kayda değer muafiyetlerle ayrıcalıklıydı. İkiyüzlü serbest ticaretçilerin ortadan kaldırdığı yabancı rakiplere dayanan tekel, İngiliz çocukların sağlıkları ve yaşamları pahasına yeniden ama farklı şekilde tekrar yaratıldı.

Tüm ya da neredeyse tüm imalât dalları için açık pazarlarda yabancı rakiplere meydan okuyabileceği bir zamana kadar hiçbir ülke bir kez daha serbest ticaretten korumaya geçemez. Değişim ihtiyacı böylesi mutlu bir durumda bile umut edilebilir olmaktan daha önce gelecektir. Bu ihtiyaç kendini farklı alışverişlerde farklı zamanlarda açığa kavuşturacaktır; ve bu çarpışan çıkarların alışverişlerinden, en öğretici didişmeler, lobi entrikaları ve parlamento kumpasları ortaya

[4] *Houses of Congress*. [ç.n.]

çıkacaktır. Makinist, mühendis ve gemi yapımcısı, demir ustalarına bahşedilen korumanın, ürünlerinin fiyatlarını büyük ölçüde yükselttiğini ve ihraç ticaretinin bu yüzden ve sadece bu yüzden engellendiğini görebilir. Pamuklu giysi imalâtçıları onun İngiliz giysilerini Çin ve Hint pazarlarından dışarıya sürdüğünü görebilir, ama o, yüksek fiyat için yün ipliğe, eğiricilerin ve diğerlerinin korunmasından dolayı ödemek zorundadır.

Ulusal sanayinin bir kolu olan maden, iç pazarı bütünüyle ele geçirdi, bu maden ihracı onun için bir zorunluluk haline geldi. Kapitalist koşullar altında bir sanayi ya genişler ya da küçülür. Bir ticaret hareketsiz kalamaz; genişlemenin durması mahvın başlangıcıdır; mekanik ve kimyasal keşfin ilerleyişi, sürekli insan emeğinin yerini almasıyla ve hatta daha çok süratle sermayeyi arttırması ve yoğunlaştırmasıyla, her durgun sanayide hem işçiler hem de sermaye için bolluk (bolluk ki hiçbir yerde boşluk bulmaz) yaratır, çünkü aynı süreç tüm diğer sanayilerde de yerini alır.

Bu durumda iç ticaretten dış ticarete geçiş sözü geçen sanayiler bakımından bir ölüm kalım meselesi haline gelir. Ancak bunlar varolan yasalar, şimdiye kadar korumayı serbest ticaretten daha güvenli ya da daha kârlı bulan başkalarının kazanılmış hakları aracılığıyla karşılanırlar. Böylece serbest ticaretçiler ile korumacılar arasında uzun ve inatçı bir kavga ortaya çıkar; iki taraftan da liderliğin, daha sonra doğrudan ilgilenen insanların elleri arasından profesyonel politikacılara, ilgileri sorunları çözmek değil ama varlıklarını sonsuza dek korumak olan geleneksel siyasi partilerin perde arkalarındaki yöneticilerine gittiği bir kavga; ve büyük zaman, enerji ve para kaybının sonucu, desteklenen bir seri uzlaşmadır şimdi, sonra diğer taraf ve serbest ticaret yönünde heybetli olmayan bir şekilde yavaşça sürüklenme – bu arada koruma kendini ulus için tamamıyla katlanılamaz kılmayı başarır, ki bu tam da şu an Amerika'da olan durumdur.

Ne var ki hepsinden kötüsü, Almanya'da sergilenen, bir başka koruma daha vardır. 1815 sonrası Almanya da, kendi imalâtçılarının hızlı gelişiminin zorunlu olduğunu hissetmeye başladı. Ancak bunun ilk koşulu küçük Alman devletleri tarafından oluşturulmuş sayısız

gümrük sınırlarının ve çeşitli mali yasaların ortadan kaldırılmasıyla bir iç pazarın yaratılmasıydı –başka deyişle, Alman Gümrük Birliği ya da *Zollverein*'nın oluşturulması. Bu yalnızca, kamu gelirini yükseltmek yerine yerli üretimi korumayı hesaplayan liberal bir gümrük vergisi temelinde oluşturulabilirdi. Başka hiçbir koşul altında küçük devletler katılmaya davet edilemezdi.

Bu durumda yeni Alman gümrük vergisi, kimi alışverişler için bir parça korumacı olsa da, başlangıç zamanında bir serbest ticaret kanunları modeliydi; ve kaldı da, tabii 1830'dan beri, Alman imalâtçılarının çoğunluğu koruma için gürültü çıkartmaya devam ettiler. Şimdiye kadar, bu son derece liberal gümrük vergileri altında ve buharla çalışan İngiliz fabrikalarının rekabeti tarafından acımasızca ezilmiş, el emeğine dayalı Alman yerli sanayisine rağmen, Almanya'da da el emeğinden makineli üretime geçiş aşama aşama gerçekleşmiştir ve şimdi neredeyse tamamlanmıştır. Almanya'nın bir tarım ülkesinden bir sanayi ülkesine dönüşümü aynı tempoyla ilerledi ve 1866'dan beri olumlu siyasi gelişmelerle desteklendi: Merkezi kuvvetli bir hükümetin kurulması ve federal yasama, ticareti düzenleyen yasalarda aynı güvenceyi vermek, tabii ki dövizde, ağırlık ve ölçülerde de ve nihayet Fransız milyarlarının akını. Böylece 1874 gibi, dünya pazarındaki Alman ticareti Büyük Britanya'nın yanında sıraya girdi ve Almanya üretimde, diğer Kıta Avrupa ülkelerinden daha fazla buhar gücü ve lokomotif kullandı. Bu günlerde şu kanıt doğrulanmıştır ki, İngiliz sanayisinin sahip olduğu muazzam başlangıca rağmen, büyük bir ülke, yolunu, ancak açık pazarda İngiltere'yle başarılı bir rekabete girerek çizebilir.

Sonra birden bire bir cephe değişimi oldu: Almanya, serbest ticaret onun için her zamankinden daha çok gereksinim olarak görüldüğü bir uğrakta, bir korunacıya dönüştü. Bu değişim kuşkusuz saçmaydı; ama bu açıklanabilir de. Almanya tahıl ihraç eden bir ülke olmuşken, tüm tarımsal çıkar, tüm gemi ticaretinden daha az olmamakla birlikte, serbest ticaretçileri heyecanlandırmıştı. Lâkin 1874'de Almanya bırakalım ihraç etmeyi büyük çapta tahıl ithal etmek zorunda kalmıştı. O zamanlarda Amerika, Avrupa'ya akıl almaz miktarda ucuz tahıl

doldurmuştu; nereye gittilerse topraktan elde edilen para hâsılatını ve dolayısıyla toprak rantını düşürdüler; bu uğraktan sonra tüm Avrupa'daki tarımsal çıkar koruma için yaygara kopardı.

Ticareti 1866 krizinden beri kronik bunalım halinde olan İngiltere, tüm erişilebilir pazarları içte sürümsüz ürünlerle doldurur ve dışarıya fahiş düşük fiyatlara gönderirken, aynı zamanda Almanya'daki imalâtçılar Fransız milyarlarının istilası tarafından getirilen pervasız talep fazlası ticaretin etkisiyle eziliyordu. Bu durumda şu gerçekleşti: Alman imalâtçılar, tüm bu yukarıdakiler ihracata dayanmasına rağmen, korumayı, herkese açık olmayan iç pazar arzını güvence altına alma aracı olarak görmeye başladı. Ve tümüyle toprak aristokrasisinin ve toprak sahiplerinin avucunun içinde olan hükümet, sadece şu koşulla kâr etmekten oldukça memnun kalır: Hem toprak sahiplerine hem de imalâtçılara koruma vergileri önererek toprak rantını elde edenlere fayda sağlamak. 1878'de hem tarım ürünleri hem de sanayi ürünleri için yüksek bir koruma vergisi yürürlüğe girmiştir.

Bundan sonra sonuç, Alman imalâtçılarının ihracatının doğrudan yerli tüketici pahasına sürdürülmesi oldu. Nerede olasıysa ihraç ticaretini hatta üretimin kendisini düzenlemek için "karteller" ya da "tröstler" oluşturuldu. Alman demir ticareti az sayıda şirketin elindeydi, çoğunlukla anonim olan bu şirketler arasında, bu ülkenin ortalama ihtiyacının tüketebileceğinden dört kat daha fazla demir üretilebilir. Bir diğeriyle gereksiz olacak bir rekabete meydan vermemek için, bu şirketler, tüm yabancı anlaşmaları aralarında bölen ve her bir durumda gerçek ihaleyi yaparak bir şirket belirleyen bir tröst oluşturdular. Bu "tröst" birkaç yıl önce İngiliz demir patronlarıyla bir anlaşmaya varmıştı, ancak bu artık geçerli değil. Benzer bir şekilde, Westphalialı kömür madenleri (yıllık 30 milyon ton civarı üreten) de üretimi, anlaşmalar için ihaleleri ve fiyatları düzenlemek için bir tröst oluşturdular. Ve hep beraber, herhangi bir Alman imalâtçısı size, koruma vergilerinin kendisi için yaptığı tek şeyin, yurt dışına vermek zorunda olduğu fahiş fiyatları yerli pazarda tazmin etme olanağı verdiğini söyler.

Ve hepsi bu değildir. Bu saçma imalâtçı koruma sistemi, onları toprak çıkarlarına verilmiş –hâlâ korkunç olan– tekele destek vermek için

teşvik eden, sanayi kapitalistlerine verilmiş bir sus payından başka bir şey değildir. Sadece, yıldan yıla artan ağır ithalat vergilerine maruz kalan tüm tarım üretimine değil, ama mülk sahipleri adına büyük topraklarda sürdürülen belirli kır sanayilerine de, pozitif olarak devlet hazinesi dışından para hibe edilir. Pancar-kökü imalâtçısı yalnızca korunmaz, ama ihracat primleri görünümünde muazzam paralar alır. Bilgi sahibi olan bir kimse, ihraç şekerin tümü denize dökülse dahi, imalâtçının, hükümet primleri dışında da hâlâ kâr elde edeceği kanısında olacaktır. Benzer şekilde, patates-alkol damıtma tesisleri, son yönergenin neticesi olarak, yılda kamunun cebinden çıkan $9 milyon civarı alıyor. Ve neredeyse kuzeydoğu Almanya'daki her büyük toprak sahibi ya pancar-kökü şekeri imalâtçısı ya da patates-alkol damıtmacısı, ya da her ikisi olduğundan, pek tabii dünya abartısız onların üretimleriyle doludur.

Her koşulda yıkıcı olan bu politika, imalâtçıları, sıradan pazarlarda yerlerini, öncelikle emeğin ucuzluğu sayesinde koruyan bir ülkede iki kat daha fazla yıkıcıdır. Almanya'daki ücretler fazla nüfus (dış göçe rağmen çok hızlı artan) sayesinde en iyi zamanda bile açlık seviyesine yakın tutuldu, korumanın sebep olduğu bütün zorunluluklardan dolayı da artmak zorundadır; Alman imalâtçı, çok sık gerektiği gibi, elindeki mevcut ücretten azaltımla, malzemelerinin fahiş fiyatlarını telafi etmeye daha fazla muktedir olamayacak ve pazardan dışarı sürülecektir. Koruma Almanya'da altın yumurtlayan tavuğu öldürüyor.

Fransa da korumanın sonuçlarından zarar gördü. Bu ülkedeki sistem, iki yüz yıllık tartışmasız egemenliğiyle, bu ulusun yaşamının neredeyse bir parçası ve yükü haline geldi. Hal böyleyken, daha da fazla bir engel haline geliyor. İmalât metotlarındaki süreğen artış bugünün düzenidir; ama koruma bu yolu tıkar. Bugünlerde ipek kadifelerin sırtları kaliteli pamuk ipliklerden yapılmaktadır; Fransız imalâtçılar bunun için ya koruma ücretini ödemek zorundalar, ya da bu ücret ile hükümetin ihracattaki primi arasındaki farkı tümüyle telafi eden böylesi resmi bitmez bir hilekarlığa boyun eğmek zorundalar; ve bu nedenle, kadife ticareti Lyon'dan kaliteli pamuk ipliği için koruma ücreti daha düşük olan Crefeld'e kayar.

Fransız ihraç ürünleri, daha önce de söylendiği gibi, Fransız zevkinin henüz kaybolmadığı başlıca lüks malzemelerden oluşur; ancak bu gibi malzemelerin tüm dünyadaki başlıca tüketicileri, bütünüyle ucuz ve acemi Alman ya da İngiliz taklitlerle giydirilmiş ve sık sık onlara gerçek Fransız malzemeleri oldukça yüksek fiyatlara kakalanan, bizim sonradan görme eğitimsiz ve zevksiz modern kapitalistlerimizdir. Fransa olmadan yapılamaz bu özel ürünler için pazar sürekli daralmaktadır, Fransız ihracatçı imalâtçıları hemen hemen hiç ayak uyduramamaktalar ve kısa sürede düşüşe geçeceklerdir; ihracatı bitmekte olan Fransa hangi yeni malzemelerle bunları değiştirecektir? Eğer burada herhangi bir şey yardımcı olabilirse; Fransız imalâtçıları alışkın oldukları sera atmosferinden alıp, onları bir kez daha yabancı rakiplerle rekabetin açık havasına götürmek, bir cesaret örneği olacaktır. Aslında Fransa'nın genel ticaretinin uzun zaman önce çökmeye başlaması, 1860 [Fransız-İngiliz] Cobden Antlaşması'yla serbest ticaret yönünde attığı küçük ve karasız adımdan dolayı değildir, ama o da kendini takriben tüketmiştir ve aynı iksirin daha kuvvetli dozu aranmaktadır.

Rusya hakkında konuşmak neredeyse yararsızdır. Orada koruma vergisi –ülkenin değeri düşük kâğıt para birimi yerine, altın olarak ödenmek zorunda olan gümrük vergileri– her şeyden önce, muhtaç hükümete, yabancı kreditörlerle yapılan işlemlerde gerekli olan nakit parayı sağlamaya hizmet eder. Gümrük vergisi koruma görevini yabancı ürünleri bütünüyle dışarıda tutarak yaptığı günde, o günde, Rusya hükümeti iflas etmiş olur. Ve şimdiye kadar, aynı hükümet, gümrük vergileri sayesinde, Rusya'yı tümüyle kendi kendine yeten, yabancılardan ne gıda, ne hammadde, ne işlenmiş malzeme, ne de sanat eseri gereksinimi duyan bir ülke yapma umudunu gözlerinde tutarak kendi öznelerini oyalar. Bu gözlerden uzak ve dünyanın geri kalanından yalıtılmış Rusya İmparatorluğu hayaline inanan insanlar, bir dükkâna girip küresel, karasal ya da göksel değil ama küresel bir Prusya isteyen, Prusyalı vatansever yüzbaşıyla aynı düzeydedirler.

Amerika'ya dönelim. Korumanın bu hepsini Birleşik Devletler için yapmış olabileceğine dair pek çok semptom vardır ve daha

yakında aldığı son bulması bildirimleri tüm taraflar için en iyisidir. Bu semptomlardan birisi korumalı sanayilerde, daha fazla sömürü sayesinde onlara sağlanmış tekel için "karteller"in ve "tröstler"in oluşturulmasıdır. Şimdi "karteller" ve "tröstler" tam olarak Amerikan kurumlarıdır ve nerede doğal imkânları sömürürlerse, genelde şikâyetler üzerinden beyan da bulunurlar. Pennsylvanialı petrol sağlayıcısının Standard Petrol Şirketi tarafından bir tekele dönüştürülmesi, kapitalist üretim kurallarını bütünüyle koruyan bir ilerlemedir. Ama eğer şeker rafinerileri kendilerine sağlanmış talebi, yabancı rekabete karşı ulusu, yerli tüketiciye karşı tekele dönüştürmeye kalkışırsa, bu korumayı sağlayan aynı ulusa karşı demektir ve bu tümüyle farklı bir şeydir. Büyük şeker rafinerileri hiçbir şey amaçlamayan bir "tröst" oluşturdular. Ve şeker tröstü kendi türünde tek değildir.

Şimdi bu gibi tröstlerin korumalı sanayilerde oluşturulması, korumanın işini bitirdiğinin ve karakterini değiştirdiğinin keskin işaretidir; imalâtçıyı, yabancı ithalatçıya karşı daha fazla korumaz, ama yerli tüketiciye karşı korur; eğer çok sayıda imalâtçı yoksa, bu en azından sözü edilmiş özel alanda imal etmektir; bu imalâtçıların bütçesine konan para, tam olarak Almanya'da olduğu gibi, parayı ziyan etmektir.

Amerika'da, başka yerde olduğu gibi, koruma, serbest ticaret yalnızca İngiltere'ye yarayacaktır, argümanıyla güçlendirilir. Aksine en iyi kanıt, İngiltere'de sadece tarımcılar ve toprak sahiplerinin değil ama imalâtçıların bile korumacılığa döndüğüdür. "Manchester serbest ticaretçiler okulu"nun merkezinde, 1 Kasım 1886'da, Manchester Ticaret Odası bir önerge tartıştı:

> "Başka ulusların İngiltere'nin serbest ticaret örneğini takip etmelerini 40 yıl boşuna beklemiş olmak. Oda, zamanın bu pozisyonu tekrar gözden geçirmek için geldiğini düşünüyor."

Yönerge hemen reddedildi, ama 22 oya karşılık 21 ile! Ve bu pamuk üretiminin ortasında oluyor – eşdeyişle üstünlüğü hâlâ tartışmasız görülen İngiliz imalâtının tek sektörü! Ama sonra bu özel sektör yaratıcı dahi bile İngiltere'den Amerika'ya geçti. Pamuk eğirme ve dokuma için makinelerdeki en son gelişmelerin hemen hepsi Amerika'dan geldi ve Manchester onlara uymak zorunda kaldı. Her

türden sanayi icatlarında, Almanya İngiltere'yi ikinci sıra için çok yakından kovalarken, Amerika açık ara başı çekiyor.

İngiltere'de, ülkenin sanayi tekelinin geri alınamaz şekilde kaybedildiği, rakipleri ilerleme gösterirken hâlâ görece saha kaybettiği ve eskiden hayal ettiği "dünyanın atölyesi" yerine birçoğu arasında tek imalâtçı ulus olmaktan memnun olma pozisyonuna kaydığı bilinci zemin kazanır. Bu yaklaşan sonu defetmek için "serbest ticaret" ve misilleme niteliğindeki vergi maskesi altında, güç bela kılık değiştirmiş koruma, itkiyi şimdi, 40 yıl önce kurtuluşu sadece serbest ticarette bulan eski adamların çocuklarıyla arıyor. Ve İngiliz imalâtçılar serbest ticaretin kendilerine yıkım getirdiğini farketmeye başladıklarında ve hükümete kendilerini yabancı rakiplerine karşı korumasını istediklerinde, bu rakipler için, bundan böyle yararsız olan koruma sistemini gemiden denize atarak misilleme yapmanın ve zayıflayan İngiliz sanayi tekeline karşı kendi silahı olan serbest ticaretle savaşmanın anı kesinlikle gelmişti.

Ama, daha önce de söylediğim gibi, kolayca koruma getirebilirsiniz, ancak yine ondan o kadar kolay kurtulamazsınız. Yasama, koruma planını kabul ederek, muazzam bir çıkar yaratır, ki bundan o sorumludur. Ve bu çıkarlar için –sanayinin farklı dalları– herkes aynı ölçüde, verili uğrakta, açık rekabetle yüzleşmek için hazır değildir. Bir kısmı korumacı bakıma daha fazla ihtiyaç duymazken, kimileri geri kalacaktır. Bu konum değişikliği alışılmış lobiciliğin doğmasına neden olur ve bu korumalı sanayiler kendinde, eğer serbest ticaret azmederse, tıpkı İngiltere'nin 1846 sonrası ipek imalâtı gibi, doğrusu çok kolay hayal kırıklığına uğratacağı kesin garantisini verir. Bu şimdiki koşullar altında kaçınılmazdır ve serbest ticaret tarafınca ilkede değişime azmedildiği kadar boyun eğilecektir.

Serbest ticaret ya da koruma sorunu bütünüyle mevcut kapitalist üretim sisteminin sınırları içinde hareket eder ve böylece bu sistemden kurtulmak isteyen biz sosyalistler için doğrudan bir çıkar yoktur.

Ancak dolaylı olarak, bu bizi, mevcut üretim sisteminin mümkün olduğunca serbest ve hızlıca gelişmesini ve yayılmasını isteyeceğimiz

ölçüde ilgilendirir: Çünkü bunun yanında aynı zamanda, onun zorunlu sonucu olan ve tüm sistemi ortadan kaldıracak ekonomik fenomeni de geliştirir: Üretim fazlası neticesinde büyük insan kitlelerinin yoksulluğu. Hem dönemsel bolluk hem ani değişim yaratan bu üretim fazlasına panik, ya da kronik ticaret durgunluğu eşlik eder; toplumun az sayıda büyük kapitalist sınıfa ve istikrarlı şekilde sayıları artan, aynı zamanda istikrarlı şekilde yeni emek-tasarrufu yapan makinelerin yerine geçtiği pratik olarak kalıtımsal büyük bir ücretli-köleler, proleterler sınıfına bölünmesi; sözün kısası toplum, temellerini oluşturan ekonomik yapının bütünüyle yeniden yapılandırılmasından başka bir çıkışı olmayan, bir çıkmaza girer.

Bu bakış açısından, Marx 40 yıl önce, ilke olarak, daha ilerici ve dolayısıyla yakın zamanda kapitalist toplumu bir çıkmaza sürükleyecek bir plan olarak, serbest ticaret lehine ifadede bulundu. Peki, Marx bu zeminden serbest ticaret lehine ifadede bulunduysa, bu her mevcut toplum düzeni taraftarına serbest ticaret aleyhine durmak için bir neden değil midir? Eğer serbest ticaret devrimci olarak nitelenecekse, tüm iyi yurttaşlar muhafazakâr bir plan olarak korumaya karşı oy kullanmamalılar mı?

Bugünlerde bir ülke serbest ticareti kabul etse, bunu kesinlikle sosyalistleri memnun etmek için yapmayacaktır. Bunu yapacaktır, çünkü serbest ticaret sanayi kapitalistleri için bir zorunluluk haline gelmiştir. Ama beklenen toplumsal felakete dair sosyalistleri aldatmak için, eğer serbest ticareti reddedecek ve korumaya sarılacaksa, bu hiç de sosyalizmin ufkunu yaralamaz. Koruma imalâtçıları yapay olarak üreten bir plandır ve bu durumda, aynı zamanda ücretli işçiyi de yapay olarak üreten bir plandır. Biri olmadan diğerini üretemezsiniz.

Ücretli işçi her yerde imalâtçının adımlarını takip eder; o tıpkı Horace'ın "kasvetli kaderi" gibidir, o sürücünün yanı başında oturur ve ötekinin gittiği yerden kaçamaz. Kaderden kaçamazsınız; başka bir deyişle, eylemlerinizin zorunlu sonuçlarından kaçamazsınız. Bir dizi işçinin işe alınması ve sömürülmesiyle orantılı olarak zenginliğin arttığı, ücretli işçinin sömürüsüne dayanan bir üretim sistemi, ki böylesi bir sistem ücretli işçi sınıfını arttırmak zorundadır, demem o ki, bu

sınıf bir gün bu sistemin kendisini ortadan kaldırmaya mahkumdur. Bu arada bunun için bir yardım gerekmez; kapitalist sistemi geliştirmeye devam edebilirsiniz, üretimi, dolaşımı, kapitalist zenginliğin merkezileşmesini ve bunların yanında devrimci işçi sınıfını üretmeyi arttırabilirsiniz. Neticede koruma ya da serbest ticareti deneyin ya da denemeyin bir farklılık getirmeyecektir ve o son geldiğinde, size soluk aldırmayacaktır. O günden çok önce koruma, kendini dünya pazarında tutma şansıyla, onu deneyimleyen her ülke için katlanılamaz bir köstek haline gelecektir.

Koruma Vergileri ya da Serbest Ticaret Sistemi[1]

Friedrich Engels

çev. Serhat Celâl Birdal

Para ve kredi sıkıntısının Prusya Kralını 3 Şubat tarihli Berat'ını[2] yayımlamaya mecbur ettiği andan itibaren, makul olan hiç kimse, artık Almanya'da ve "Hristiyan-Cermenik" yönetimde şimdiye kadar süregelmiş, "ataerkil yönetim" olarak da bilinen mutlak monarşinin, bütün o öfkeli direnme çabaları ve savaş tehdidi içeren demeçlerine rağmen, sonsuza dek tahttan çekildiğine dair bir şüphe taşıyamazdı. Almanya'da burjuvazinin kendi iktidarını kuracağı gün gelmişti artık. 3 Şubat tarihli Berat, Postdam'ın sisi ve pusuyla bir hayli örtülmüş olsa da, başlı başına burjuvazinin gücüne dair bir kabullenişi göstermiştir. Epey bir miktar sis ve pus, Diyet Meclisi'nden [*United Diet*][3] yayılan cılız oflama puflamalarla şimdiden dağıldı bile ve çok yakında bütün o puslu Hristiyan-Cermenik hayaletler kayıplara karışacak gibi gözüküyor.

---

[1] İlk kez 10 Haziran 1847 tarihinde *Deutsche-Brüsseler-Zeitung*'da yayımlandı. [ed.]

[2] The Letters Patent of February 3. [ç.n.]

[3] *Diyet Meclisi*, Avrupa monarşilerinde yönetimde belirli ölçülerde söz sahibi olan meclislere verilen genel addır. Krallar, riskli bir karar alacaklarında, sorumluluğa soyluları da ortak etmek için tartışmalı konuları çoğunlukla bu meclislere taşırdı. [ç.n.]

Orta sınıfların iktidarında, yine de, ortaya atılacak ilk talep, Almanya ya da Gümrük Birliği'nin[4] bütün bir ticaret politikasının, Alman prenslerin, onların bakanlarının ve kibirlerine rağmen ticari ve sınaî meselelerde düpedüz cahil ve idraksiz de olan bürokratlarının elinden alınıp meseleye ilişkin hem gerekli öngörü hem de dolaysız çıkar sahiplerine devredilmesi olmalıdır. Başka deyişle, korumacı ve kademeli vergiler ya da serbest ticaret meselesi tek başına burjuvazinin karar alanına girmelidir.

Berlin'deki Diyet Meclisi, hükümete, burjuvazinin ne istediğini bildiğini gösterdi; en son vergi görüşmelerinde, Hükümetin Spandau Sistemine[5], onun burjuvazinin maddi çıkarlarını kavrama, koruma ve düzenlemeye ehil olmadığı bir hayli açık ve acı sözcüklerle gösterildi. Krakow olayı[6] bile tek başına William [Frederick William IV] ile bakanları arasındaki kutsal ittifakı, ulusun refahına karşı en kaba vurdumduymazlık ya da en affedilmez ihanetin puluyla damgalamaya yeter de artardı. Yüksek majesteleri ve ekselanslarının korkularına rağmen, diğer şeyler de tartışılmak üzere gündeme gelecektir; tabii kraliyete ve yöneticilere ait –ölü olduğu sürece yaşayabilen– beceriler ve muhakeme bir şeyler, ama pohpohlanmış bir şeyler hissedebildiği sürece.

Doğrusu, burjuvazinin içinde onun sanayi ve ticarete bakışını belirleyen iki farklı görüş mevcuttur. Fakat yine de, hiç şüphe yok ki,

---

[4] Alman devletlerinin oluşturduğu (başlangıçta 18 taneydi) ve ortak bir gümrük bariyeri tesis eden Gümrük Birliği [*Zollverein*] Prusya'nın önderliğinde 1834'te kurulmuştur. Birlik 1840'larda, Avusturya, Hanseatik şehirler (Bremen, Hamburg, Lübeck) ve birkaç küçük devlet haricindeki birçok Alman devletini bünyesine dâhil etmiştir. Bütünüyle Alman olan bir pazar yaratma ihtiyacıyla ortaya çıkmış olan Birlik, Almanya'nın siyasal birliğinin sağlanması açısından da ön açıcı olmuştur.

[5] *Spandau* — 1840'larda içinde siyasî mahkûmlar için bir hapishane de bulunan Berlin'in batısındaki kale.

[6] Krakow olayı olarak anılan olaylar İngiltere'deki Çartist hareketle ilgilidir. Parlamento, ilk bildirilerini 1839'da reddettiğinde, Çartistler bir genel grev çağrısı yapmışlar ("kutsal ay"). 1839 Kasımı başlarında Güney Galler'de polis ve hükümet güçlerince bastırılan bir madenci ayaklanması patlak vermişti. Temmuz 1840'da, ülkedeki yerel Çartist örgütlenmelerin hatırı sayılır bir kısmını bünyesinde birleştiren Ulusal Çartır Derneği [*the National Charter Association*] kuruldu. Ağustos 1842'de, ikinci bildirgenin Parlamento tarafından reddedilmesinden sonra, ülkenin birçok sanayi bölgesinde işçilerin kendiliğinden eylemleri meydana geldi. Lancashire ile Cheshire ve Yorkshire'ın önemli bir kısmında yayılan grevler, bir dizi yerde kendiliğinden ayaklanmalara dönüştü.

korumacılık ya da daha ziyade kademeli vergilendirmeyi savunan taraf uzak ara daha güçlü, kalabalık ve baskındır. Burjuvazi, aslında, kendi sanayisini ve ticaretini yapay tedbirlerle korumaz ve geliştirmezse ne sınırsız bir güce kavuşabilir, ne kendi konumunu güçlendirebilir ve hatta ne de kendini idame ettirebilir. Yabancı sanayiye karşı koruma olmadan, çok değil bir on yıl içinde ezilip öğütülebilir. Korumacılığın dahi onun kendini süreğen kılmasını sağlayabileceği şüphelidir. Çok uzun süre bekletilmiş, pek kıymetli prensleri tarafından kundaklanmış olarak senelerce güzel güzel bakılmıştır. Kendi evinde azarlanmaya uysallık edip ses çıkarmadığı ve kimi zaman kısmen embesil kimi zaman da alabildiğine kurnaz babacıl öğretmenleri ve terbiyecilerinin elinden sıyrılacak enerjiyi dahi bulamadığı için her taraftan bağlanıp kuşatılmış, en iyi konumları elinden alınmış olarak kendini bulmuştur.

Şimdi ise yeni bir sayfa açılmaktadır. Alman prensleri bundan böyle burjuvazinin yalnızca hizmetkârları olabilecektir; olsa olsa burjuvazi'nin 'i'sinin üzerindeki bir nokta. Hâlâ yeterince zaman ve imkân varken, Alman sanayi ve ticaretinin korunması, burjuvazinin iktidarının kendini üzerine inşa edebileceği yegâne zemin olarak durmaktadır. Burjuvazinin, Alman prenslerinden istediği ve istemeye mecbur olduğu şey, aynı zamanda gerçekleştirmeye ehil de olduğu şeydir.

Bununla birlikte, burjuvazinin yanı sıra, proleterler olarak adlandırılan dikkate değer sayılarda insan kalabalığı da mevcuttur: Çalışan ve mülkiyetsiz sınıf.

O halde şu soru kaçınılmaz biçimde karşımıza çıkacaktır: Korumacı sistemin getirilmesinden bu sınıfın ne gibi bir kazanımı olabilir? Bundan böyle daha fazla mı ücret alacak, karnını daha iyi mi doyurabilecek, daha sağlıklı koşullarda mı barınabilecek, çocukları için onların gelişimine ve yaratıcı faaliyetine daha fazla özen gösterecek bir eğitim imkânı mı elde edebilecek?

Korumacı sistem taraftarı olan burjuvazinin beyefendileri işçi sınıfının refahını ön planda tutmayı asla ihmal etmezler. Kendi ifadelerine bakarsak, sanayinin korunmasıyla birlikte işçi sınıfını gerçek anlamda cennetvari bir yaşam beklemektedir ve Almanya proleterler için "bir

elleri yağda bir elleri balda" olacağı bir Kenan Ülkesi'ne[7] dönüşecektir. Fakat öte yandan serbest ticareti savunanları dinlediğinizde, mülksüzlerin sadece *kendi* sistemleri altında "zevk-ü sefa içinde" yaşayabileceklerini duyarsınız.

Her iki tarafta da kendi söylediklerine hâlâ az çok inanan kıt akıllılar bolca mevcuttur. Aralarında birazcık kafası çalışanlar ise bunun açık bir yanılsama olduğunu ve dahası hesaplı bir biçimde kitleleri kazanmak ve kandırmak için devreye sokulduğunu pekâlâ bilir.

Kafası çalışan bir burjuvaya, ne korumacı gümrük vergilerinin ne serbest ticaretin ne de bu ikisinin bir karışımının, işçilere kendi emeklerinden ve hayatlarını ancak kıt kanaat idame ettirebilmelerine yetecek miktardan daha fazla bir ücret sağlayabileceğini anlatmak gereksizdir. Hangi taraftan bakılırsa bakılsın, işçiye düşen, sadece, onun bir iş-makinesi olarak çalışmaya devam edebilmesi için gerekli olan kadardır.

Dolayısıyla, son sözü korumacıların mı yoksa serbest ticaret taraftarlarının mı söyleyeceği proleterler ve mülksüzler için hiçbir şey ifade etmemektedir.

Yine de, yukarıda ifade edildiği gibi, Almanya'da burjuvazi, yabancı ülkelere karşı korumacılığa, Tanrının inayetiyle feodal aristokrasinin ortaçağa ait kalıntılarını ve modern ayaktakımını temizlemesi ve kendine has içsel özünü (!) en saf haliyle ortaya çıkarıp geliştirebilmesi için gereksinim duyduğundan, işçi sınıfının da burjuvazinin kendi iktidarını engelsiz bir biçimde kurmasına yarayacak şeyde çıkarı olduğu yadsınamaz.

Yoksulluk ve sefaletin sorumluluğu artık mutlak monarşi ve onun bürokratlarına yüklenemediği zaman, sömüren ve ezen olarak sadece tek bir sınıf –burjuvazi– öne çıkacaktır; ve işte o zaman mülk sahipleriyle mülksüzler, proletaryayla burjuvazi arasındaki son belirleyici kavga patlak verecektir.

Ancak ondan sonra kavga alanı tamamı yanıltıcı ve aksesuar olmaktan öteye gitmeyen bütün o gereksiz engellerden temizlenecek ve

[7] Vaat edilmiş topraklar. [ç.n.]

böylelikle iki hasım ordunun konumları bir bakışta bütün berraklığıyla görülebilir hale gelecektir.

Burjuvazinin iktidarıyla birlikte, işçiler, koşulların zorlamasıyla, son derece önemli bir gelişme göstererek, kurulu düzene başkaldırılarında artık bireyler ya da en fazla birkaç yüz ya da bin kişiden oluşan bir kalabalık olarak değil, hep birlikte, kendi özgül çıkar ve ilkeleri, kendi ortak planı ve birleşik kuvveti olan tek bir sınıf olarak, ölümcül düşmanlarının en sonuncusu ve en kötüsüne, burjuvaziye, karşı saldırısını başlatabilecektir.

Bu mücadelenin sonucu şüphesiz bellidir. Aristokrasi ve mutlak monarşinin öldürücü son darbesini orta sınıftan almış olmasındaki gibi, burjuvazi de proletaryanın önünde mutlaka yere serilecektir.

Burjuvaziyle birlikte özel mülkiyet de ortadan kaldırılacak ve işçi sınıfının zaferi her türlü sınıf ya da kast iktidarına ebediyen son verecektir.

Korumacılar, Serbest Ticaretçiler ve İşçi Sınıfı[1]

Karl Marx

çev. Yüksel Tarım

Korumacılar küçük sanayiyi, el sanatlarını asla korumamışlardır. Dr. List ve onun Almanya'daki okulu, küçük çaplı keten sanayisi, el dokuma tezgahları ve el sanatı üretimler için ezkaza koruma vergisi talebinde bulunmuşlar mıdır? Hayır; koruma vergileri talep ettiklerinde bunu sadece, el sanatları üretiminin yerini makineler ve ataerkil sanayinin yerini de modern sanayi alsın diye yaptılar. Kısacası, burjuvazinin ve özellikle büyük sanayi kapitalistlerinin egemenliğini arttırmayı arzulamaktadırlar. Küçük sanayinin ve küçük burjuvazinin, küçük çaplı tarımın ve küçük köylünün gerileyişini ve düşüşünü, üzücü fakat kaçınılmaz ve Almanya'nın sanayi gelişimi de düşünüldüğünde gerekli bir hadise olarak (yüksek sesle) ilan edecek kadar ileri gitmişlerdir.

Okullar diyarı Almanya'da, Dr. List'in okulu dışında, sadece korumacı vergi sistemini değil aynı zamanda ithalat yasaklama sistemini de talep eden bir başka okul daha vardır. Bu okulun yöneticisi Bay v. Gülich, Fransızcaya da çevrilmiş bulunan, oldukça bilimsel bir sanayi

[1] İlk kez 1848 yılında *Zwei Reden über die Freihandels- und Schutzzollfrage*'da yayımlandı. [ed.]

ve ticaret tarihi yazmıştı. Bay v. Gülich el sanatları üretimini ve yerli emeği koruma hususunda çok azimli olan, dürüst bir hayırseverdir. Pekâlâ! Ne yaptı? Dr. List'i reddederek işe koyuldu, List'in sisteminde işçi sınıfının refahının sadece bir numara ve hile, çınlayan boş bir belagat parçası olduğunu kanıtladı, sonrasında, kendi düşüncesine göre, şu önerileri yaptı:

1. Yabancı menşeili ürünlerin ithalatının yasaklanması;
2. Yün ve yerli üretim ketenin korunması için, pamuk, ipek, vb. gibi kökeni yurtdışı olan hammaddelere çok ağır ithalat vergileri konulması;
3. Aynı şekilde, şeker, kahve, çivitotu[2], değerli kereste vb. gibi sömürge ürünlerinin yerine yerli ürünlerin geçirilmesi;
4. El sanatları üretimini makineleşmeye karşı korumak için, yerli üretim makinelere yüksek vergiler konulması.

Bay v. Gülich'in sistemi tüm sonuçlarıyla kabullenen biri olduğu aşikârdır. Peki, bu neye yol açar? Sadece yabancı sanayi ürünlerinin girişi önlenilmekle kalmaz, aynı zamanda ulusal sanayinin gelişimi de önlenir.

Bay List ve Bay v. Gülich sistemin devineceği sınırları da şekillendirirler. Eğer sanayi süreci korunmak isteniyorsa, o zaman ilkin el sanatları üretimi, işçilik feda edilir; eğer işçilik korunmak isteniyorsa, o zaman da sanayi süreci feda edilir.

Bay v. Gülich'in yanılsamasını paylaşmayan korumacıların meselesine dönelim.

İşçi sınıfıyla kasten ve açık bir şekilde konuşurlarsa, hayırseverliklerini şu sözcüklerle özetlerler: Kendi vatandaşların tarafından sömürülmek, yabancılar tarafından sömürülmekten daha iyidir.

Açıktır ki, gerçekten fazlasıyla vatansever, ama bununla beraber, tüm işi servet üretimine, maddi refahın üretimine dayanan insanlar için biraz fazla çileci ve tinsel olan bu çözümle, işçi sınıfının ebedi olarak tatmin olacağını düşünmüyorum.

[2] Boyar madde olarak kullanılır. [ç.n.]

Fakat korumacılar şöyle diyeceklerdir: "Bütün her şey söylendiği ve yapıldığı zaman hiç değilse toplumun mevcut durumunu korumuş olacağız. İyi ya da kötü, işçinin elleriyle çalışabilmesini güvenceye alır ve onun dış rekabet tarafından sokağa atılmasına engel oluruz." Bu ifadeyi tartışmayacağım, onu kabul ediyorum. Muhafaza, mevcut durumun muhafaza edilmesi, korumacıların en elverişli koşullarda ulaşılabilecekleri en iyi sonuçtur. İyi, fakat işçi sınıfı için sorun mevcut durumun korunması değil, aksine onun karşıtına dönüştürülmesidir.

Korumacıların son bir sığınakları kalmıştır. Sistemlerinin toplumsal bir reformun aracı iddiasında olmadığını, fakat bununla beraber, uluslar arası ekonomik reformlara kalkışmadan önce, ülkelerin kendilerinde toplumsal reformların başlamasının gerekli olduğunu söylerler. Korumacı sistem ilkin gerici sonradan da korumacı olmanın ardından, en nihayetinde, muhafazakâr-yenilikçi olur. İlk bakışta bir çekiciliği, pratikliği ve akla yatkınlığı varmış gibi görünen bu teoride gizli olan çelişkiyi göstermek için bu kadarı yeterli. Tuhaf bir çelişki! Korumacı vergi sistemi bir ülkenin sermayesinin ellerine, diğer ülkelerin sermayesine kafa tutacak silahları verir; dış sermayeye karşı bu sermayenin gücünü arttırır ve aynı zamanda kendini, aynı araçların, işçi sınıfına karşıt olarak, aynı sermayeyi küçük ve güçsüz yapacağı şeklinde avutur. Son tahlilde bu, sanki sermayenin kendisi hayırsever olabilirmiş gibi, sermayenin hayırseverliğinin cazip olduğu anlamına gelecektir. Genelde, toplumsal reformlar güçlünün zayıflığından ötürü meydana gelmezler; zayıf olanın gücünden ötürü yaşanınalı ve yaşanacaklar.

Şans eseri, kendimizi bu meseleyle oyalamamız gerekmiyor. An itibariyle korumacılar, toplumsal reformların kendi sistemlerinde bir yerinin olmadığını ve onun bir sonucu olmadığını ve daha özel bir mesele oluşturduklarını kabullenmiş durumdalar – bu andan itibaren hâlihazırda toplum meselesini terk etmişlerdir. Bundan dolayı korumacıları bir kenara bırakacak ve işçi sınıfının durumuyla bağlantılı olarak serbest ticaretten bahsedeceğim.

Brüksel Serbest Ticaret Kongresi[1]

Friedrich Engels

çev. Fehmi Ünsalan

16, 17 ve 18 Eylül tarihlerinde Brüksel'de politik ekonomicilerin, imalâtçıların, esnafların ve ilgili diğer kesimlerin katıldığı bir serbest ticaret kongresi düzenlendi. Kongrede farklı ülkelerden 150 katılımcı buluştu. Toplantıya İngiltere'den serbest ticaret yanlısı, Dr. Bowring, M. P., Yrb. Thompson, M. P., Bay Ewart, M. P., Bay Brown, *Economist*'in editörü Bay James Wilson; Fransa'dan Hukuk felsefesi profesörü M. Wolowski; politik ekonomi profesörü ve tarihçi [Blanqui, *Histoire de l'économie an politique en Europe*] milletvekili M. Blanqui; önemli bir ekonomist olan Jean-Baptiste Say'in oğlu M. Horace Say; danışma meclisi üyesi ve politik ekonomi ve başka konularda çalışmaları olan M. Ch. Dunoyer katıldı. Almanya'dan serbest ticaret yanlısı isimler katılmamıştı, ancak Hollanda, Danimarka, İtalya, vb. ülkeler temsilciler yollamışlardı. Madrid'ten gelen Senyör Ramon De La Sagra katılmak istediyse de geç kaldı. Belçikalı serbest ticaret yanlılarının katılımından söz etmeye gerek bile yok.

Bilimin yıldızları şu önemli soruyu tartışmak için bir araya geldiler: Serbest ticaretin dünyaya bir yararı var mı yok mu? Böylesi

[1] İlk kez 1847 yılında *The Northern Star* gazetesinde yayımlandı. [ed.]

etkileyici bir kitlenin, böylesi büyük ekonomistlerin yürüttüğü bir tartışmanın, oldukça ilgi çekici olacağını düşünebilirsiniz. Dr. Bowring, Yrb. Thompson, Blanqui ve Dunoyer gibi isimlerin konuşmalarının vurucu olacağını, en ikna edici argümanları üreteceklerini ve kendilerine yöneltilen soruları en akıl almaz şekilde ve edebi bir üslupla yanıtlayacaklarını düşünebilirsiniz. Heyhat! Eğer orada olsaydınız bayım, yürek parçalayıcı bir şekilde hayalkırıklığına uğrardınız. Büyük beklentileriniz, sevgi dolu yanılsamalarınız bir saatten kısa sürede ortadan kalkardı. Hayatım boyunca sayısız toplantıya ve tartışmaya katıldım. İngiltere'de Birlik'in Tahıl Yasası Karşıtı argümanlarını saydırmasını yüz kereden fazla dinlemişimdir; ama sizi temin ederim ki, asla buradaki kadar donuk ve can sıkıcı, saçma-sapan lafın bir arada, üstelik kendini beğenmişlikle dile getirildiğini görmemiştim. Hiç bu kadar hayalkırıklığına uğramamıştım. Öyle ki burada sürdürülmekte olana tartışma bile denemezdi – sadece kahve muhabbetinden ibaretti. Bu büyük bilimsel ilham kaynakları kendilerini, kelimenin tam anlamıyla, asla politik ekonomi alanında ortaya koyamadılar. Size ilk iki günde ileri sürülen köhne argümanları tekrar etmeyeceğim. *League ve Machester Guardian*'ın herhangi bir ya da iki sayısını okuduğunuzda M. Wolowski'nin birkaç değişik cümlesi dışında –kendisi de bunları Fransız serbest ticaret yanlılarının başkanı olan M. Bastiat'ın *Sophismes économiques* adlı broşüründen araklamıştır– söylenen herşeyi bulabilirsiniz. Serbest ticaret yanlıları -genel olarak sıkıcı bir adam olan- Alman korumacı M. Rittinghausen'inkinden başka bir muhalefetle karşılaşmayı beklemiyorlardı. Tıpkı M. Ewart veya M. Brown gibi kendi cüzdanı adına konuşan Fransız imalâtçı ve korumacı M. Duchateau, öylesine güçlü bir eleştiride bulundu ki, serbest ticaret yanlılarının da aralarında bulunduğu büyük bir çoğunluk tartışmayı kaybettiklerini beyan ettiler. Buna rağmen intikamlarını oylamada aldılar – çözümler neredeyse oybirliğiyle kabul edildi.

Üçüncü gün okurlarımızı ilgilendiren bir sorun tartışıldı: "Serbest ticaretin evrensel icrasının işçi sınıfına bir faydası olacak mı?" Olumlu yanıt Güney Lancashireli serbest ticaret yanlısı Bay Brown tarafından İngilizce olarak yapılan uzun bir konuşmayla desteklendi; Bay Brown ve Bay Wilson İngilizce konuşan katılımcılardı, diğerlerinin

hepsi Fransızca konuşuyordu – Dr. Bowring oldukça iyi, Yrb. Thompson kabul edilebilir, Bay Eward ise berbat düzeyde bir Fransızca konuşuyordu. Eski Birlik belgelerinin bir kısmını ağlamaklı bir tonla, tıpkı bir kilise vaizi gibi tekrarladı.

Ardından Ren Prusyası'ndan Bay Weerth onun yerini aldı. Bu beyefendiyi tanıdığınıza inanıyorum – şiirleri Almanya çapında tanınmış ve sevilmiş ve Yorkshire da kaldığı süre boyunca işçilerin koşullarına gerçekten tanık olmuş genç bir tüccar. Onları unutmadığından memnuniyet duyacak birçok işçi arkadaş edinmiş. Okuyucularımız için tüm Kongre'nin en ilgi çekici konuşması onunki olduğundan bir kısmını aktaracağım. Konuşma şöyleydi:

> "Baylar – Serbest ticaretin işçi sınıfı üzerindeki etkisini tartışıyorsunuz. Bu sınıfa olası en büyük ilgiyi gösterdiğinizi iddia ediyorsunuz. Buna minnettarım, fakat yine de burada işçi sınıfından bir temsilcinin bulunmamasının şaşkınlığını yaşıyorum! Fransa'nın varlıklı sınıfları resmi ünvanlı bir beyefendi tarafından; İngilizler bazı milletvekilleri tarafından; Belçikalılar eski bir bakan tarafından; Almanlar ise ülkenin durumunu açıkça aktarabilen bir beyefendi tarafından temsil ediliyorlar. Ama soruyorum size, işçi sınıfının temsilcileri nerede? Onları herhangi bir yerde göremiyorum. Bu yüzden benim onların çıkarlarını savunmama izin verin. İşçiler adına, aralarında hayatımın en güzel yıllarını yaşadığım, yakından tanıdığım ve değer verdiğim beş milyon İngiliz işçi adına konuşmak için sizden izin istiyorum (Alkışlar). Gerçekten de işçiler cömertliğe muhtaç durumdalar. Şimdiye kadar insan muammelesi değil yük hayvanı, dahası bir mal, bir makina muammelesi gördüler. İngiliz imalâtçılar iyi bilir, asla çok işçi çalıştırıyorum demezler çok "el" çalıştırıyorum derler. Bu ilkeden hareketle varlıklı sınıflar hizmetlerine ihtiyaç duydukları sürece onları kullanmaktan bir an bile geri durmazlar ve artık onlardan kâr elde edemeyecekleri anda ise kapının önüne koyarlar. İşte bu şekilde modern toplumun paryalarının koşulları, olabilecek en kötü hale geldi. Nereye isterseniz bakın: Rhone'daki sahillere; Manchester, Leeds, ve Birmingham'ın kirli ve tehlikeli yollarına; Saksonya ve Silesia tepelerine veya Westphalia ovalarına... Her yerde boşu boşuna uygar toplumdaki yerlerini ve haklarını arayan bu adamlarla ve gözlerindeki aynı donuk açlık, aynı kasvetli çaresizlikle karşılaşırsınız."

Ardından Bay Weerth görüşünün, korumacı sistemin gerçekte işçi sınıfını değil serbest ticareti koruduğunu ve –onlara yalın bir dille ve

açıkça, kendisinin de bir serbest ticaretçi olduğunu söyleyerek– serbest ticaretin işçi sınıfının acınası koşullarını asla değiştiremeyeceği olduğunu belirtti. Serbest ticaretçilerin kendi sistemlerini işçi sınıfına uyarlamanın faydalı etkileri olduğu vesvesesine katılmıyordu. Aksine, serbest rekabetin tamamen gerçekleşmesi olarak serbest ticaretin, işçileri tıpkı kapitalistlerin birbirleriyle olan bencilce rekabetlerinde olduğu gibi, kendi aralarında daha sert bir rekabete zorladığını dile getirdi. Rekabetin mutlak anlamda serbestleşmesi kaçınılmaz bir şekilde yeni makinelerin icadına muazzam bir ivme kazandıracak ve şimdikinden daha fazla işçinin işsiz kalmasına neden olacaktır. Bu üretimi her yer yönden tetikleyecek, ancak aynı şekilde aşırı üretimi, pazarlarda stok fazlasını, ticari revülsiyonu[2] da aynı ölçüde tetikleyecektir. Serbest ticaretçiler bu korkunç revülsyonların bir ticari özgürlük sisteminde son bulacağını ileri sürerler; peki durum neden tam aksi olmasın, hiç olmadığı kadar arttıracak ve katlayacaklardır. Olasıdır ki ilk başta malların aşırı ucuzlaması işçi sınıfının çıkarına olacaktır – üretim maliyetlerinin ucuzlaması tüketimi ve emek talebini de arttracaktır. Ancak avantaj kısa sürede ıstıraba dönüşecek, işçilerin kendi aralarındaki rekabet kısa sürede onları önceki sefalet ve açlık seviyesine geriletecektir. Bu ve diğer argümanlardan sonra (ki bu argümanlar toplantı için oldukça yeni görünüyorlardı; Times muhabiri küstahça fakat belirgin bir küçümsemeyle savuşturmaya çalışsa da – "Çartist bayağılık" ["Brüksel Serbest Ticaret Kongresi", The Times, 20 Eylül 1847] herkes bu argümanları büyük bir dikkatle dinlemişti), Bay Weerth şöyle devam eder:

> "Baylar lütfen bunların benim kişisel fikirlerim olduğunu düşünmeyiniz; bunlar, akıllı ve enerjik olmaları itibarıyla sevdiğim ve saygı duyduğum İngiliz işçilerinin de fikirleridir (Nezaketen bir alkış). Bunu birkaç olguyla kanıtlamalıyım: Altı yıl boyunca burada gördüğünüz Birlik'teki beyefendiler işçilerin desteğini almak için boşuna çabaladılar. İşçiler kapitalistlerin doğal düşmanları olduklarını asla unutmadılar: 1842'deki Birlik isyanlarını ve efendilerinin On Saat Yasası hakkındaki itirazlarını unutmadılar. İşçi sınıfının öncüsü, Çartistler ortak düşmanları, toprak sahibi aristokrasiye karşı Birlik ile bir süreliğine işbirliği yaptığında 1845'in sonlarıydı. Ama bu sadece bir süreliğine oldu. İşçiler ne Cobden,

[2] Ani ve kuvvetli değişiklik. [ed.]

Bright ve yardımcılarının asılsız vaatleri ne de ucuz ekmek, yüksek ücret, vb. taleplerinin karşılanacağını beklediler. Bir anlığına bile kendi çabalarına olan inançlarını yitirmediler. Uslanmaz Duncombe ve bütün sahte iftiralara rağmen (bu noktada Bay Weerth ani bir kasılma hareketi yapan Dr. Bowring'e baktı) birkaç hafta içinde sizinle birlikte Avam Kamarası'nda oturacak olan Feargus O'Connor gibi bağımsız liderler tarafından yönetilecek bağımsız bir parti çabalarını bırakmadılar. Bu yüzden serbet ticaretin kendileri için harikalar yaratacağına inanmayan milyonlar adına sizleri onların durumlarını etkili olarak iyileştirme yöntemi aramaya çağırıyorum. Baylar, sizin çıkarlarınızdan bahsediyorum. Rus İmparatoru'ndan korkmanıza gerek yok, Kazaklar'ın istilasından çekinmenize gerek yok; ama eğer sorunlarını çözmezseniz kendi çalışanlarınızın istilasından korkun, emin olun size dünyanın tüm Kazaklar'ının verebileceğinden daha çok zarar verirler. Baylar, işçiler sizin laflarınızı dinlemek istemiyorlar, icraat bekliyorlar. Bunda şaşılacak bir şey yok. 1830 ve 1831'de sizin için Reform Yasası'nı kazandıklarında, Paris ve Brüksel sokaklarında sizin için savaştıklarında, önce sırtlarının sıvazlandığını ve övüldüklerini ama bir kaç yıl sonra ekmek istediklerinde mermi ve süngülerle yanıt verildiğini çok iyi hatırlıyorlar ("Oh! Hayır hayır, evet evet! Buzançais, Lyons."). Bu yüzden tekrar ediyorum: Serbest ticareti sürdürebilirsiniz fakat bunu yaparken işçiler için başka önlemler almayı da düşünmelisiniz, yoksa buna pişman olursunuz (Sesli alkış)."

Dr. Bowring hemen, yanıt vermek üzere Bay Weerth'in yerini aldı.

"Baylar" dedi, "biraz önce konuşan saygıdeğer üyemiz Kongre'de kendilerini temsil etmek üzere İngiliz işçiler tarafından seçilmiş biri değildir. İngiliz halkı temsilcilerini seçmek amacıyla oylarını kullandı ve onların gerçek temsilcileri bizler buradayız."

Hemen ardından geçen yılın vergi beyanlarındaki artış üzerinden [yani ithal tahıldaki yüksek verginin 1846'da kaldırılması üzerinden] ülkenin yiyecek ithalatının artışını aktararak, serbest ticaretin faydalı etkilerini aktardı. Onca yumurtayı, onca yağı, peyniri, jambonu, büyükbaş hayvanı İngiliz işçileri yemiyorsa kimler yiyordu? Aynı zamanda ithalat artışıyla birlikte söz konusu ürünlerin İngiltere'de üretiminin azaldığından bahsetmeyi büsbütün unutuyordu. Yükselen ithalatın artan tüketimin açık bir kanıtı olduğundan emindi. Sokakları arşınlayan ama iş bulamayan Manchester, Bradford ve Leeds'ten

işçilerin, serbest ticareti yapılan ürünlerin tüketimindeki sözde artışı sağlayacak parayı nereden edindiklerinden hiç bahsetmedi – zira işçiler çalışmadıklarında efendilerinin onlara yumurta, yağ, jambon ve et hediye ettiklerini şimdiye kadar hiç duymadık. Yerel gazetelerin benzersiz bir durum olarak aktardıkları, ticaretin içinde bulunduğu mevcut buhrandan hiç söz etmedi. Serbest ticaretçilerin önlemler konusundaki tahminlerinin gerçeğin tam tersini gösterdiği hakkında hiçbir fikri yok gibiydi. İşçi sınıfının acılarından ufak bile olsa söz etmediği gibi, içinde bulundukları sıkıntılı durumu onlar için en güzel, mutlu ve makul durum olarak tanımladı.

İngiliz işçileri şimdi bu iki temsilciden birini seçmelidir. Takip eden konuşmacıların birçoğu söz konusu mesele hariç dünya üzerinde düşünülebilecek her konuda konuştular. Belfast milletvekili (?) Bay M'Adam, İrlanda'daki ip eğirme işi hakkında uzun bir hikâye anlattı ve toplantıyı istatistiklere boğdu. Hollandalı profesör Bay Ackersdijk eski ve yeni Hollanda'dan, Liege Üniversitesi'nden, Walpole ve De Witt'ten bahsedetti. M. Van de Casteele Fransa, Belçika ve bakanlık hakkında konuştu. Almanya'dan M. Asher Alman vatanseverliği ve tinsel imalât olarak adlandırdığı bir makaleden bahsetti. Hollandalı M. Den Tex'in nelerden bahsettiğini ise ancak Tanrı bilir. Sonunda yarı uykuya dalmış toplantıdakiler Bay Weerth'in sorusuna yanıt vermeye dönen M. Wolowski tarafından uyandırıldı. Konuşması, tüm Fransızların yaptığı konuşmalarda olduğu gibi, Fransız kapitalistlerinin Bay Weerth'in kehanetlerinin gerçekleşmesinden ne kadar korktuğunu kanıtlıyordu; onlar, göbeklerinin şişkinliğiyle açıkça çelişen, işçi sınıfının acılarına karşı yapmacık bir sempatiyle ve yüzlerine kazınmış ikiyüzlülük ifadesiyle, yaptıkları acınası önerilere ve söz-eylem arasındaki çarpıcı karşıtlığa uygun bir biçimde samimiyetsiz ve ağlamaklı konuşurlar. Zaten bu tavırlarıyla tek bir işçiyi bile kandırmaktan uzaklardı. Ardından bir Fransız soylusu olan Duc d'Harcourt, Fransız kapitalistleri ve delegelerin Fransız işçilerini temsil etme haklarının olduğunu ileri sürdü. Bunu Dr. Bowring'in İngiliz Çartistleri temsil etmesine benzer bir şekilde yaptı. Son olarak Bay James Wilson küstahça en modası geçmiş Birlik argümanlarını mıymıntı bir Philadelphia Quaker'ı gibi tekrarladı.

Bu anlatılanlardan ne kadar güzel bir tartışma olduğunu görebilirsiniz. Alman Demokrasisi'nin en yetenekli temsilcisi olarak görülen Brüksel'den Dr. Marx söz istedi. Bir konuşma hazırladı ve konuşmasını yapabilseydi kongredeki "beyler"in sorun hakkındaki oylamalarını imkânsız kılacaktı. Yine de Bay Weerth'in söyledikleri onları utandırdı. Ortodoksluğundan emin olmadıklarının konuşmalarına müsaade etmeme kararı aldılar. Bu nedenle Messrs Wolowski, Wilson ve değerli birkaç kişi daha kısıtlanmış zamanlı konuşmalar yaptılar. Saat dört olduğunda hâlâ konuşma sırasını bekleyen altı-yedi kişi varken, başkan aniden toplantıyı bitirdi ve politik ekonomistler kongresi adıyla tüm aptallar, cahiller ve düzenbazlar sürüsü, (daha önce andığımız zavallı korumacı aptal Alman) bire karşı tüm oylarla -demokratlar oy bile kullanmadı-, serbest ticaretin işçiler açısından oldukça faydalı olacağı ve onları tüm yoksunluk ve sıkıntılardan kurtaracağını kabul ettiler.

Yapılamamış olsa da Bay Marx'ın konuşması bu açık yalana karşı yapılmış en iyi ve çarpıcı çürütmeyi içeriyordu, ve içeriği bakımından, konuya dair *lehte* ve *aleyhte* yazılmış olan öyle yüzlerce sayfaya rağmen, İngiltere için hâlâ büsbütün yeni olacaktır. Burada size ondan bazı parçalar sunuyorum.

Dr. Marx'ın Koruma, Serbest Ticaret ve İşçi Sınıfı Üzerine Konuşması

Korumacıların iki kanadı vardır. Asla el emeğini koruma eğiliminde olmayan, aksine el emeğinin makineler tarafından ortadan kaldırılması, ataerkil üretimin modern üretime dönüştürülmesi için imtiyazlar talep eden birinci kanadı, Almanya'da Dr. List temsil etmekte. Her daim varlıklı sınıfların (burjuvazinin), özel olarak da büyük imalâtçı kapitalistlerin iktidarını hazırlama eğilimindeler. Açıkça, küçük ölçekli imalâtçıların, tüccarların ve çiftçilerin iflasını esef verici, ama aynı zamanda kaçınılmaz birşey olarak ilan ederler. Korumacıların diğer ekolü sadece koruma değil, mutlak yasaklama da talep etmektedir. El emeğini makinelerin istilası ve uluslararası rekabetten korumak adına önerilerde bulunurlar. Yüksek vergiler aracılığıyla sadece yerli üreticilerin değil, aynı zamanda yerel tarım ve hammadde üretiminin de

korunmasını öneriyorlar. Peki bu ekolün varacağı yer neresidir? Yabancı malların ithalatı kadar yerel üretimin gelişmesini de engelleyen yasaklar. Bu yüzden tüm korumacı sistem kaçınılmaz bir çıkmazın içindedir. Ya yerli imalâtçının gelişimini savunarak el emeğini kurban etmiş olacak, ya da el emeğini savunarak yerli imalâtçının gelişmesini engelleyecek. Söz ettiğimiz ilk eğilime sahip korumacılar, yani makineleşmenin, emeğin bölünmesinin ve rekabetin kaçınılmaz olduğuna inananlar, işçilere şöyle seslenirler: "Eğer sömürülecekseniz de hemşehrileriniz tarafından sömürülmek yabancılar tarafından sömürülmekten daha iyidir". İşçi sınıfı sonsuza kadar buna katlanmak zorunda mı? Sanmıyorum. Zenginlerin sahip olduğu tüm refahın üreticileri bu ucuz teselliyle tatmin olmayacaklardır. Daha fazla üretmek için daha fazla refah talep edeceklerdir. Ama korumacılar diyorlar ki: "Her durumda toplumun koşullarının mevcut haliyle kalmasını sağlayacağız. İşçilerin o ya da bu şekilde istediği işte çalışmasını sağlayacağız. Uluslararası rekabet yüzünden işsiz kalmamalarını sağlayacağız". Peki öyle olsun. Böylece en iyi ihtimalle korumacılar mevcut durumun sürekliliğini sağlamaktan daha iyisini yapamayacaklarını kabul ediyorlar. İşçi sınıfı mevcut koşullarının sürdürülmesini değil, daha iyi koşulları talep ediyorlar. Korumacı için son sığınak henüz açık durumda. Ülkedeki sosyal reforma tamamen karşı olmadığını, ancak başarı sağlayabilmesinin elzem şartının uluslararası rekabet yüzünden meydana gelen geçimsizliklerin ortadan kaldırılması olduğunu söyleyecektir. "Benim sistemim" diyor, "bir toplumsal reform sistemi değil, ancak toplumu yeniden şekillendireceksek, başka ülkelerle ilişkilerimizi düzenlemeyi konuşmaktan ziyade kendi ülkemizden bahsetmek daha doğru değil mi?" Her ne kadar makul gözükse de, aldatıcı bir durum olan korumacı sistem garip bir çelişki barındırmaktadır. Yerli sermayeye her ne kadar yabancı ülkeler karşısında destek çıkarak, onlara karşı güçlenmesini sağlasa da, bu güçlenmiş sermayenin, emekle çatıştığında, güçsüz, etkisiz ve çelimsiz kalacağını kestirebilmektedir. Böyle ele alınan sermaye sanki merhametli olabilirmiş gibi, neden bu sermayeden merhamet istensin. Toplumsal reformlar neden hiçbir zaman güçlünün zayıflığıyla değil de, zayıfın gücü üzerinden sürdürülür. Fakat bu noktada ısrarcı olmak hiç de zorunlu değildir. Korumacılar reformların kendi

sistemlerini izlemek zorunda olmadığı ve reformların sistemlerinin hiçbir şekilde bir parçası olmayıp, son derece ayrı bir sorun oluşturdukları üzerinde anlaştıkları andan itibaren, burada tartıştığımız sorunu terkederler. Öyleyse, serbest ticaretin, işçi sınıfının yaşam koşullarını nasıl etkilediğini değerlendirmek için bunu bir kenara bırakalım. Sorun şudur: Ticaretin mutlak bir şekilde serbestleşmesinin işçi sınıfının üzerindeki etkisinin ne olacağı – bunu görmek çok kolay. Bu bir sorun bile değil. Eğer politik ekonomide açıkça ortada olan bir tek şey varsa, o da serbest ticaret döneminde işçi sınıfına sunulan kader. Klasik politik ekonomi çalışmalarında geliştirilen tüm o yasalar temelde sadece tek bir varsayım altında doğru olabilirler: Sadece tek bir ülkede değil, tüm dünya çapında ticaret tüm engellerden kurtulmalı, rekabet tamamen serbest hale gelmelidir. Adam Smith, Say ve Ricardo'nun geliştirdiği, zenginliğin üretiminde ve dağıtılmasında kullanılan bu yasalar salt soyutlamalar olarak kalmadı; aksine aynı ölçüde serbet ticaretin varolduğu yerlerde daha gerçek daha kesin bir biçim kazandılar. Bu ustaların ekonomik özneden bahsettikleri her akıl yürütme, nihai olarak ticarette varlığını hâlihazırda sürdüren tüm engellerin kaldırılması gerektiği varsayımına dayanır. Bu yöntemi kullanmakta haklıdırlar. Zira yaptıkları keyfi soyutlamalar değildir ve akıl yürütmelerinden sadece bir rastlantısal durumlar serisi vesilesiyle ayrışırlar. Bu yüzden Ricardo ve diğer ekonomistler toplumun ne olacağı hakkında, onun ne olduğundan daha çok şey bilirler. Gelecek hakkında bildikleri bugün hakkında bildiklerinden çoktur. Eğer gelecek hakkında birşeyler okumak istiyorsanız Smith, Say veya Ricardo'nun kitaplarından birini okuyabilirsiniz. Burada mümkün olduğunca açık bir şekilde kusursuz serbest ticaretin egemenliğinde işçi sınıfının hangi koşullarda olacağını göreceksiniz. Mesela Ricardo'nun otoritesini, daha iyisi olmayan bir otoriteyi alalım: Ekonomi diliyle bir çalışanın emeğinin doğal normal ücreti nedir? Ricardo yanıtlar: "Ücretler minimuma çekilir – en düşük seviyeye." Emek de tıpkı diğerleri gibi bir metadır. Şimdi bir metanın fiyatı onu üretmek için zorunlu olan süre aracılığıyla hesaplanmaktadır. Peki bir meta olan emeği üretmek için zorunlu olan nedir? Zorunlu olan tam da işçinin kılığını ve terini onarmak, yaşaması, varlığını sürdürmesi ve bir şekilde neslini devam ettirmesi için olmazsa olmaz olan

gerekli metaların toplamını üretmek. Bu yüzden işçilerin asla ne bu en düşük seviyede ne de altında ücretlendirilmemesi gerektiğine inanıyoruz. Hayır, bu yasaya göre işçiler bir süreliğine asgarinin üstünde kazanacaklarından daha mutlu olacaklar, ancak bu fazlalık sadece bir ek katkı olarak değerlendirilecek, zira endüstriyel durgunluk zamanında asgarinin de altında bir kazançla yetinmek zorunda kalacaklar. Bu demektir ki, her zaman geçerli olan bolluk, aşırı üretim, durgunluk ve kriz döngüsü bağlamında işçinin asgari olandan daha fazla kazandığı zamanlar ile asgari olandan daha az kazandığı zamanların ortalamasına bakarsak, bütünde göreceğimiz şey asgarinin ne üstü ne de altıdır. Başka bir ifadeyle göreceğimiz şey endüstriyel savaş alanındaki sefalet, acı ve sayısız kayıplara rağmen bir sınıf olarak işçi sınıfının varlığını devam ettiriyor olduğudur. Peki bu ne anlama gelir? İşçi sınıfı hâlâ var, varolmak bir yana gittikçe daha da büyüyecek. Asgari ücretin, bir meta olarak emeğin doğal ücreti olduğunu varsayan bu yasa, Ricardo'nun serbest ticaretin bir gerçeklik olacağı varsayımı ölçüsünde kendini gerçekleştirecektir. Şimdiye kadar söylenen her şeyin serbest ticaretin yarattığı avantajlar olacağını kabul ediyoruz. Üretim güçleri gelişecek, kısıtlayıcı yasaların ülkelere dayattığı vergiler ortadan kalkacak, tüm metalar daha ucuza satılacak. "Peki sonrasında?" der Ricardo: "Emeğin metayla eşit olması daha ucuza satılacağı anlamına gelir" – nasıl tuzu biberi daha ucuza alacaksanız onu da az para karşılığında alacaksınız. Bu yasa politik ekonominin diğer yasalarında olduğu gibi, serbest ticaretin gerçekleşmesiyle –tıpkı Malthus tarafından ortaya koyulan nüfus yasasının serbest ticaret egemenliği altında kendini arzu edilebilecek en iyi yönde geliştirmesi gibi– gücü artacak, daha fazla hakikat, kazanacak. Bu yüzden bir seçim yapmak zorundasınız: Ya varolan politik ekonomiyi reddedeceksiniz, ya da ticaret özgürlüğü bağlamında söz konusu politik yasaların tüm sıkıntılarının işçi sınıfına yıkılacağını kabul edeceksiniz. Peki bu serbest ticarete karşı olduğumuz anlamına mı geliyor? Hayır, serbest ticaretin yanındayız, çünkü serbest ticaret sayesinde tüm hayret verici çelişkileriyle birlikte ekonomi yasaları daha büyük bir ölçekte, daha geniş bir alanda, hatta tüm dünyada etkin hale gelecek ve tüm bu çelişkilerle karşı karşıya gelenler birleşerek proletaryanın kurtuluş mücadelesini sonuçlandıracaklar.

Serbest Ticaret Sorunu Üzerine[1]

Karl Marx

çev. Özgül Yıldızer Tarım

Baylar,

İngiltere'de Tahıl Yasaları'nın yürürlükten kaldırılması, serbest ticaretin 19. yüzyıldaki en büyük zaferidir. İmalâtçıların ticaretten bahsettiği her ülkede akıllardan geçen şey bilhassa tahılın ve genel olarak hammaddenin serbest ticaretidir. Yabancı tahıla koruma vergisi koymak, alçakçadır. Bu, halkın açlığı üzerine spekülasyon yapmaktır.

Ucuz gıda, yüksek ücretler; bu İngiliz serbest ticaretçilerin uğruna milyonlar harcadığı yegâne amaçtır ve onların bu hevesi şimdiden kıtadaki kardeşlerine bulaşmış durumdadır. Genel olarak konuşulduğunda, ticaretin serbestleşmesini temenni edenler bunu, işçi sınıfının koşullarını iyileştirmek için arzu etmekteler.

Ancak, ne tuhaftır ki, her ne pahasına olursa olsun ucuz gıda sağlanacak bu insanlar oldukça nankördürler. İngiltere'de ucuz gıda, Fransa'da ucuz devlet kadar itibarsız addedilmektedir. İnsanlar bu fedakâr bayları, Bowring, Bright ve Ortakları'nı, en kötü düşmanları ve en utanmaz riyakârlar olarak görmekteler.

[1] İlk kez bir kitapçık olarak Şubat 1848 tarihinde Brüksel'de yayımlandı. [ed.]

İngiltere'de herkes bilir ki, liberaller ve demokratlar arasındaki mücadele, esasında serbest ticaretçiler ve Çartistler arasındaki mücadeledir.

Şimdi İngiliz serbest ticaretçilerin, insanlara, onlara hayat veren iyi niyetlerini nasıl kanıtladıklarını görelim.

Onların fabrika çalışanlarına söyledikleri şudur:

> "Tahıla konulan gümrük, ücretlere konan vergidir. Bu vergi sizin mülk sahibine şu ortaçağ aristokratlarına ödediğiniz vergidir. Eğer perişan haldeyseniz bu temel yaşamsal ihtiyaçlarınızın pahalılığı yüzündendir."

Buna karşılık işçiler de imalâtçılara şunu sormaktadır:

> "Son 30 yıl boyunca; endüstrimiz en büyük gelişimi göstermişken, tahıl fiyatlarındaki artışa nazaran nasıl oldu da bizim ücretlerimiz çok daha hızlı biçimde düştü?"
>
> "Mülk sahiplerine ödediğimiz vergi, işçi başına haftada 3 penidir. Ancak el dokumacılarının ücretleri 1815–1843 arasında haftalık 28 şilinden 5 şiline, makine dokumacılarının ücretleri ise 1823–1843 arasında 20 şilinden 8 şiline düştü."
>
> "Bütün bu dönem boyunca mülk sahiplerine ödediğimiz vergi hiçbir zaman 3 peniyi geçmedi. Üstelik, 1834 yılında, ekmek çok ucuzken ve işler epey yolunda giderken siz bize ne dediniz? Dediniz ki, 'Eğer bedbahtsanız bu, çok sayıda çocuğunuzun olması ve evliliğinizin emeğinizden daha üretken olması yüzündendir!' "
>
> "Bunlar, tam da sizin sözleriniz ve Yeni Yoksulluk Yasaları[2] yapmaya ve proletaryanın hapishaneleri olan ıslahevlerini[3] inşa etmeye giriştiniz."

İmalâtçılar bunu şöyle yanıtladı:

> "Haklısınız, değerli emekçiler, ücreti belirleyen yalnızca tahılın fiyatı değil aynı zamanda işçiler arasındaki rekabettir."
>
> "Ancak bir şeyi iyice düşünün: Şöyle ki, bizim topraklarımız yalnızca kayalar ve kumsallardan oluşmaktadır. Kuşkusuz sizler tahılın saksıda yetiştirilebileceğini düşünmüyorsunuzdur. Bu durumda

[2] *Poor Law*: Birleşik Krallık tarafından 1834'te çıkarılan yoksullukla mücadele yasası. [ç.n.]

[3] Yeni yoksulluk yasaları çerçevesinde kalacak yeri ve işi olmayanlar için kurulan ve genellikle beden gücüne dayalı işlerin yapıldığı yerler. [ç.n.]

sermayemizi ve emeğimizi tümüyle kısır topraklar üzerinde harcamak yerine, tarımdan vazgeçip kendimizi bilhassa sanayiye adasak, tüm Avrupa kendi fabrikalarını bırakırdı ve İngiltere dev bir fabrika kentine dönüşürdü, Avrupa'nın kalan kısmı da İngiltere'nin kırsal kesimi olurdu."

İmalâtçı, işçilerine böylece nutuk çekmekteyken, öte yandan ona şunları söyleyen küçük tacir tarafından sorgulanmaktadır:

"Eğer Tahıl Yasaları'nı yürürlükten kaldırırsak, aslında tarımın canına okumuş olacağız, ancak buna rağmen, diğer ülkeleri kendi fabrikalarından vazgeçip bizimkilerden satın almaya mecbur bırakamayacağız.

"Peki, sonuç ne olacak? Ben ülke içindeki müşterilerimi kaybedeceğim, iç ticaret de piyasasını."

İmalâtçı, işçilere sırtını dönerek, esnafa yanıt verir:

"Siz onu bize bırakın! Bir defa tahıldaki gümrük vergisinden kurtulunca, dışarıdan daha ucuzunu ithal edeceğiz. Sonra da bizim tahıl ithal ettiğimiz ülkelerde ücret yükseldiğinde ücretleri düşüreceğiz.

"Böylelikle keyfini çıkarmakta olduğumuz üstünlüklere düşük ücretler de eklenecek ve tüm bu üstünlüklerle kıtayı kolaylıkla bizden satın almaya zorlayacağız."

Ama şimdi de tarım işçileri ve çiftçiler tartışmaya katılmaktadırlar:

"Peki, Tanrı aşkına, bize ne olacak?

"Eğer tarımın idam fermanını imzalayacaksak geçimimizi nasıl sağlayacağız? Toprağın ayaklarımızın altından kayıp gitmesine izin mi vereceğiz?"

Tüm bunlara yanıt olarak, Tahıl Yasası Karşıtı Birlik, İngiliz tarımından Tahıl Yasaları'nın kaldırılmasının yararlı etkilerine dair 3 en iyi makaleye ödüller önermekle yetindi.

Bu ödülleri, makalelerinin binlerce kopyası tüm ülkeye dağıtılan sayın Hope, Morse ve Greg kazandı.

Ödül kazananlardan birincisi, kendisini, tahılın serbest ithalatı sonucu ne toprak kiracısı çiftçinin ne de tarım işçisinin kaybı olacağını, yalnızca arazi sahibinin kayba uğrayacağını kanıtlamaya adadı.

> "Kiracı İngiliz çiftçisinin" diye haykırmaktadır o, "Tahıl Yasaları'nın kaldırılmasından korkmasına gerek yoktur. Çünkü başka hiçbir ülke bu kadar iyi tahılı İngiltere kadar ucuza üretemez."
>
> "Nitekim tahılın fiyatı düşse bile, bu size zarar vermeyecektir, çünkü bu düşüş durağan kalacak olan sanayi kârını ve ücretleri değil yalnızca aşağı çekmek suretiyle kira bedellerini etkileyecektir."

Ödül kazananlardan ikincisi, Bay Morse, tam tersine [Tahıl Yasaları'nın] yürürlükten kaldırılması sonucunda tahıl fiyatlarının yükseleceğini savunmaktadır. Kendisi, korumacı vergilerin hiçbir zaman kazançlı bir tahıl fiyatını garantilemeyeceğini kanıtlamak için sonsuz çaba göstermektedir.

İddiasını desteklemek için, ne zaman yabancı tahıl ithal edilse İngiltere'de fiyatın önemli ölçüde düştüğü ancak daha sonra küçük bir miktar ithal edildiğinde fiyatın fazlasıyla yükseldiği olgusuna atıf yapmaktadır.

Ödül ortağıyla doğrudan çelişkili olarak, tahıldaki her fiyat artışının toprak sahibi için değil kiracı çiftçi ve işçi için kârlı olacağını ileri sürmektedir.

Ödül kazananlardan üçüncüsü, çalışması büyük kiracı çiftçilere hitap eden büyük üretici Bay Greg, bu ahmaklıkları onaylayamamaktadır. O, çok daha bilimsel bir dil kullanmaktadır.

Tahıl yasalarının rantı ancak tahıl fiyatını artırmak suretiyle yükselteceğini ve tahılın fiyatını da ancak sermayeyi değersiz nitelikteki toprağa yatırım yapmaya mecbur ederek yükseltebileceklerini iddia eder. Ve bu oldukça yalın biçimde açıklanmaktadır.

Eğer nüfus artışı oranında yabancı tahıl ithal edilemezse, işlenmesi ve bu nedenle mahsulü daha pahalı olan daha az verimli topraklar kullanılmak zorunda kalacaktır. Tahıl satışı mecburi olduğundan, fiyat zorunlu olarak en masraflı toprağın ürünü tarafından belirlenecektir. Bu fiyatla daha iyi kalitedeki topraktan elde edilen ürünün maliyeti arasındaki fark rantı oluşturur.

O halde eğer, Tahıl Yasaları'nın yürürlükten kaldırılmasının bir sonucu olarak, tahılın fiyatı ve buna bağlı olarak da rant düşerse, bunun

sebebi kalitesiz toprağın artık ekilmeyecek olmasıdır. Bu nedenle, rantın azalması kaçınılmaz olarak toprağı işleyen fakat toprak sahibi olmayan çiftçilerin bir bölümünü iflas ettirmelidir.

Bay Greg'in dilini anlaşılabilir kılmak için bu yorumlar gerekliydi.

> "Kendilerini tarımla geçindiremeyen küçük çiftçiler", diyor kendisi, "sanayide kendilerine bir kaynak bulacaklardır. Kiracı büyük çiftçilere gelince, onların kâr etmemesi mümkün değildir. Ya toprak sahipleri onlara çok ucuza arazi satmaya mecbur kalacaklardır, ya da kira sözleşmeleri çok uzun dönemler için düzenlenecektir. Bu durum, kiracı çiftçilerin araziye büyük miktarlarda sermaye koymalarına, tarım araçlarını daha büyük ölçekte kullanmalarına ve ek olarak, Tahıl Yasaları'nın yürürlükten kaldırılmasının doğrudan sonucu olan ücretlerdeki genel düşüş nedeniyle daha da ucuzlayacak olan el emeğinden tasarruf etmelerine olanak sağlayacaktır."

Dr. Bowring bir halk toplantısında şöyle haykırarak bütün bu savlara dinin kutsamasını bahşetmiştir:

> "İsa Mesih serbest ticaret'tir, serbest ticaret de İsa Mesih'tir."

Bütün bu ikiyüzlülüğün, ucuz ekmeği işçiler için cazip hale getirmek için tasarlanmadığı anlaşılabilir.

Kaldı ki, fabrika işçilerinin iş gününü 12 saatten 10 saate indirecek olan On Saat Yasası'yla hâlâ mücadele etmekle uğraşanların ta kendileri olan imalâtçıların bu ani hayırseverliğini emekçiler nasıl anlayabilirdi?

Bu imalâtçıların hayırseverliğine dair size bir fikir vermek amacıyla baylar, bütün fabrikalarda yürürlükte olan fabrika düzenlemelerini hatırlatayım.

Her imalâtçının özel kullanımı için, bilerek ya da bilmeyerek işlenmiş her bir suç için belirlenmiş para cezalarının bulunduğu düzenli bir ceza sistemi vardır. Örneğin, bir işçi sandalyeye oturma talihsizliğine uğramışsa, fısıldarsa, konuşursa ya da gülerse, birkaç dakika geç kalırsa, makinenin herhangi bir parçası bozulursa ya da istenilen nitelikte iş çıkarmazsa vb. bir sürü para öder. Para cezaları her zaman işçi tarafından verilen zarardan daha yüksektir. Ve işçiye para cezasına maruz kalması için her tür olanağı vermek maksadıyla,

fabrikanın saati ileri alınır, işçiye iyi mala dönüştürmesi için kötü hammadde verilir. Kural çiğneme vakalarını artırmakta yeterince becerikli olmayan bir ustabaşı işten atılır.

Görüyorsunuz baylar, bu özel yasalar böylesi kural ihlallerinin yaratılması özel gayesiyle düzenlemiştir ve kural ihlalleri de para kazanmak maksadıyla uydurulmuştur. Demek ki imalâtçı kâğıt üzerindeki göstermelik ücretleri düşürmenin ve işçinin üzerinde hiçbir hakimiyeti olmadığı kazalar üzerinden bile olsa kâr etmenin her yolunu kullanır.

Bu imalâtçılarla, işçileri sırf onların paylarına düşeni iyileştirmek için, kendilerinin sonsuz masrafa girebileceklerine inandırmaya çalışmış olan hayırseverler, aynı kişilerdir. Yani, bir taraftan fabrika düzenlemeleri yoluyla işçilerin ücretlerini en aşağılık yöntemle kemirirlerken, diğer taraftan Tahıl Yasası Karşıtı Birlik yoluyla yine bu ücretleri artırmak için en büyük fedakarlıkların sözünü veriyorlar.

Bir bakıma Birlik'ın resmi konut olarak işgal ettiği çok masraflı saraylar inşa ederler, İngiltere'nin her köşesine serbest ticaret inancını yaymaları için bir misyonerler ordusu gönderirler, işçiyi kendi çıkarları hakkında aydınlatan binlerce bedava broşür basar ve dağıtırlar, basını kendi davaları lehine çekmek için muazzam meblağlar harcarlar, serbest ticaret hareketini yürütmek için çok büyük bir idari sistem örgütlerler ve halk toplantılarında bütün hitabet zenginliklerini sergilerler. İşte bu toplantılardan birinde bir işçi şöyle feryat ediyordu:

> "Eğer toprak sahipleri kemiklerimizi satacak olsa, siz imalâtçılar o kemikleri buharlı değirmenden geçirip un yapmak için ilk satın alacaklar olurdunuz."

İngiliz işçiler, toprak sahipleri ile sanayi kapitalistleri arasındaki mücadelenin önemini gayet iyi anlamışlardır. Ekmeğin fiyatının ücretleri düşürmek için düşürüldüğünü ve sanayi kârının rant ne kadar düşerse o kadar yükseleceğini iyi bilirler.

İngiliz serbest ticaretçilerinin lideri ve yüzyılımızın en tanınmış iktisatçısı Ricardo bu konuda işçilere tamamen katılmaktadır. Politik ekonomi üzerine meşhur kitabında der ki:

> "Eğer kendi tahılımızı yetiştirmek yerine... kendi ihtiyacımızı daha düşük bir fiyattan karşılayabileceğimiz bir pazar ortaya çıkarırsak... ücretler düşer ve kârlar yükselir. Tarımsal ürünün fiyatındaki düşüş sadece toprağı işlemekte çalıştırılan emekçinin değil aynı zamanda ticarette ya da imalâtta çalıştırılan herkesin ücretini azaltır."
>
> [David Ricardo, *Des principes de l'économie politique et de l'impôt* (*Ekonomi Politiğin ve Vergilendirmenin İlkeleri*), F. S. Constancio tarafından İngilizceye çevrilmiştir, açıklayıcı notlar ve yorumlar J.-B. - Say'e aittir, Paris 1835, s. 178-79.]

Ve baylar, sanmayınız ki bu önceden beş frank almaktayken, tahılın ucuzlamasına istinaden sadece dört frank alacak olan bir işçi için önemsiz bir sorundur.

İşçinin ücretleri kâra oranla her zaman düşmemiş midir, toplumsal konumunun kapitalistinkine kıyasla daha da kötüleştiği açık değil midir? İşin doğrusu, kapitalistin yanında işçi daha çok kaybeder.

Tahıl fiyatı yüksek ve ücretler de yüksek olduğu sürece ekmek tüketiminde küçük bir tasarruf işçinin ekmekten başka tatları da tedarik etmesine yetti. Ama ekmek çok ucuz hale gelir gelmez, ücretler de bunun sonucunda çok düşer, işçi başka şeyler alabilmek için ekmekten neredeyse hiç tasarruf edemez.

İngiliz işçiler, kendilerinin İngiliz serbest ticaretçilerinin hile ve yalanlarına aldanacak enayiler olmadıklarını fark etmelerini sağladılar ve eğer buna rağmen işçiler toprak sahiplerine karşı onlarla birlikte ortak bir davada birleştilerse bu, feodalizmin son kalıntılarını yok etme amacını taşıyordu ve uğraşacak tek bir düşman kalması içindi. İşçiler yanlış hesap yapmamışlardı, çünkü toprak sahipleri imalâtçılardan intikamlarını almak adına işçilerle On Saat Yasası'nın geçirilmesinde işbirliği yaptılar, ki işçiler 30 yıldır boş yere bu yasanın geçmesini talep ediyordu ve yasa Tahıl Yasaları'nın yürürlükten kaldırılmasının hemen ardından geçti.

Milletvekili Dr. Bowring, İktisatçılar Kongresi'nde [16-18 Eylül 1848, başkalarının yanı sıra şu isimler toplantıda hazır bulunuyordu: Milletvekili Dr. Bowring, Albay Thompson, Bay Ewart, Bay Brown ve *Economist*'in editörü James Wilson] İngiltere'nin, iddia ettiği üzere

işçiler tarafından tüketilmek üzere, kaç baş sığır, ne kadar jambon, domuz pastırması, kümes hayvanı eti vs. ithal ettiğine dair cebinden uzun bir liste çıkardığında, ne yazık ki Manchester'daki ve diğer fabrika kentlerindeki işçilerin başlamakta olan krizle beraber kendilerini devamlı surette sokağa atılmış halde bulduklarını size söylemeyi unuttu.

Politik ekonominin bir ilkesi gereği tek bir yıla ait rakamlar asla genel yasalar formüle etmek için temel alınmamalıdır. Altı ila yedi yıllık ortalama bir dönem; modern sanayinin bolluk, üretim fazlası, duraklama, kriz gibi çeşitli aşamalardan geçip kaçınılmaz döngüsünü tamamladığı bir süre ele alınmalıdır.

Şüphesiz, bütün malların fiyatı düşerse -ve bu serbest ticaretin zorunlu sonucudur- bir frankla önceden alabildiğimden çok daha fazlasını alırım. Ve işçinin frankı da herhangi birinin frankı kadar değerlidir. O halde, serbest ticaret işçi açısından çok avantajlı olacaktır. Bunda sadece küçük bir pürüz vardır ki, o da işçinin frankını başka mallar için takas etmeden önce ilk olarak kapitalistlerle emeğini değiş-tokuş etmiş olacağıdır. Eğer işçi bu değiş-tokuşta her zaman aynı emek karşılığında söz konusu frankı aldıysa ve bütün diğer malların fiyatı düştüyse, böylesi bir anlaşmada her zaman kazanan taraf olacaktır. Pürüz yaratan nokta bütün malların fiyatı düşerse aynı paraya daha çok mal alacağını kanıtlamakta yatmıyor.

İktisatçılar fiyatı daima onun diğer mallarla değiş-tokuşu esnasında ele alırlar. Ama emeğin sermayeyle değiş-tokuşunu tamamladığı anı hepsi görmezden gelir.

Malları üreten makineleri harekete geçirmek için daha az masraf gerektiğinde, bu makinelerin işini sürdürmesi için gerekli şeyler, işçi dediğimiz kişi de daha az maliyet oluşturacaktır. Eğer bütün mallar daha ucuzsa, kendisi de bir meta olan emeğin fiyatı da düşecektir ve daha sonra göreceğimiz gibi bu meta, yani emek, diğer mallara kıyasla çok daha aşağıya düşecektir. Eğer işçi hâlâ iktisatçıların savlarına bel bağlıyorsa frankın cebinde eriyip gittiğini ve geriye sadece beş kuruş kaldığını görecektir.

Bunun üzerine iktisatçılar size diyecekler ki:

> "Eh, serbest ticaret koşullarında kesinlikle hafiflemeyecek olan işçiler arasındaki rekabetin, çok yakında yalnızca malların düşük fiyatı sebebiyle ücretlere zarar vereceğini kabul ediyoruz. Ama diğer taraftan malların düşük fiyatı tüketimi artıracak, daha fazla tüketim de daha fazla işçi talebiyle sonuçlanacak olan üretim artışını gerektirecek, işçiye daha çok talep olması da ücretlerde artış sonucunu doğuracak."

Bütün bu sav dizisi şu anlama gelir: Serbest ticaret üretim güçlerini artırır. Eğer sanayi gelişmeye devam ederse, eğer zenginlik, üretici güç, kısacası üretici sermaye artarsa, emeğe yönelik talep, emeğin fiyatı ve sonuç olarak da ücret rayici artacaktır.

İşçiler için en elverişli durum sermayenin gelişmesidir. Bunu kabul etmek gerek. Eğer sermaye sabit kalırsa sanayi sadece sabit kalmayacak, tersine düşüşe geçecektir ve bu durumda işçi ilk kurban olacaktır. İşçi, kapitalistten daha önce zora düşecektir. Ve sermayenin gelişmekte olduğu durumda, işçi için en iyi olduğunu söylediğimiz koşullar altında, işçinin payına ne düşecektir? Yine aynı şekilde zora düşecektir. Üretici sermayenin gelişimi, sermayenin birikimini ve yoğunlaşmasını da beraberinde getirir. Sermayenin merkezileşmesi daha büyük bir işbölümünü ve daha fazla makine kullanımını gerektirir. Daha büyük bir işbölümü emekçinin özel yeteneğini yok eder ve bu ustalık gerektiren işin yerine herhangi birinin sunabileceği emeği koyarak işçiler arasında rekabeti artırır.

İşbölümü tek bir işçinin, üç kişinin işini yapabilmesini olanaklı kıldıkça bu rekabet daha da şiddetlenir. Makineleşme aynı sonuca çok daha büyük ölçekte varır. Sanayi kapitalistleri sürekli olarak artan araçlarla çalışmaya zorlayan üretici sermayenin gelişimi, küçük sanayiciyi iflas ettirir ve onu proletaryanın arasına atar. Sonra, sermaye biriktikçe ona kıyasla düşen faiz oranları sonucu, artık kârdan aldıkları payla yaşayamayan küçük rantiye sınıfı sanayiye atılmaya mecbur kalır ve böylece proleterlerin sayısı kabarır.

Son olarak, üretici sermaye ne kadar artarsa, gereksinimlerini bilmediği bir pazar için üretim yapmaya o derece mecbur olur, üretim tüketimin o derece önüne geçer, arz o derece talebi zorlamaya çalışır

ve tüketim krizlerinin sıklığı ve yoğunluğu artar. Ancak her kriz sermayenin merkezileştirmesini hızlandırır ve proletaryaya ilave yapar.

Bu nedenle, üretici sermaye geliştikçe işçiler arasındaki rekabet çok daha büyük bir oranda artar. Emeğin karşılığı herkes için azalırken, emek yükü bazıları için artar.

1829'da Manchester'da 36 fabrikada 1088 pamuk eğiricisi çalışıyordu. 1841'de sayıları 448'i aşmıyordu ve 1088 pamuk eğiricisinin 1829'da ilgilendiği makara sayısından 53.353 tane daha fazla makarayla ilgileniyorlardı. Eğer el emeği üretici gücün arttığı oranda artmış olsaydı eğiricilerin sayısının 1848 rakamına ulaşması gerekirdi, o halde gelişmiş makineleşme 1100 işçiyi işten mahrum bırakmıştır.

İktisatçıların cevabını önceden biliyoruz. Diyecekler ki, bu nedenle işlerinden mahrum kalanlar başka işler bulacaktır. Dr. Bowring İktisatçılar Kongresi'nde bu savı yeniden üretmekten geri durmadı ama kendi kendisini çürütmeyi sağlamayı da ihmal etmedi.

1835'te Dr. Bowring avam kamarasında, serbet ticaretçilerin onlara uzaktan vaat ettiği o yeni işleri bulamadan, çok uzun zamandan beri aç gezen Londralı 50.000 el tezgâhı dokumacısına dair bir konuşma yaptı.

Dr. Bowring'in bu konuşmasının en dikkat çekici bölümlerini vereceğiz:

> "Dokumacıların bu sıkıntısı ... kolayca öğrenilen ve sürekli olarak daha ucuz üretim araçları tarafından zorla girilen ve yeri alınan bir emek türünün inanılmaz durumudur. İş için rekabetin bu kadar büyük olduğu bir yerde talebin oldukça kısa bir süreliğine durması... bir krize neden olur. El tezgâhı dokumacıları bu durumun eşiğindedir ki, bunun ötesinde insan varlığı zorlukla sürdürülebilir ve en ufak bir gecikme onları açlık diyarına fırlatıp atar... Makineleşmedeki gelişmeler, ... el emeğinin yerini gitgide daha çok alarak, geçiş döneminde muhakkak birçok geçici ıstırabı da beraberlerinde getirir... Ulusal fayda ancak birtakım bireysel zararlar pahasına elde edilebilir. İmal edilen ürünlerde, geride kalanlara belirli bir bedele mal olmaksızın hiçbir ilerleme olmadı ve bütün keşifler arasında, el tezgâhı dokumacılarının durumu üzerinde en doğrudan etkiye sahip olanı mekanik tezgâhtır. İşçi çoktan birçok eşya alanında bozguna uğratılmıştır, muhakkak ki daha fazlasını da teslim etmek zorunda kalacaktır."

Daha ileride şöyle diyor:

> "Hindistan Genel Valisi ile Doğu Hindistan Kumpanyası arasında Dakka'daki el tezgâhı dokumacıları üzerine yapılmış yazışmalar var elimde... Birkaç yıl önce Doğu Hindistan Kumpanyası yıllık olarak, Hindistan tezgâhlarında üretilen 6.000.000 ila 8.000.000 parça pamuklu mal alıyordu. Talep gitgide 1.000.000'un birazcık üzerinde bir rakama düştü ve şimdi neredeyse tamamen bitmiş durumdadır. 1800 yılında Birleşik Devletler Hindistan'dan neredeyse 800.000 parça pamuk aldı, 1830'da sayı 4.000 bile değildi. 1800 yılında Portekiz'e 1.000.000 parça gönderildi, 1830'daysa sadece 20.000. Tam bir açlığa düşmüş zavallı Hintli dokumacıların durumunun perişanlığı korkunçtu. Ve bunun tek nedeni neydi? Daha ucuz İngiliz mamullerinin varlığı... Onlarcası açlıktan öldü, kalanlarsa çoğunlukla, en başta tarım olmak üzere başka iş alanlarına geçtiler. Mesleklerini değiştirmemek kaçınılmaz açlık demekti. Ve şu anda Dakka bölgesi İngiltere'nin mekanik tezgâhlarından çıkan iplik ve pamuklu kumaşla ihtiyacını karşılıyor... Bütün dünyada güzelliği ve inceliğiyle tanınan Dakka muslinleri de aynı sebeple ortadan kalkmıştır. Ve ticaret tarihinde Hindistan'daki birçok sınıfın şu anda çektiği acının bir benzeri zor bulunur."
>
> [Avam Kamarası'nda konuşma, 28 Temmuz 1835. (Parlamento tutanağı, Cilt XXIX, Londra 1835, s. 1168-70)]

Dr. Bowring'in konuşmasını daha da dikkat çekici yapan şey aktardığı olguların kesin olarak doğru olması ve bu olguları hafifletmeye uğraşmak için kullandığı ifadelerin tamamının bütün serbest ticaret vaizlerine mahsus olan ikiyüzlülük niteliğini taşımasıdır. İşçileri daha az masraflı üretim araçları tarafından yerinden edilmesi gereken üretim araçları olarak yansıtır. Söz ettiği emeği tamamen istisnai bir emek türü olarak ve dokumacıları ezip geçen makineyi de aynı şekilde istisnai bir makine olarak görüyormuş gibi davranıyor. El tezgâhı dokumacılarının akıbetine günün birinde maruz kalmayacak hiçbir el emeği türü olmadığını unutuyor.

> "Bu, aslında, makinelerdeki her gelişmenin değişmez amacı ve eğilimidir; insan emeğini tamamen yerinden etmek, ya da erkeklerin çalışmasının yerine kadınların ve çocukların çalışmasını geçirmek, ya da eğitimli ustaların yerine sıradan emekçileri koymak. Suyla çalışan ip bükme değirmenlerinde ya da sarma ve katlama işini aynı anda yapan pamuk değirmenlerinde eğirme işi tamamen 16 yaş ve

> üstü kadınlar tarafından yönetiliyor. Ortak ip eğirme makinesi yerine otomatik olanını geçirmenin sonucu erkek eğiricilerin büyük bir kısmını devre dışı bırakmak, ergenleri ve çocukları elde tutmaktır."
>
> [Dr. Andrew Ure, *The Philosophy of Manufactures* (*İmalâtın Felsefesi*), Londra 1835. Kitap 1, Bölüm 1, s. 23]

En coşkulu serbest ticaretçi Dr. Ure'nin sözleri, Dr. Bowring'in itiraflarını tamamlamaya hizmet ediyor. Dr. Bowring belirli bireysel zararlardan söz ediyor ve aynı zamanda bu bireysel zararların bütün sınıfları yok ettiğini söylüyor; geçiş dönemi süresince geçici sıkıntılardan söz ediyor ve tam bunlardan söz ettiği sırada bu geçici zararların çoğunluk açısından yaşamdan ölüme, kalanlar açısından ise daha iyi bir durumdan daha kötüsüne geçiş anlamına geldiğini de inkâr etmiyor. Daha ilerde işçilerin bu acılarının sanayinin ilerlemesinden ayrılamaz ve ulusun refahı bakımından zorunlu olduğunu iddia ediyorsa, söylediği şey basitçe, burjuva sınıfının refahının emekçi sınıfın acı çekmesini gerektirdiğidir.

Dr. Bowring'in perişan olan işçilere önerdiği tek avuntu ve aslında serbest ticaretçilerin öne sürdüğü telâfi kuramı şu anlama geliyor:

Siz, ocağı sönmekte olan binlerce işçi, ümitsizliğe kapılmayın! İçiniz rahat biçimde ölebilirsiniz. Sınıfınız yok olmayacak. Her zaman, kapitalist sınıfın yok olmasından korkmadan kırıp geçirebilmesine yetecek kadar kalabalık olacak. Üstelik sermaye sömürebileceği malzemesini, yani işçileri, tekrar tekrar sömürebilmek için her daim ayakta tutmak uğruna gözetmezse nasıl verimli kulanılabilir?

Ancak, bunun yanı sıra "serbest ticaretin benimsenmesinin işçi sınıfı üzerinde nasıl bir etkisi olacağı" sorusunu hâlâ çözülmesi gereken bir sorun olarak öne sürmek neden? Quesnay'den Ricardo'ya kadar bütün politik ekonomiciler tarafından geliştirilen yasaların tamamı ticari özgürlüğe hâlâ engel olan ayakbağlarının yok olduğu varsayımına dayandırılmıştır. Bu yasalar serbest ticaretin benimsendiği oranda doğrulanmaktadır. Bu yasaların ilki, rekabetin her metanın fiyatını asgari üretim maliyetine kadar düşürdüğüdür. O halde asgari ücret emeğin normal değeridir. Peki asgari ücret nedir? İşçinin bakımı için, işçiyi ne kadar kötü olsa da kendisini geçindirebilecek bir durumda

tutmak için ve ne kadar az olsa da soyunu sürdürebilmesi için zaruri malların üretimi ne kadar gerektiriyorsa o kadar.

Ama işçinin sadece asgari ücretini aldığını sanmayın, hele de bu ücreti her zaman aldığını hiç sanmayın.

Hayır, bu yasaya göre işçi sınıfı bazen daha şanslı olacaktır. Bazen asgari ücretten biraz daha yüksek bir meblağ alacaktır, ama bu fazlalık sadece sanayideki durağanlık zamanlarında alacağı asgarinin altındaki ücretlerden dolayı oluşan açığı kapatacaktır. Bu demek oluyor ki, belirli aralıklarla tekrarlanan belirli bir süre zarfında, sanayinin bolluk, üretim fazlası, duraksama ve kriz değişimlerine uğrayarak içinden geçtiği döngüde, işçi sınıfının geçinmek için gerekenin altında ve üstünde eline geçenlerin hepsini düşündüğümüzde, göreceğiz ki, toplamda işçi sınıfı asgari düzeyden ne fazlasını ne de azını almıştır, yani işçi sınıfı her sefalete ve şanssızlığa katlandıktan ve sanayinin savaş meydanında birçok ceset bıraktıktan sonra kendisini bir sınıf olarak sürdürebilmiş olacaktır. Ama ne var ki bunda? Sınıf hâlâ varlığını sürdürecektir; hayır, bundan da öte çoğalmış olacaktır.

Ama bununla bitmiyor. Sanayinin ilerlemesi daha ucuz geçim yolları yaratır. Nitekim biranın yerini ispirto, yün ve ketenin yerini pamuk, ekmeğin yerini de patates almıştır.

Böylece, emeğin daha ucuz ve daha kötü gıdalarla yaşamını sürdürmesi için gerekli yollar sürekli olarak bulunduğu sürece, en düşük ücret düzeyi de sürekli olarak düşmektedir. Eğer bu ücret, insanın yaşamak için çalışmak zorunda kalmasıyla başladıysa, onu bir makinenin hayatını yaşayacak hale getirir. İşçinin varlığının basit bir üretim gücünün değerinden öte bir değeri yoktur ve kapitalist de işçiye buna göre davranır.

Meta emeğin, asgari ücretin bu yasası, iktisatçıların varsayımı, yani serbest ticaret, gerçek bir olgu haline geldiği oranda doğrulanacaktır. O halde, ikisinden biri: Ya serbest ticaret varsayımına dayanan bütün politik ekonomiyi reddetmeliyiz, ya da serbest ticaret koşullarında iktisadi yasaların bütün vahametinin işçilere düşeceğini kabul etmeliyiz.

Toparlamak gerekirse, serbest ticaret, toplumun mevcut durumunda serbest ticaret nedir? Sermayenin özgürlüğüdür. Sermayenin ilerlemesini hâlen kısıtlayan birkaç ulusal engeli devirdiyseniz, ona adeta tam bir faaliyet özgürlüğü vermişsinizdir. Ücretli emek ile sermaye arasındaki ilişkinin mevcut kalmasına izin verdiğiniz sürece, malların değiş tokuşunun gerçekleştiği koşullar ne kadar elverişli olursa olsun, her zaman sömürecek bir sınıf ve sömürülecek bir sınıf olacaktır. Sermayenin daha faydalı kullanımının sanayi kapitalistleri ile ücretli işçiler arasındaki uzlaşmazlığı ortadan kaldıracağını hayal eden serbest ticaretçilerin iddiasını anlamak gerçekten zordur. Tam tersine, tek sonuç, bu iki sınıf arasındaki uzlaşmazlığın daha açık olarak göze çarpacağıdır.

Bir an için Tahıl Yasaları'nın, ulusal veya yerel gümrük vergilerinin olmadığını varsayalım; gerçekten de işçinin sefil durumunun nedeni olarak düşündüğü rastlantısal koşullar tamamıyla ortadan kaybolur ve gözlerinin önünden, gerçek düşmanını gizleyen pek çok perdeyi kaldırmış olurdunuz.

Serbest kalan sermayenin kendisini, gümrük vergileriyle engellenen sermayeden daha az köle haline getirmediğini anlayacaktır.

Baylar! Sizleri soyut bir kelime olan *özgürlük*le kandırmalarına izin vermeyin. Kimin özgürlüğü? Bu birinin başkası karşısındaki özgürlüğü değil, sermayenin işçileri ezme özgürlüğüdür.

Özgürlük serbest rekabete dayalı olarak, gelinen noktanın bir ürününden ibaretken, neden bu özgürlük düşüncesiyle serbest rekabeti onaylamaya devam etmeyi arzulayasınız?

Serbest ticaretin bir ve aynı ulusun farklı sınıfları arasında, ne tür bir kardeşlik yarattığını göstermiştik. Serbest ticaretin, dünya ulusları arasında kuracağı kardeşlik de hemen hemen hiç kardeşçe olmayacaktır. Dünyanın her yerindeki sömürüye evrensel kardeşlik demek, sadece burjuvaların beyninde oluşabilecek bir fikirdir. Bir ülke dâhilinde sınırsız rekabetin sebep olduğu tüm yıkıcı fenomenler, dünya pazarında daha devasa boyutlarda yeniden üretilir. Bu konudaki serbest ticaret safsataları ki bunların kıymeti ancak bizim ödüllü sayın baylar

Hope, Morse ve Greg'in savları kadardır, üzerinde daha uzun durmamıza gerek yok.

Örneğin, bizlere serbest ticaretin uluslar arası bir işbölümü yaratacağı ve böylece her ülkeye kendi doğal üstünlüğüyle en uyumlu olan üretimin verileceği söylendi.

Belki de sizler, baylar, kahve ve şeker üretiminin Batı Hint Adaları'nın[4] olağan kaderi olduğuna inanıyorsunuz.

İki yüzyıl önce, ticaret konusunda bir derdi olmayan doğa, oraya ne şeker kamışı ne de kahve ağaçları dikmişti.

Ve belki de yarım yüzyıl içerisinde orada ne kahve ne de şeker bulabileceksiniz, çünkü Doğu Hint Adaları[5], daha ucuz üretim araçlarıyla Batı Hint Adaları'nın sözüm ona doğal kaderini çoktan başarılı bir biçimde alt etmiştir. Ve, doğal zenginlikleriyle Batı Hint Adaları, çoktan İngiltere için ezelden beri elle dokumaya mahkûm olan Dakkalı dokumacılar kadar ağır bir yük haline gelmiştir.

Asla unutulmaması gereken bir şey daha var ki, o da tıpkı her şeyin bir tekel haline gelmesi gibi, bugünlerde bir de bütün diğer sanayi kolları üzerinde hâkimiyet kuran ve kendilerini büyük oranda en çok geliştiren uluslara dünya pazarının kontrolünü garantileyen birtakım sanayi kollarının olduğudur. Bu nedenle uluslar arası ticarette tek başına pamuk, giysi üretiminde kullanılan diğer tüm hammaddelerin hepsinin toplamından daha kârlıdır. Serbest ticaretçilerin her sanayi kolunda birkaç özel ürünü vurgulamalarını, gündelik olarak tüketilen ve üretimin ileri düzeyde gelişmiş olduğu ülkelerde çok ucuza üretilmiş olan ürünlerin karşısına bunları çıkarmalarını görmek gerçekten gülünç.

Eğer serbest ticaretçiler bir ulusun başka bir ulusun sırtından nasıl zenginleşebileceğini anlayamıyorlarsa, buna şaşırmamalıyız, çünkü yine bu baylar bir ülkedeki bir sınıfın kendini bir başka sınıfın sırtından nasıl zenginleştirebileceğini anlamayı da reddetmektedirler.

Ticaret özgürlüğünü eleştirmekle bizlerin koruma sistemini savunmak gibi bir niyetimiz olduğunu düşünmeyin baylar.

[4] Meksika Körfezi ile Karayip Denizi arasında yer alan adalar dizisi. [ç.n.]

[5] Güneydoğu Asya ile Avustralya arasındaki adaları kapsayan bölge. [ç.n.]

İnsan kendini eski rejimin dostu olarak ilan etmeden de anayasal rejimin bir düşmanı olduğunu ilan edebilir.

Dahası, korumacı sistem herhangi bir ülkede büyük ölçekli sanayi kurmanın, yani söz konusu ülkeyi dünya pazarına bağımlı hale getirmenin bir yolu olmaktan başka bir şey değildir ve dünya pazarına olan bu bağımlılık kurulduğu andan itibaren, serbest ticarete çoktan az ya da çok bir bağımlılık mevcuttur. Bunun yanında, korumacı sistem bir ülke dâhilinde serbest ticaret rekabetinin gelişmesine yardım eder. Bundan dolayıdır ki, burjuvazinin kendini bir sınıf gibi hissetmeye başladığı ülkelerde, örneğin Almanya'da, burjuvazi koruma vergileri tesis etmek için büyük çabalar sarf ediyor. Bu vergiler burjuvaziye, feodalizme ve mutlak iktidara karşı silahlar olarak, kendi gücünü yoğunlaştırmanın ve aynı ülkede serbest ticareti gerçekleştirmenin araçları olarak hizmet ediyorlar.

Genel olarak, serbest ticaret sistemi yıkıcıyken, günümüzün korumacı sistemi tutucudur. Serbest ticaret, eski ulusları dağıtır ve proletarya ile burjuvazi arasındaki uzlaşmazlığı en uç noktaya iter. Kısacası serbest ticaret sistemi toplumsal devrimi hızlandırır. Serbest ticaret lehine oyumu kullanmam, baylar, onun sadece bu devrimci bağlamındandır.

Kölnische-Zeitung'a Göre İngiltere'deki Durum[1]

Friedrich Engels

çev. Kansu Yıldırım

31 Temmuz, Köln.

> "*Fransa'da burjuvazi olarak adlandırılan* sınıfa karşı İngiltere'nin neresinde *nefret beslenildiğinin* izini sürmek mümkün müdür? Bu nefret bir zamanlar tahıl tekeli sayesinde sanayiye ağır ve adaletsiz vergiler koyan aristokrasiye karşı yöneltilmişti. *İngiltere'deki burjuvazi hiçbir ayrıcalıktan yararlanmamakta;* sadece kendi çabalarına güvenmektedir. Louis Philippe yönetimindeki Fransa'da ise tekellere ve ayrıcalıklara bağımlıdır."
>
> ["28. Haziran, *Köln. Avrupa Devrimi ve Serbest Ticaret*", *Kölnische Zeitung*, 29 Haziran 1848.]

Bu büyük, bu bilimsel, bu doğru argümanlar, Bay Wolfers'in her daim bilgilendirici nitelikte olan *Kölnische Zeitung*'da çıkan baş makalesinde görülebilir.

Aslında bu ilginçtir. İngiltere, dünyanın en fazla, en yoğun, en klasik proletaryasına sahiptir. Bu öyle bir proletaryadır ki, her beş ya da altı yılda bir görülen ekonomik kriz, açlık ve tifüsün yıkıcı ıstırabıyla kıvranır; ayrıca, yarısı için yaşam sanayi ve işsizlikten başka

[1] İlk kez 1 Ağustos 1848 tarihinde *Neue Rheinische Zeitung*'un 62. sayısında yayımlandı. [ed.]

bir şey değildir. İngiltere'de her on kişiden biri yoksuldur ve bu her üç yoksuldan biri de Bastilles Yoksulları Koruma Kanunu'na tabidir. İngiltere'deki yıllık yoksul yardımı tutarı, Prusya devletinin toplam harcamasına neredeyse eşittir. Sefalet ve yoksulluğun, İngiltere'deki mevcut sanayi ve ulusal servet için gerekli bileşenler olduğu açıkça ilan edilmiştir. Ama buna rağmen, İngiltere'nin neresinde burjuvaziye karşı bir nefret emaresi bulunmaktadır?

Dünyanın hiçbir yerinde proletaryanın İngiltere'deki kadar büyümüş olduğu ve proletarya ile burjuvazi arasındaki çatışmanın buradaki kadar üst seviyeye ulaştığı bir ülke yoktur. Başka hiçbir ülkede tamamıyla sefalet ile muazzam servet arasındaki çelişki bu kadar açık görünmemektedir – o zaman nerede bu burjuvaziye karşı sergilenen nefret?

Açıkçası, 1825'ten önce gizlice, sonrasında da açıkça kurulan işçi birlikleri, basit bir imalâtçıya karşı bir günlük birliklerin yerine bütün imalâtçı gruplarına karşı yönelen daimi birlikler, bütün sanayilerin, bütün kasabaların işçi birlikleri ve nihayetinde bütün İngiltere'de büyük işçi gruplarını bir araya getiren birlikler; yani bütün bu birlikler ve onların imalâtçılarla savaşımları, şiddet olaylarına, kin güden yıkımlara, kundaklamalara, silahlı eylemlere ve suikastlara sebep olan grevler... – Bunlar, proletaryanın burjuva sevdasını kanıtlayan faaliyetlerdir.

Geçtiğimiz seksen yıl içerisinde işçilerin imalâtçılara karşı önceleri makine kırıcılığıyla başlayan mücadelesi, sonrasında birliklerle, imalâtçılara, onların mallarına ya da sadık çalışanlarına karşı yapılan saldırılarla, büyük ve küçük ayaklanmalarla, 1839 ve 1842 başkaldırılarıyla büyümüş ve dünya tarihinin en gelişkin sınıf mücadelesi halini almıştır. Burjuvazinin örgütlü siyasi gücüne karşı proletaryanın örgütlü partisi olan Çartistler, Paris'teki Haziran ayaklanması benzeri kanlı çatışmalara henüz sebep olmamakla beraber, daha geniş bir toprak parçası üzerinde daha dirençli ve sayıca üstün bir kitle tarafından sürdürülmektedir. Bu toplumsal iç savaş, *Kölnische Zeitung* ve yazarı Wolfers tarafından, İngiliz proletaryasının burjuva işverenlerine karşı sergilediği uzun aşkın göstergesinden başka bir şey olarak değerlendirilmez.

Daha yakın zamana kadar, İngiltere'yi klasik bir toplumsal çatışma ve mücadele ülkesi; Fransa'yı da İngiltere'nin sözde yapay durumuna kıyasla Yurttaş Kralı, burjuva parlamenter savaşçıları ve burjuvazi için her daim cesurca savaşan namuslu işçileriyle mutlu bir ülke olarak tanımlamak modaydı. *Kölnisch Zeitung*'un bu bayatlamış melodiyi diline dolaması ve İngiliz sınıf mücadelesi içerisinde Almanya'yı, korumacılık ve bu korumacılığın ortaya çıkmasına sebep olan "yapay" sera endüstrisine karşı uyarma ihtiyacı duyması çok uzun bir geçmişe dayanmamaktadır. Fakat Haziran günleri her şeyi değiştirmiştir. Haziran savaşları *Kölnische Zeitung*'u ürkütmekte; Londra, Manchester ve Glasgow'daki milyonlarca Çartist de Paris'teki kırk bin isyancının karşısında sırra kadem basmaktadır.

Fransa, burjuva nefretine bakıldığında klasik bir ülke halini almıştır ve bu, *Kölnische Zeitung*'un şu anki iddialarına göre, 1830'dan itibaren bu şekildedir. Ne enteresan. İngiliz ajitatörleri, proletaryanın tümünün desteğine de bakıldığında, son on yıldır toplantılarda, broşürlerde ve bültenlerde burjuvaziye yönelen hararetli nefretten hiç yorulmadan bahsediyorlarken, Fransız işçi sınıfı ve sosyalist çevresi, Fransa'daki sınıfsal çelişkilerin İngiltere'dekinden çok daha az gelişmiş olmasından dolayı, burjuvaziyle sürekli olarak bir uzlaşma çabası içinde olmuştur.

Kölnische Zeitung'un önünde haç çıkardığı Louis Blanc, Cabet, Caussidiere ve Ledru-Rollin gibi isimler, Şubat devrimi öncesi ve sonrasındaki yıllar boyunca, burjuvaziyle barışma vaazları vermişler ve bunu *bu kez daha iyi bir dünya için* yapmışlardır.

[Samimiyetle] izin verin de *Kölnische Zeitung*, bu kişilerin yazılarına ya da *Réforme*'a, *Populaire*'e ve *Union*, *Ruche populaire* ve *Fraternite* gibi geçtiğimiz yıllarda yayımlanan işçi sınıfı bültenlerine bir baksın – gerçi herkesin bildiği iki eseri anmak yeterli olmalı; Louis Blanc'ın *Geçtiğimiz On Yıl* eserinin tamamı, özellikle son kısmı ve iki cilt halindeki *Fransız Devrim Tarihi*.

Lâkin, *Kölnische Zeitung* için, "Fransa'da *burjuvazi* olarak tanımlanan sınıfa" (İngiltere'de de öyle, bizim çok bilmiş meslektaşımız.

Karşılaştır: Son iki yıllık *Northern Star*.) karşı İngiltere'de düşmanlık beslenmediğini iddia etmek yeterli olmamaktadır – gazete bunun *neden* bu şekilde olması gerektiğini ayrıca açıklar.

Peel, tekelleri kaldırıp serbest ticaret'i kurarak İngiliz burjuvazisini bu nefretten kurtarmıştır.

> "İngiltere'deki burjuvazi hiçbir ayrıcalık ve tekelden yararlanmaz; fakat Fransa'da tekellere bağımlıdır... İngiltere'yi bu en korkunç sarsıntıdan kurtaran şey Peel'in bu önlemleri olmuştur."

Kölnische Zeitung'un muhteşem mantığına göre Peel, *aristokrasi* tekelini ortadan kaldırarak *burjuvazi*yi proletaryanın tehditkâr nefretinden korumuştur.

> "İngiliz halkı, diyoruz: *İngiliz halkı* günden güne artan bir şekilde mevcut bütün ıstırapları ve kaygılarıyla ilgili temel sorunlarına, sadece *serbest ticaret* yoluyla –öncelerde kan deryalarına yol açan– bir çözüm bulabileceğinin farkına varmakta... Unutmamalıyız ki, serbest ticaret fikri ilk olarak *İngiliz halkından* çıkmıştır."

İngiliz halkı! Fakat "İngiliz halkı" 1839'dan beri bütün toplantılarında ve yayınlarında serbest ticaretçilere karşı savaşıyor. Ayrıca onları, Tahıl Yasası Karşıtları Birliği'nin tam da zirvede olduğu zamanlarda, toplantılarını *gizlilik* içerisinde yürütmeye ve sadece davetiye sahibi kişileri içeri almaya mecbur kılmıştır. Halkın daha sert hiciv sahibi olanları, serbest ticaretçilerin faaliyetlerini kendi güzel sözleriyle mukayese etmiş ve burjuvaziyi de serbest ticaretçiyle bütünüyle özdeş tutmuşlardır. İngiliz halkı bazen de, örneğin on saatlik işgünü mücadelelerinde olduğu gibi, burjuvaziye karşı aristokrasinin ve tekellerin desteğini geçici süre de olsa almak durumunda bırakılmıştır. Ve bizlerden, serbest ticaretçileri *halk* toplantısı kürsülerinden gayet iyi kovan kişilerin, serbest ticaret fikrini asıl olarak benimseyen "İngiliz *halkı*" olduğuna inanmamız beklenmekte! *Kölnische Zeitung*, safiyane bir basitlikte, büyük Manchester ve Leeds kapitalistlerinin hayallerini sadece mekanik anlamda tekrar etmiyor, ayrıca onların bilinçli ve aldatıcı yalanlarına kulaklarını kabartıyor.

"İngiliz burjuvazisi herhangi bir ayrıcalıktan ve tekelden faydalanmaz." Fakat Fransa'da işler başkadır:

> "İşçiler burjuvaziyi, uzun süreler boyunca, sabanlarının demiri için yoksul çiftçilere yüzde 60 vergi uygulayan, kömür üzerinden fahiş kârlar elde eden, Fransız bağcılarını açlıktan ölmeye mahkûm eden ve bu kişilere sattıkları her şeye yüzde 20, 40, 50 oranında kâr ekleyen tekeller olarak düşünmüşlerdi..."

Kıymetli *Kölnische Zeitung*'un bildiği "tekel" yalnızca, örneğin, sadece işçileri etkiliyor olarak görünen, fakat aslında gümrük tarifesi korumasından kâr elde etmeyen burjuvazi ve bütün sanayiciler üzerine yük bindiren gümrük tekelidir. *Kölnische Zeitung*'un bildiği tek tekel, Adam Smith'den Cobden'e kadar uzanan serbest ticaretçilerin hışmına uğramış ve yasal yollarla oluşturulmuş, yerel tekeldir.

Fakat, yasaların desteği olmadan ve genelde de buna rağmen varlığını sürdüren sermayenin tekeli *Kölnische Zeitung*'un beyefendileri tarafından fark edilmemektedir. Fakat doğrudan ve kural tanımaz bir şekilde işçilerin omuzlarına ağır yükler yükleyen ve proletarya ile burjuvazi arasındaki mücadeleye sebep olan tam da bu tekeldir. Ve bu tekel, tam anlamıyla, günümüz sınıf çatışmalarını ve on dokuzuncu yüzyılın özel meselesi olan bu çatışmaların çözümlerini üreten, *kendine özgü modern* nitelikte bir tekeldir.

Fakat bu *sermayenin tekeli*, diğer küçük ve *yerelleştirilmiş sermayeler yok olurken, oransal olarak* daha güçlü, daha kapsayıcı ve daha tehdit edici hale gelmektedir.

Tüm "tekellerin" ortadan kalkması sonucunda rekabet serbestleştikçe, sermaye endüstri baronlarının ellerinde daha fazla yoğunlaşmakta, küçük burjuvazi daha hızlı enkaz haline gelmekte, bir tekelci sermaye ülkesi olan İngiltere sanayisi diğer komşu ülkeleri daha çabuk hükmü altına almaktadır. Eğer Fransız, İngiliz ve Alman "tekelleri" ortadan kalkarsa, Almanya, Fransa ve İtalya, kapsayıcı İngiliz burjuvazisinin bütünüyle kıyaslandığında proletaryaya kadar indirgenecektir. İşte o zaman tekil İngiliz burjuvazisinin tekil İngiliz proletaryası üzerinde sergilediği baskı, İngiliz burjuvazisinin Almanya, Fransa ve İtalya üzerinde bütünüyle uyguladığı baskıyla eşleşecek ve bunun acısını çekenler ise, özellikle, bu ülkelerin küçük burjuvazisi olacaktır.

Bütün bunlar öyle basmakalıp fikirlerdir ki, açıklanırlarken *Kölnische Zeitung*'un çok okumuş beyefendileri haricinde hiç kimseyi gücendirmemek mümkün değildir.

Bu bilge düşünürler, Fransa'yı işçiler ile burjuvazi arasında patlak verecek yıkıcı bir savaştan kurtaracak tek aracın serbest ticarette saklı olduğunu düşünmektedir.

Bir ülkenin burjuvazisini proletarya seviyesine çekmek, aslında, bir sınıf çatışmaları çözme aracıdır, ki bu iş *Kölnische Zeitung*'a düşmektedir.

Serbest Ticaret ve Çartistler[1]

Karl Marx

çev. Fehmi Ünsalan

Londra. 10 Ağustos 1852. Salı

Tory, Whig ve Peelitler –aslında şimdiye dek hakkında söz söylediğimiz tüm partiler– az çok geçmişe ait olsalar da, serbest ticaretçiler (Parlamenter ve Finansal anlamda Reformcular, yani Manchester Okulu) dünya pazarına hükmetmekte olan *modern İngiliz toplumunun resmi temsilcileridir*. Öz-bilinçli burjuvazinin, toplumsal gücünü aynı zamanda bir politik güç olarak kullanma çabasında olan ve feodal toplumun son kaba kalıntılarını da ortadan kaldırmak isteyen sanayi sermayesinin, çıkarlarını temsil ederler. Bu parti İngiliz burjuvasının en aktif, en enerjik kesimi olan *imalâtçılar* tarafından yönlendirilmektedir. Talepleri burjuvazinin mutlak ve doğrudan egemenliği, modern, burjuva üretiminin yasaları ve bu üretimin yöneticilerinin hükmü altında bütün toplumu resmi olarak kontrol altına almaktır. Serbest ticaretle kastettikleri şey sermayenin tüm politik, ulusal ve dini prangalardan kurtulup pervasızca hareket etmesidir. Toprak pazarlanabilir bir meta olmalı ve toprağın sömürüsü genel ticaret yasaları

[1] İlk kez 25 Ağustos 1852 tarihinde *New York Daily Tribune*'de yayımlandı. [ed.]

aracılığıyla sürdürülmelidir. Pamuk üreticileri gibi besin üreticileri de olmalı ama toprakların bir efendisi olmamalıdır. Kısaca, herhangi bir politik veya sosyal sınırlamaya, düzenlemeye veya tekele politik ekonominin ölümsüz yasalarından, yani sermayenin ürettiği ve düzenlediği koşullardan ileri gelmediği sürece izin verilmemelidir. Bu partinin eski İngiliz kurumları, köhne üretim biçimleri ve toplumsal gelişmenin gözden kaybolan bir aşamasıyla mücadelesi şu şiarda özetlenmiştir: *Üretebildiğin kadar ucuza üret ve üretimin tüm fuzuli masraflarını (faux frais) ortadan kaldır*. Bu şiar sadece özel kişilere değil, ilkesel olarak tüm ulusa seslenmektedir.

Kraliyetin "barbarca ihtişamı", saltanatı, bütçesi ve dalkavukları – üretimin *fuzuli masrafları* değildir de nedirler? Ulus taht veya kraliyet olmadan da üretebilir ve mübadele yapabilir. Peki ya soyluların arpalıkları, Lordlar Kamarası? Üretimin *fuzuli masrafları*. Kapsamlı bir daimi ordu? Üretimin *fuzuli masrafı*. Koloniler? Üretimin *fuzuli masrafları*. Serveti, yağma ve dilencilik ganimetleriyle, Devlet Kilisesi? Üretimin *fuzuli masrafı*. Bırakın papazlar özgürce birbiriyle rekabete girişsin ve herkes istediğine para ödesin. İngiliz Hukuku'nun Temyiz Mahkemesi de dahil tüm tesadüfi rutini? Üretimin *fuzuli masrafları*. Ulusal savaşlar? Üretimin *fuzuli masrafları*. İngiltere yabancı ulusları barış durumunda daha da ucuza sömürebilir.

Görüyorsunuz ki Manchester Okulu'ndan gelen İngiliz burjuvazisinin bu şampiyonlarına göre, eski İngiltere'ye ait tüm kurumlar bir makinenin parçaları gözüyle yararsız oldukları kadar masraflılar da. Ulusu olası, mümkün olan en düşük maliyetle en yüksek düzeyde üretmekten ve ürünlerin ticaretini özgürce gerçekleştirmekten alıkoyma amacına hizmet etmekten başka bir işe yaramıyorlar. Son moda ise ille serbest rekabet kurallarının yaşamın tüm alanlarını kontrol etmesi, içeride ve dışarıda burjuvazinin faaliyetlerini ve genel sınıf çıkarlarını idare için zaruri olacak düzeyde hükümetin asgarileştirilmesi ve söz konusu asgari hükümetin aklı başında bir şekilde olabildiğince ekonomik olarak düzenlenmesine dayanan *Burjuva Cumhuriyeti*. Diğer ülkelerde böyle bir parti *demokratik* olarak tanımlanır. Fakat ister istemez devrimcidir ve aristokratik eski İngiltere'nin toptan imhası

amacını az çok bilinçli bir şekilde amaçlamaktadır. İlk hedefi de böyle bir devrim için gerekli olan yasal gücü kendisine sağlayacak olan parlamento reformunu gerçekleştirmektir.

Ancak İngiliz burjuvaları Fransızlar gibi heyecanlı değillerdir. Parlamento Reformu istediklerinde bir Şubat Devrimi yapmayacaklardır. Bilakis. 1846'da toprak aristokrasisi karşısında Tahıl Yasası'nın feshedilmesiyle kazandıkları büyük zaferin maddi avantajlarıyla yetinip önemli politik ve ekonomik sonuçlar çıkarmayı ihmal ettiler ve böylece Whiglerin kendilerini varis olarak gördükleri hükümet tekelini yeniden sağlamalarına olanak tanıdılar. 1846'dan 1852'ye kadar sloganlarıyla kendilerini alay konusu ettiler: Genel ilkeler ve pratik (*ufak* diye okuyunuz) önlemler. Peki neden? Çünkü her şiddet eyleminde *işçi sınıfının* desteğini almak zorundalar da ondan. Kaybolmakta olan rakipleriyle anlaşmayı, güçlenmekte olan geleceğin sahibi düşmanlarının güçlenmesine tercih ediyorlar. Bu yüzden aristokrasiyle her türlü cebir ve çatışmadan kaçınmaya çabalıyorlar, ancak tarihsel zorunluluk ve Toriler onları tersine zorluyor. Misyonlarını gerçekleştirmekten, eski İngiltere'yi, eskinin İngiltere'sini parçalara ayırmaktan kendilerini alamıyorlar. Ayrıcalıklı politik hâkimiyet kazandıkları andan itibaren, yani politik hâkimiyet ve ekonomik üstünlük aynı elde toplandığında, sermaye karşıtı mücadeleyle, varolan hükümet karşıtı mücadele birbirinden ayrılmaz hale gelecek -bu andan itibaren İngiliz *toplumsal devrimi* başlayacaktır.

Şimdi de İngiliz işçi sınıfının politik olarak etkin kesimini oluşturan Çartistler'e bakalım. Uğrunda savaştıkları tüzüklerinde olmazsa olmaz altı madde, genel oy hakkı ve onlar olmazsa genel oy hakkının bir yanılsama olarak kalacağı oy verme, üyelerin ödeme yapması, yıllık genel seçimler gibi şeyleri içermemekte. Ama genel oy hakkı, nüfusun büyük çoğunluğunu uzun bir sivil yeraltı savaşıyla, bir sınıf olarak konumunun açıkça bilincine varan proletaryanın oluşturduğu, kırsal alanlarda bile köylülerin yerini toprak sahiplerinin, endüstriyel kapitalist (çiftçilerin) ve kiralık emekçilerin aldığı İngiltere'nin işçi sınıfının politik gücüne eşdeğer. Bu yüzden İngiltere'de genel oy hakkı talebi, tüm kıtada bu adla onurlandırılacak en sosyalistçe girişim.

İşçi sınıfının politik üstünlüğü burada kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmakta.

Başka bir zaman sizlere Çartist partinin dirilmesini ve yeniden örgütlenmesini anlatmam gerekir. Zira şimdi sadece son seçimlerden bahsedeceğim.

İngiliz Parlamento seçimlerinde oy kullanacakların kentlerde (yoksulluk sınırının £10 üzerinde bir iskân), kırsal kesimlerde ise yıllık 40 şilinlik mal sahipliği veya bir yerde 50 poundluk kiracı olmak gerekmekte. Sadece bu beyandan da anlaşılabilir ki Çartistler resmi olarak seçim savaşında küçük bir paya sahipler. Sahip oldukları bu küçük payı açıklayabilmek için İngiliz seçim sistemindeki muğlâklığı anımsamamız gerekir:

Adaylık günü, deklarasyon günü! Elleri kaldırın ve oylayın!

Adaylar seçim günü kendilerini sunup, konuşmalarını yaptıktan sonra, ilk olarak eller kaldırılarak bir seçim yapılır ve bu süreçte seçmen olmayanlar dâhil herkesin el kaldırma hakkı vardır. Kim için daha çok el kaldırılmış ise seçim görevlisi tarafından (geçici olarak) aday olarak seçilir. Bundan sonra işler tersine döner. Ellerin kaldırıldığı bu seçim sadece bir törenden; "egemen halk"a karşı gösterilen resmi bir incelikten ibarettir ve incelik imtiyazlar tehlikeye düştüğü anda yok olur gider. Zira elle yapılan oylamada imtiyazlı adaylar lehine bir sonuç elde edilemediği durumda sadece seçmenlerin oylarının dikkate alınması gerektiği ve ancak böyle bir seçimde çoğunluğa sahip olacak olanın usulen seçilmiş olacağı ifade edilir. Elleri kaldırarak oylamayla gerçekleştirilen bu ilk seçim kamuoyunu ikna etme adına bir anlığına tatmin edici gözüken, ancak hemen ardından acizliğinin çarpıcı bir biçimde ortaya çıktığı bir gösteriden ibarettir.

Görünen o ki elleri kaldırarak oylama, bu tehlikeli formalite, genel oy hakkıyla dalga geçmek adına icat edilmiş ve "ayaktakımı" (Savunma Bakanı Major Beresford'un ifadesi) üzerinde oynanan küçük bir aristokratik şakadır. Alman uluslara özgü bu eski adet, geleneksel olarak on dokuzuncu yüzyıla değin varlığını sürdürerek İngiliz tipi parlamentoya ucuz ve tehlikesiz bir şekilde popülerlik sağlamıştır. Egemen

sınıflar bu kullanımdan kısmi çıkarlarını ulusal çıkarlarmış gibi gösterirlerken, halk yığınlarının tatmini adına faydalandılar. Öyle ki burjuvazinin bağımsız iki resmi parti, Whigler ve Toriler ile seçimlerde yer almaya başlamasıyla birlikte, işçi kitleler de adaylık günlerinde kendi adlarıyla ortaya çıkmaya başladılar. Ancak daha önce hiçbir zaman 1852'de yapılmış olan bu son seçimlerde olduğu kadar el kaldırarak seçimle oylama ve adaylık günü – deklarasyon günü karşıtlığı tüm ülke genelinde bu kadar ciddiye alınmamış, karşıt ilkeler tarafından tanımlanmamış, tehditkar ve genel olmamıştı.

Hem de ne tehdit! Oylamada yenilmektense ellerin kaldırılmasıyla aday gösterilmek daha uygundu. Bir seçimde çoğunluğu almak halkın çürük elma ve sataşmalarıyla selamlanmaktan daha uygundu. Parlamentonun gerektiği gibi seçilmiş üyelerinin her şeyden önce kendi parlamenter bedenlerini korumak için yapmaları gereken çok şeyleri vardı. Bir tarafta halkın çoğunluğu, diğer tarafta toplam nüfusun on ikide biri, ülkenin toplam yetişkin erkek nüfusunun beşte biri. Bir tarafta coşku, diğer tarafta rüşvet. Bir tarafta kendilerine ait belirgin ibarelerini inkâr etme çabalarıyla (liberallerin muhafazakârlık iddiaları, muhafazakârların liberalizm hakkında görüşleri, vb.) partiler; diğer tarafta varlığını ortaya koyan ve kendi anlamını müdafaa eden halk. Bir tarafta biteviye kendi ekseninde dönen, bir adım öteye gitmekten aciz kalmış köhne bir makine ve tüm resmi partilerin gitgide birbirini ortadan kaldırdığı ihtilaf süreci, diğer tarafta bu kusurlu ortamı ve resmi makineyi ortadan kaldırma tehdidinde bulunan ulusun gelişmekte olan yığını.

Tüm ülke genelindeki adaylık ve seçim arasındaki bu karşıtlığı, işçi sınıfının tehditkâr seçim eylemlerini ve egemen sınıfların çekingen seçim politikası manevralarını dile getiremeyeceğim. Söz konusu bu yığından, karşıtlığın bir odakta yoğunlaştığı bir kasaba olan Halifax'taki seçimleri aktaracağım. Halifax seçimlerine Edwards (Torilerden); Sir Charles Wood (Whiglerden Eski Maliye Bakanı, Earl Grey'in Eşinin Kardeşi); Frank Crossley (Manchester Okulu'ndan) ve son olarak Çartizm'in en yetenekli, tutarlı ve aktif temsilcisi olan Ernest Jones katıldı. Halifax bir fabrika kenti, dolayısıyla Torylerin şansı çok az.

Manchester ekolünden Crossley ise Whigler ile işbirliği yaptı. Dolayısıyla asıl rekabet Wood ve Jones, Whigler ve Çartistler arasındaydı.

> "Sir Charles Wood başlangıçta duyulamayan, kalan kısmında ise çoğunluğun hoşuna gitmeyen yaklaşık yarım saatlik bir konuşma yaptı. Konuşmayı yakından dinleyen bir muhabir serbest ticaret tedbirlerinin tekrar edildiği, Lord Derby hükümetine yüklenilen ve *"ülkenin ve halkın benzersiz refahı!"*'na övgüler düzen bir konuşma olduğunu aktardı. – [Katılıyoruz.] Reformun getireceği yeni tedbirlerden söz etmedi; Zayıf olarak, sadece birkaç kelimeyle, Lord John Russel'ın dokunulmazlık tasarısından bahsetti."

Şimdi sizlere E. Jones'un konuşmasının Londra'daki başka bir egemen-sınıf gazetesinde bulamayacağınız detaylı bir özetini sunacağım.

> "Yoğun bir coşkuyla karşılanan Ernest Jones şöyle bir konuşma yaptı: Seçmenler ve seçmen olmayanlar, görkemli, kutsal bu törende bir araya geldiniz. Bugün anayasa, genel oy hakkını teorik olarak tanımakta, ancak belki de yarın pratikte bundan vazgeçecek. Bugün iki sistemin de temsilcileri önümüzdeki yedi yıl boyunca kimin yönetmesi gerektiğini seçmeniz için karşınızda duruyor. Yedi yıl! Sizi önümüzdeki bu yedi yılın eşiğinde biraz düşünmeye davet ediyorum: Yavaş, sakin bir şekilde tarafınızdan gözden geçirilmeliyiz: Bugün buradaki 20.000 kişinin kararını yarın belki de beş yüz kişi feshedecek. [Katılıyoruz.] İki sistemin temsilcilerinin karşınızda olduğunu söyledim. Whig, Tory ve para tüccarları solumda ve evet, hepsi de bir. Para tüccarları ucuza alıp pahalıya satmaktan bahsediyorlar. Toryler ise pahalıya mâl edip, daha pahalıya satmaktan. Bunların ikisi de emek açısından aynıdır. Bunlardan ilki yükselişte; ve yoksulluk köklerine can vermekte. Bu sistem dış rekabete dayanmakta. İddia ediyorum ki dış rekabetle ilgili bu ucuza alıp pahalıya satma ilkesi aracılığıyla işçi ve küçük esnaf sınıflarının beli bükülmeye devam edecek. Neden? Emek zenginliğin kaynağıdır da ondan. Ekinlerin büyümesi, ipliğin dokunması için insanın çalışması gerekir. Ancak bu ülkede işçiler için serbest bir mesleki kazançtan söz etmek mümkün değil. Emek kiralanan bir meta, pazarda alınan ve satılan bir şey olduğundan zenginliğin yaratıcısı olarak emek "ucuza alınacak" ilk şeydir! Emek en ucuz pazardan alınacak. Ardından ne gelecek: Pahalıya satmak! Neyi? *Emeğin ürününü.* Kime? Yabancılara ha! Bir de kendi emeğinin sahibi olamayan *emekçilere*, emekleri karşılığında... Emekçiler çabalarının bu meyveleri üzerinde hak sahibi olamayacaklar. "Ucuza alıp

pahalıya sat." Nasıl istersiniz? "Ucuza alıp pahalıya sat." İşçinin emeğini ucuza alıp, kendi emeğinin ürününü ona pahalıya sat! Burada söz konusu olan mevzunun doğasındaki mutlak yenilgi. İşveren emeği ucuza alacak –ve işçiye satarken mutlaka kâr etmek zorunda olacak– bu yüzden işçi ve işveren arasındaki pazarlıklar her türlü işveren yararına bir katakulliden ibaret. Sermaye bu sürekli dolandırıcılıkla büyüyecek ve emek sonsuz bir yenilginin içine batacak. Ancak sistem bununla da kalmıyor. *Bu dış ticarette uygulanacak, ki bu kendi emeğimizin yanı sıra başka ülkelerin ticaretini de perişan etmemizi sağlayacak.* Peki nasıl olacak? Yüksek vergili ülke düşük vergili ülkede fiyat kırmak zorunda. Uluslararası rekabet durmaksızın artmakta – dolayısıyla ucuzluk da durmaksızın artmak zorunda. Bu yüzden İngiltere'deki ücretler de durmadan düşmeli. Peki bu düşüşü nasıl engelleyecekler? Tabii ki artı-emekle. Artı-emeği nasıl elde edecekler? Fabrikaların talebinden fazla insanı emeğini satmaya zorlayan toprağın tekelleşmesiyle. İnsanları sokaklara süren makinelerin tekelleşmesi, erkekleri mekik işinden eden kadın emeği, kadınları dokuma tezgahından eden çocuk emeğiyle. Değerin canlı kaynağının sızlayan yüreğine abanıyorlar ve bağırıyorlar: "Aç mısınız! Kim çalışacak? Yarım somun ekmek, ekmeksiz kalmaktan daha iyidir" – açlıktan kıvranan yığınlar, onların deyişiyle işleri çılgınca kapışıyorlar. ["Katılıyoruz" çığlıkları] İşçi sınıfı için sistem işte bu. Ya seçmenler! Bu sizin için ne anlama geliyor? İç ticareti, esnafları, yoksulluk oranlarını ve vergilendirmeyi nasıl etkileyecek? Dışarıdaki rekabette kendini gösterecek her artış, içeride bir ucuzluk getirecek. Emeğin ucuzlamasındaki her artış ise artı-emekte artışı getirecek. Bu da makineleşmede bir artışı... Tekrarlıyorum, bu sizin için ne anlama geliyor! Solumdaki Manchester liberali yeni bir patent sunuyor ve üç yüz adamı fazla olarak kapının önüne koyuyor. Esnaflar! Üç yüz müşteriniz daha azaldı. Vergi mükellefleri, alın size üç yüz yoksul yardımı alan daha! [Yüksek tezahüratlar.] Ama şuna dikkat edin! Musibet burada da bitmiyor. Bu üç yüz adam ilk olarak kendi meslektaşlarının ücretlerini düşürme işini üstlenecekler. İşveren "ücretlerinizi düşürüyorum" diyecek ve ekleyecek: "İşte dışarıdaki şu üç yüz adamı görüyor musunuz, isterseniz onlarla yer değiştirebilirsiniz. Açlıktan her koşulu kabul etmeye razılar". Çalışanlar bunu fark edince çözülecekler. Ah! Manchester liberali! Siyasetin ikiyüzlülüğü! Artık dikkatinizi çekebildim mi? Ama musibet burada da bitmiyor. Kendi işlerinden atılan bu adamlar başka alanlarda iş arayacaklar ve ücretleri düşürecekler. Bugünün düşük ücretle çalışan işçileri bir zamanlar yüksek ücret

> alıyorlardı – bugünün yüksek ücretli işleri de kısa zamanda düşük ücretli olacaklar. Bu yüzden işçi sınıfının alım-gücü her geçen gün düşmekte, böylece iç ticaret ölmekte. Bunu bir yere yazın esnaflar! Yoksulluk oranları ve vergiler sürekli artarken müşterileriniz yoksullaşıyor ve kârınız azalıyor. Kazancınız küçülüyor, masraflarınız büyüyor. Daha az kazanıp daha çok ödüyorsunuz. Sistemi nasıl buldunuz? Zengin üreticiler ve toprak sahipleri, yoksulluk yardımını ve vergileri sizin üzerinize yıktı. Orta sınıf insanları! Zenginlik için çalışan vergi makineleri. Zenginliklerinin kaynağı olarak yarattıkları fakirliğin vebalini size ödetiyorlar. Toprak sahipleri imtiyazlarıyla bundan kaçıyor, üreticiler çalışanlarının maaşları aracılığıyla bu işten yırtıyor ve topu size atıyorlar. Sistemi nasıl buldunuz? İşte solumdaki beyefendiler tarafından savunulan sistem bu. Peki ben ne öneriyorum? Neyin yanlış olduğunu gösterdim, bu bile bir şeydir. Şimdi de size neyin doğru olduğunu göstereceğim ve bunu kanıtlayacağım." (Yüksek alkışlar.)

Ardından Ernest Jones politik ve ekonomik reform üzerine kendi düşüncelerini şöyle aktardı:

> "Seçmenler ve seçmen olmayanlar, şimdi sizlere 1847'de savunduklarının doğrudan bugünkü karşılığı olan bazı toplumsal ve politik tedbirler sunacağım. O zaman özgürlüklerinizi genişletmeye çalıştığım için benimkiler azaltılmıştı. [Katılıyoruz.] Özgürlük tapınağını herkes için genişletmek istediğim için beni hapse tıktılar ve solumda oturanlardan biri başgardiyanımdı. [Sol tarafa doğru yükselen yuhalamalar.] Gerçeğe ses vermeye çabaladığım için sessizliğe mahkûm edildim. Beni iki yıl bir hafta boyunca kalem, mürekkep ve kâğıt yerine üstüpü çöpü kullandığım bir hücreye tıktılar. –Ah! [Sir Charles Wood'a dönerek] o iki yıl bir hafta senindi, bugün ise benim günüm. Burada bulunan bütün İngilizler adına intikam meleğini çağırıyorum. [Alkışlar artıyor.] Kulak verin! Bu yoğun kalabalık içinde onun kanat çırpmasını hissedeceksiniz! [Uzun süren tezahüratlar.] Bunun umumi bir mesele olmadığını düşünebilirsiniz. Ama bu umumi bir mesele! [Katılıyoruz.] Bu umumi bir mesele, çünkü bir mahkûmun karısını düşünmeyen bir adam, bir işçinin karısını da düşünmez, bir tutsağın çocuklarını düşünmeyen bir adam, bir emek kölesinin çocuklarını da düşünmez. [Katılıyoruz ve tezahüratlar.] Geçmiş hayatı bugünkü sözleriyle nasıl da çelişiyor. İrlanda'daki şiddete, örtülü düzenlemeler yasasına kim onay verdi, kim İrlanda basınına fesat soktu? Whigler! İşte orada oturuyor! Kovun gitsin! Kim Hume'un imtiyaz önergesine karşı tam onbeş kere; Locke King'in

idari bölgeler, Ewart'ın kısa parlemento ve Berkeley'in oy pusulası düzenlemelerine itiraz oyu kullandı? İşte şurada oturan Whig; yol verin! Frost, William ve Jones'un serbest bırakılmasına kim karşı geldi? İşte şurada oturan Whig; Kovun gitsin! Ward ve Torrington lehine kolonyal suistimalleri, İyonya ve Seylan tiranlarını soruşturmayı kim engelledi? İşte şurada oturan Whig; Kovun gitsin! Kim Cambridge Dükü'nün 12.000 poundluk maaşının düşürülmesi, ordu ve donanmanın küçültülmesi, pencere vergisinin kaldırılması? Ve 48 kere kendi maaşı da dâhil olmak üzere kim vergi indirimleri alehine oy kullandı? İşte şurada oturan Whig; Kovun gitsin! Kim ilim üzerindeki evrak, reklam işi ve vergilerin kaldırılması önerisi alehinde oy kullandı? İşte şurada oturan Whig; Kovun gitsin! Kim yeni piskoposların, bölge papazlarının atanması, Maynooth'ın ödeneğinin azaltılmaması ve farklı inanç sahiplerinin de kilise vergisi ödemesi adına oy kullandı? İşte şurada oturan Whig; Kovun gitsin! Kim gıdaların güvenilirliği üzerine yapılacak araştırmalara karşı oy kullandı? İşte şurada oturan Whig; Kovun gitsin! Kim şeker üzerindeki verginin düşürülüp, malt üzerindeki verginin kaldırılması alehinde oy kullandı? İşte şurada oturan Whig; Kovun gitsin! Kim fırıncıların gece çalışmasının azaltılmasına, dokumacıların koşullarının incelenmesine, atölyelerdeki tıbbi denetçilere, küçük çocukların sabah altıdan önce çalıştırılmasının yasaklanmasına, hamile yoksul kadınlara cemaat tarafından bakılmasına ve on saatlik çalışma sınırına karşı oy kullandı? İşte şurada oturan Whig; Kovun gitsin! İnsanlık ve Tanrı adına, Halifax halkı, İngiliz Halkı adına onu kovun gitsin! İki sistem de karşınızda. Şimdi düşünün ve karar verin! [Bu konuşmanın –özellikle de sona erdiğinde– yarattığı coşkuyu tanımlamaya kelimeler yetmez. Yoğun kalabalığın sesi her paragrafta neredeyse tamamen kesiliyor, her este ise aynı kalabalık Whig temsilcisi ve sınıf tahakkümünden duyulan tiksintiyle yüklü bir dalga gibi kükrüyordu. Uzun zamandır unuttuğumuz bir görüntüydü. Eller kaldırılarak yapılan oylama sırasında muhtemelen satın alınmış veya gözü korkutulmuş küçük bir azınlık Sir C. Wood'a oy verirken; neredeyse herkes iki elini de Ernest Jones için kaldırdı.]"

"Vali elle oylama sonucunda Bay Ernest Jones ve Bay Henry Edwards'ın seçildiğini açıkladı. Ardından C. Wood ve Bay Crossley resmi oylama talep etti."

Jones'un tahminleri doğru çıktı; 20.000 oy tarafından aday gösterilmesine rağmen Whig adayı Sir Charles Wood ve Manchester adayı Crossley 500 oyla seçildi.

Hanover Sanayicileri ve Koruma Vergileri[1]

Karl Marx

çev. Rana Aydıner

Yazarın gerekçelendirmesinin tarihsel temelini anlayabilir ve ilâveten, koruma vergileri sistemiyle hemfikir olmasak da, kabul etmek zorunda kalabiliriz ki, -olguların sınadığı gibi- son 400-500 yıl boyunca İngiltere, bilhassa kendi sanayi ve el işçiliğini korumak için bir hayli iş çıkarmıştır. İngiltere örneği onun kendi reddiyesi olmuştur; çünkü İngiltere'deki kötü sonuçların artık çağımızın olmayan bir sistemin şöhretine ekleniyor olması önceliklidir; ancak ne kadar birliğe değil parçalılığa dayanan ortaçağ koşullarına karşılık gelmiş olsa da, genel koruma yoksunluğunda, rasyonel bir devlet ve tek tek devletlerin rasyonel sistemi her bir alan için özel bir koruma sağlamak zorunda kalmıştır. Ticaret ve sanayinin korunması gerekir, ama tartışmalı nokta öncelikle koruma vergilerinin gerçekte ticaret ve sanayiyi koruyup korumadığıdır. Böylesi bir sistemi daha çok barış zamanında savaş durumu örgütlemek olarak kabul ederiz; savaş durumu ki, ilk olarak yabancı ülkelere karşı hedeflenir, zorunda olarak

[1] İlk kez 22 Kasım 1842 tarihinde *Rheinische Zeitung*'un 326. sayısında, *Hanover Sanayicileri ve Koruma Vergileri* isimli çalışmaya editör notu olarak yayımlanmıştır. [ed.]

kendi uygulaması içinde onu örgütleyen ülkeye karşı döner. Ama her durumda tek bir ülke, ne kadar serbest ticaret ilkesini tanırsa, dünya devletlerine genelde o kadar bağımlıdır ve böylece sorun yalnızca tek bir hükümet tarafından değil bir uluslar kongresi tarafından tanınır.

Friedrich List'in Kitabı Üzerine Bir Makale Taslağı: *Das Nationale System der Politischen Ökonomie*[1]

Karl Marx

çev. Ekrem Ekici

1. List'in Genel Bir Değerlendirmesi

... **[2]** burjuvazinin ölümüne dair bu farkındalık, Alman burjuvasının bilincine dahi öylesine nüfuz etmiştir ki, bizzat Alman burjuvasının kendisi bu "üzücü durumu" kabul edecek kadar naiftir.

> "Bu nedenle, günümüzde sanayiye eşlik eden belaların, bizzat sanayiyi reddetmek için bir neden haline gelecek kadar büyümüş olmaları ayrıca *çok üzücüdür. Proleterlerden* oluşan bir toplumsal zümreden [*Stand*] çok daha büyük belalar mevcuttur: boş bir hazine –ulusal iktidar boşluğu –ulusal kölelik –ulusal ölüm" (s. LXVII).

Proletaryanın, Alman burjuvasının, sanayinin gelişimini tamamlamadan önce hâlihazırda mevcut olması, taleplerde bulunması ve korku uyandırması hakikaten de çok daha üzücüdür. Proletarya kendisiyle meşgul olduğu sürece, egemen burjuvazi dolu bir hazineye ve ulusal

[1] İlk kez Rusça olarak 1971 yılında *Voprosy Istorii K.P.S.S.*'nin 12. sayısında yayımlanmıştır. [ed.]

kudrete sahip olduğunda, kendisi de kesinlikle mutlu bir toplumsal konuma [*Stand*] kavuşacaktır. Bay List yalnızca burjuvazi için neyin daha üzücü olduğundan bahsediyor. Tam da sanayi egemenliğinden kaynaklanan çoğunluğun köleliğinin genel olarak bilinen bir olgu haline geldiği bu uygunsuz uğrakta, List'in bu egemenliği tesis etmek istemesinin kendisi için son derece üzücü olduğunu biz de kabul ediyoruz. Alman burjuvası, ancak polis ve para ön safta yer aldığında şövalyelik-serserilik yapmak isteyen hüzünlü mizaç şövalyesidir.

3. Sınaî refah için uğraşan Alman burjuvasını etkileyen büyük zorluk (engel), şimdiye kadar yürüttüğü idealizmdir. Nasıl olmuş da bu "tin" ulusu insanlığın en yüksek takdisini birdenbire patiskada, örgü ipinde, kendi kendine iş gören katırda, büyük bir fabrika kölesi yığınında, makine materyalizminde, fabrikatör Sayın Baylar'ın para çantalarında bulmuştur? Alman burjuvasının, altında en zavallı, en pis, en korkak esnaf tininin saklı olduğu, boş, sığ, duygusal idealizmi, bu burjuvanın artık kaçınılmaz olarak sırrını açıklamak zorunda kaldığı bir döneme ulaşmıştır. Fakat Alman burjuvası sırrını yine hakiki anlamda Alman, tumturaklı, mağrur bir tarzda açıklar. Sırrını idealist-Hıristiyan bir utanç duygusuyla açıklar. Servet için uğraşırken serveti reddeder. Tinsiz materyalizme idealist bir maske takar ve ancak böyle servet peşinde koşmaya cesaret eder.

List'in sisteminin teorik kısmının tamamı [burada el yazmasında okunamayan üç sözcük mevcut; anlam olarak: "[List'in] önüne düşmüş olan"], dobra politik ekonominin sınaî materyalizmine idealist deyişler giydirmekten başka bir şey değildir. Her yerde, nesnenin varlığını sürdürmesine müsaade etse de, ifade edilişini idealize eder. Bunun izini ayrıntılarıyla süreceğiz. List'in softa arzularının önüne çıkan gerçek engelleri görmezden gelmesini ve en absürd fantezilere dalmasını sağlayan şey bu boş idealist terminolojiden ibarettir (eğer başta yüksek rütbeli bir soyludan "sanayiye" bir "yasa gücü" bahşetmelerini istemiş olsalardı, İngiliz ve Fransız burjuvazisinin hali ne olurdu?).

Alman burjuvası bir sanayici olduğunda dahi dindardır. Aslında konuşmak istediği müstehcen değişim-değeri üzerine konuşmaktan

kaçınır ve üretici güçler[2] [*von produktivkräften*] üzerine konuşur; rekabet konuşmaktan kaçınır, ulusal üretici güçlerin ulusal konfederasyonundan bahseder; özel çıkarlarından söz etmekten kaçınır, ulusal çıkarlar üzerine konuşur. İngiliz ve Fransız burjuvasının, politik ekonominin ilk bilimsel sözcüsünde –en azından ekonomi politiğin egemenliğinin başlarında– temsil edildiği haliyle zenginliği bir tanrı mertebesine çıkarıp, bilimde dahi geri kalan her şeyi buna, bu Moloch'a acımasızca feda ederkenki dobra, klasik kinizmlerine bakıldığında, diğer yanda da, "adil insanların" zenginliklerini hakir görüp, daha yüksek amaçları bilen Bay List'in idealleştirici, tahrifatçı, ağdalı tarzına bakıldığında, günün zenginlik günü olmadığı da "ayrıca üzücü" bir biçimde anlaşılır. Bay List daima Molossus ölçüsünde konuşur. Sürekli olarak beceriksiz ve geveze bir retorikle gösteri yapar; bu retoriğin bulanık suları, sonunda onu daima karaya oturtur; bu retoriğin özü de koruma vergileri ve hakiki Alman ["*teutsche*"] fabrikaları üzerinde bitmek bilmez tekrarlardan oluşur. Kendisi sürekli duygusal olarak çok duyguludur.

Zengin olmak isteyen idealist Alman cahili elbette ilk olarak kendisi için, zenginliği uğraşmaya değer bir şey haline getiren yeni bir zenginlik teorisi yaratmalıdır. Fransa ve İngiltere'deki burjuva, pratik olarak, gerçek yaşamın şimdiye kadar zenginlik dediği şeyi, yok edecek olan fırtınanın yaklaştığını görür, fakat bu bayağı zenginliğe henüz ulaşmamış Alman burjuvası buna yeni, "tinselci" bir yorum vermeye çalışır. Kendisi için, kendisini ve kendisinin de zenginleşmesini istediği dünyayı temellendirmek adına, bayağı Fransız ve İngiliz politik ekonomiyle hiçbir ortak noktası olmayan, "idealleştirici" bir politik ekonomi yaratır. Alman burjuvası zenginlik yaratımına, mağrur, ikiyüzlü bir biçimde idealleştirici bir politik ekonomi yaratımıyla başlar.

4. Bay List tarihi nasıl yorumlar ve Smith ve okuluna karşı ne tavır sergiler?

Bay List soyluluğa, antik egemen hanedanlara ve bürokrasiye karşı mütevazı bir tavır takınmakla birlikte, Smith'in başkahramanı olduğu

[2] Diğer metinler sırasında okurun karşısına *üretim güçleri* olarak çıkan kavram, bu metin içerisinde, çevirmenin tercihi doğrultusunda *üretici güçler* olarak kullanılmıştır. [ed.]

ve kinik bir biçimde "zenginlik"in sırrını taşımış ve zenginliğin doğasına, eğilimine ve hareketine dair tüm yanılsamaları olanaksız kılmış olan Fransız ve İngiliz politik ekonomisine karşı çıkmakta aynı ölçüde "cüretkâr"dır. List tüm bunları "Okul" başlığı altında bir araya toplar. Çünkü Alman burjuvası koruma vergileriyle ilgilendiğinden, politik ekonominin Smith'ten bu yana tüm gelişiminin List için elbette ki hiçbir anlamı yoktur, çünkü bu politik ekonominin tüm büyük temsilcileri, bugünkü burjuva toplumunu rekabet ve serbest ticaret toplumu olarak kabul ederler.

Burada cahil Alman "ulusal" karakterini çok çeşitli biçimlerde ortaya koyar.

1. Tüm politik ekonomide, yalnızca akademik çalışma odalarında kurulan sistemler görür. Bay List, politik ekonomi gibi bir bilimin gelişiminin toplumun gerçek hareketiyle bağlantılı olmasından ya da bunun ancak teorik ifadesi olmasından elbette ki şüphe etmez. Bir Alman teorisyen.
2. Kendi çalışması (teorisi) gizli bir amaç barındırdığından, her yerde gizli amaçların varolduğundan şüphelenir.

Hakiki bir Alman cahili olan Bay List, gerçek tarihi incelemek yerine, bireylerin gizli, kötü amaçlarını araştırır, kurnazlığı sayesinde de bunları bulabilir (bulmacayı çözer). Adam Smith'in, teorisiyle dünyayı yanıltmak istemiş olması gibi büyük keşifler yapar; ve Bay List, Roma tarihinin Roma egemenliğini haklı kılmak adına, Ortaçağ keşişleri tarafından icat edilmiş olduğunu uyduran tipik bir Düsseldorf hukuk danışmanı edasıyla kendisini rüyadan uyandırana kadar, bütün dünya Adam Smith'e aldanır.

Fakat tıpkı Alman burjuvasının, düşmanına, ahlaki çamur atmaktan, zihinsel çerçevesini karalamaktan ve eylemlerinde kötü motifler aramaktan, kısacası, itibarını zedelemekten ve onu bizzat bir kuşku nesnesi haline getirmekten başka bir biçimde karşı çıkmayı bilmemesi gibi, Bay List de İngiliz ve Fransız iktisatçıları karalar ve onlarla ilgili dedikodular üretir. Ve tıpkı Alman cahilinin ticarette en zavallı kâr etme biçimlerinden ve dolandırıcılıktan çekinmemesi gibi, Bay List

de onları daha kârlı kılabilmek adına, yaptığı alıntılardaki sözcüklerle hokkabazlık yapmaktan çekinmez. Rakibinin ürünlerini yanlışlayarak itibarsızlaştırmak adına kendi kötü ürünlerine rakibinin etiketini yapıştırmaktan, hatta rakibini itibarsızlaştırmak adına rakibi hakkında yalanlar söylemekten çekinmez.

Bay List'in ilerleme biçimine ilişkin birkaç örnek verelim.

Alman rahiplerinin Aydınlanma'ya, bize anlattıkları Voltaire'in ölüm döşeğindeyken görüşlerini terketmiş olduğuna dair aptal anekdot ve yalanlarından daha ölümcül bir darbe vuramayacaklarına inandıkları iyi bilinir. Bay List de bizi Adam Smith'in ölüm döşeğine götürüp, Smith'in aslında öğretilerinde samimi olmamış olduğunu söyler. Fakat bizzat Bay List'i ve Smith üzerine aşağıdaki yargısını iyi dinleyin. List'in sözlerini, bilgeliğinin kaynağıyla yan yana koyacağız.

List: [*Ulusal Politik Ekonomi Sistemi, Cilt I: Uluslararası Ticaret, Ticaret Politikası ve Alman Gümrük Birliği*. Stuttgart ve Tübingen, 1841]

> "Dugald Stewart'ın yazdığı biyografiden bu muazzam aklın [Adam Smith] tüm elyazmaları yakılmadan huzur içinde ölemediğini anımsıyorum; bu vesileyle, yazıların [Smith'in] samimiyet konusunda ne kadar ciddi kuşkular içerdiklerinin anlaşılmasını istedim" (p. LVIII). "İngiliz Bakanların [...] İngiltere'nin çıkarına başka ulusların gözlerine perde çekmek için [Smith'in] teorilerinden yararlandıklarını gösterdim" (loc. cit). "Bunun ulusal ve uluslararası koşullarla ilişkisine gelince, Adam Smith'in teorisi, fizyokratik sistemin bir devamından ibarettir. Fizyokratlarınki gibi, Smith'in teorisi de ulusların doğasını görmezden gelir [...] ve ebedi barış ile evrensel birliğin hâlihazırda mevcut olduğunu varsayar" (s. 475).

Ferrier, F.L.A., *Du gouvernement considéré dans ses rapports avec le commerce*, Paris, 1805:

> "Smith'in serbest ticaret lehine çok sayıda yanlış argümanı bir araya getirmekte samimi olması mümkün müdür? ... Smith'in, ülkesine dünya pazarını vereceğini çok iyi bildiği bir şeyin benimsenme ilkelerini Avrupa'ya yaymak gibi gizli bir amacı vardı" (s. 385, 386). "Hatta Smith'in daima bir ve aynı öğretiyi ortaya koymamış olduğunu söylemek de haklı olacaktır; aksi takdirde, derslerinin

> elyazmalarının kendisini ilelebet yaşatacağı korkusuyla ölüm döşeğinde çektiği işkenceler nasıl açıklanabilir?" (s. 386). [Ferrier] loc. cit. (s. 388) Smith'i bir *commissaire des douanes*[3] olmakla suçlar. [Gümrük memuru] "Smith neredeyse daima iktisatçılar gibi tartışmıştır" (fizyokratlar), "farklı ulusların çıkarları arasındaki ayrılıkları hesaba katmaksızın ve dünyada yalnızca tek bir ulus olduğu varsayımıyla" (s. 381). "Tüm bu birlik projelerini bir yana bırakalım." (s. 15).

(Monsieur Ferrier, Napoleon yönetiminde bir *inspecteur des douanes* [Gümrük müfettişi] idi ve işini çok severdi.)

J.-B. Say'in politik ekonomisi Bay List tarafından başarısız bir spekülasyon olarak yorumlanır. Aşağıda onun Say'in yaşamına ilişkin kategorik yargısını bütün olarak vereceğiz. Fakat bunu yapmadan önce, List'in başka yazarlardan kopyalama, kopyalarken de rakiplerine vurmak için tahrif etme tarzına bir örnek daha verelim.

List:

> "*Say* ve *McCulloch* bu kitabın başlığından başka bir şey görmemiş ya da okumamış gibi duruyorlar" (Napoli'den Antonio Serra'nın); "her ikisi de, bir açıklamayla kitabı bir yana atarlar: Kitap yalnızca parayı ele almaktadır, başlık da yazarın kıymetli metallerin tek zenginlik nesnesi olduğu yanılsaması altında çalışmış olduğunu göstermektedir. Eğer okumaya devam etselerdi," vs. (s. 456).

Kont Pecchio, *İtalya'da Politik Ekonominin Tarihi, vs.* Paris, 1830:

> "Yabancılar Serra'dan, bu bilimin (politik ekonomi) ilkelerinin ilk kurucusu olma erdemini çalmaya çalıştılar". "Söylediğim şey, Serra'yı daima yalnızca altın ve gümüş materyallerini zenginlik olarak görmekle suçlarken, aynı zamanda sanayinin üretici gücü bilinir kılan ilk isim olma payesini onda gören Mösyö Say için hiçbir surette geçerli değildir. ... Benim suçlamam Bay Culloch özelindedir. ... Eğer Bay Culloch [Serra'nın kitabının] başlığından daha fazlasını okumuş olsaydı", vs. (s. 76, 77).

Bay List'in, Mösyö Say'ı itibarsızlaştırmak için kopyaladığı Pecchio'yu nasıl kasıtlı olarak tahrif ettiği görülmektedir. Say hakkında verilen bibliyografik bilgi de daha az yanlış değildir.

Bay List, onun hakkında şunları söyler:

---

[3] Gümrük memuru [ç.n.]

> "Önce bir tüccar, sonra bir fabrikatör, daha sonra da başarısız bir siyasetçi olan Say, politik ekonomiyi, eskisi artık son bulduğunda yeni bir yapı kuran insanlar gibi ele almaktadır. ... Kıtasal Sistem'e, fabrikasının batmasına neden olan, bu sistemin yaratıcısı olan, onu Tribün'den aşağı iten Kıtasal Sistem'e nefreti, onu mutlak serbest ticaret destekçisi olmaya yöneltti" (s. 488, 489).

Yani Say serbest ticaret sistemini destekledi çünkü Kıtasal Sistem tarafından fabrikası batırıldı! Fakat ya *Traité d'économie politique* [1803] adlı çalışmasını bir fabrikaya sahip olmadan önce yazdıysa? Say, Napoleon kendisini Tribün'den dışarı çıkardığı için bir serbest ticaret destekçisi oldu! Fakat ya kitabını Tribün'ün bir üyesiyken yazdıysa? Bay List'e göre edebiyatta yalnızca bir iş kolu görmüş olan başarısız bir iş adamı, Say ya ilk gençlik yıllarından itibaren Fransız edebiyat dünyasında rol oynamışsa?

Bay List bu yeni bilgiyi nereden edindi? Say'ın *Cours complet d'économie politique* adlı eserine bir giriş olarak, Charles Comte tarafından hazırlanan *J.-B. Say'ın Yaşamı ve Çalışmaları Üzerine Tarihsel Not* adlı çalışmadan. Bu not bize ne söylüyor? List'in tüm ifadelerinin tersini. Dinleyin:

> "J.-B. Say, bir tüccar olan babası [4] tarafından ticarete girmeye teşvik edildi. Fakat eğilimleri onu edebiyata yönlendirdi. 1789 yılında basın özgürlüğü namına bir kitapçık yayımladı. Devrimin başından itibaren Mirabeau tarafından yayımlanan *Courrier de Provence* gazetesine katkıda bulundu. Ayrıca Bakan Clavière'in ofisinde çalıştı. Babasının iflasıyla birlikte, 'ahlaki ve politik bilimlere' yönelik tutkusu, Say'ı ticaretten vazgeçirip, bilimsel faaliyeti tek meşgalesi haline getirdi. 1794'te *Décade philosophique, litéraire et politique* dergisinin genel yayın yönetmeni oldu. 1799 yılında Napoleon tarafından Tribün üyeliğine atandı. Tribün'deki görevlerinden arta kalan boş zamanda, 1803 yılında yayımladığı *Traité politique* adlı eseri üzerinde çalışıyordu. Muhalefet etmeye cüret eden birkaç kişiden biri olduğundan, Tribün'den atıldı. Finans departmanında kendisine kazançlı bir iş önerilmiş olsa da, kendisine önerilen makamın Fransa için felaket olacağından, mahkûm ettiği bir sistemin uygulanmasında rol alamayacağından dolayı, *chargé de six enfants et n'ayant presque point de fortune* [hiçbir birikimi olmaksızın altı çocuğun yükünü taşımasına rağmen] bu teklifi reddetti. Bir pamuk eğirme değirmeni açmayı tercih etti."

Eğer Bay List'in burada J.-B. Say'a attığı iftira varlığını bir tahrifata borçluysa, bu aynı ölçüde, kardeşi Louis Say'a bahşettiği bir övgüdür. Louis Say'ın bu hünerli [*listig* – hünerli anlamında, fakat List'ten türetilen bir sıfat olarak da kullanılabilir] görüşü paylaştığını kanıtlamak adına, List bu yazardan bir pasajı tahrif eder.

Bay List s. 484'te şunları söyler:

> "Ona [Louis Say'a] göre, ulusların zenginliği maddi ürünlerden ve bunların değişim-değerlerinden değil, *bu ürünleri sürekli olarak üretme yeteneğinden* meydana gelir."

Bay List'e göre, aşağıdaki sözler bizzat Louis Say'a aittir:

> *Bay List'in Louis Say'ı*:
>
> "Zenginlik ihtiyaçlarımızı ya da beğenilerimizi karşılayan nesnelerden değil, bunları her yıl tatmin edebilme olanağından oluşur." (*Ulusların Zenginliği Üzerine Araştırmalar*, s. 10)
>
> *Gerçek Louis Say*:
>
> "Zenginlik ihtiyaçlarımızı ya da beğenilerimizi karşılayan nesnelerden değil, gelirden ya da bunları her yıl tatmin edebilme olanağından oluşsa da."

Bu durumda Say, üretim yetisinden değil, karşılama yetisinden, bir ulusun "gelirini" (*revenu*) oluşturan yetiden söz etmektedir. Büyüyen üretici gücüyle bütün olarak ulusun, özelde ulusun tüm sınıflarının geliri arasındaki orantısızlıktan, örneğin Sismondi ve Cherbuliez'inkiler gibi, tam da Bay List'in teorilerine en karşıt teoriler doğar.

Şimdi Bay List'in "Okul" üzerine yargısındaki cehaletinin bir örneğini sunalım. Ricardo ile ilgili olarak şunları söyler (List, üretici güçler üzerine):

> "Genel olarak, Adam Smith'ten bu yana Okul, rantın doğasına yönelik araştırmalarında onmadık olmuştur. Ricardo ve ardından Mill, McCulloch ve başkaları, rantın arsa parsellerine içkin doğal üretkenlik için ödendiğini savunurlar. Ricardo bu görüş üzerine bir sistem inşa etmiştir. ... Kendisi yalnızca İngiliz koşullarını göz önünde bulundurduğundan, İngiliz sürülmüş topraklarının ve meralarının -ki o dönemde bunlar için son derece iyi bir rant ödeniyordu- tüm zamanlarda aynı sürülmüş topraklar ve meralar olduğu yönündeki yanlış görüşe ulaştı" (s. 360).

Ricardo ise şunları söyler:

> "Eğer toprağın rant formunda sunduğu fazla üretim bir avantajsa, her yıl yeni yapılan makinelerin eskilerinden daha az verimli olmaları beklenir, böylece bu, kuşkusuz, krallıkta ... işlenen ürünlere daha büyük bir değişim-değeri kazandıracaktır; rant da en üretken makinelere sahip olanlara ödenecektir. ... Rant en hızlı şekilde artar, böylece tek kullanımlık arazinin üretici gücü azalır. Zenginlik, ... zirai gelişmeler vasıtasıyla, emeğin orantısal niceliğinde artış olmaksızın üretimin arttırılabildiği ve bunun bir sonucu olarak rant ilerlemesinin yavaş olduğu ülkelerde en hızlı biçimde artar." (Ricardo, *Ekonomi Politiğin İlkeleri, etc.* Paris, 1835, Vol. 1, s. 77 ve 80 – 82).

Ricardo'nun teorisine göre, toprağa içkin doğal üretkenliğin bir sonucu olmaktan çok uzak olan rant, daha ziyade, toprağın kesintisiz olarak artan *verimsizliğinin*, uygarlığın ve artan nüfusun bir sonucudur. Ricardo'ya göre, en verimli topraklar sınırlı miktarda da olsa mevcut oldukları sürece dahi bir toprak rantı söz konusu değildir. Dolayısıyla, rantı, nüfusun mevcut toprak miktarına oranı belirler.

Ricardo'nun İngiltere'de *Tahıl Yasası Karşıtları Birliği* ve Kuzey Amerika'nın özgür eyaletlerindeki rant karşıtı hareket için teorik temel oluşturmaya hizmet eden teorisi -bu teoriye ilişkin kulaktan dolma bilgilerden fazlasına sahip olduğunu varsayan- Bay List tarafından, sadece "serbest, muktedir ve zengin burjuvazinin" "toprak rantının" [artışı için] "titiz bir biçimde" çalışmaya ve [toprak sahiplerine] petekten bal getirmeye ne kadar az eğilimli olduklarını gösterebilmek umuduyla tahrif edilmek zorundaydı. Ricardo'nun toprak rantı teorisi sanayi burjuvazisinin toprak sahiplerine karşı ölüm-kalım mücadelesinin ekonomik ifadesinden başka bir şey değildir.

Bay List bize Ricardo'yu öğretmeye şu şekilde devam eder:

> "Günümüzde değişim-değeri teorisi, Ricardo'nun da söyleyebileceği gibi, şöyle bir zayıflığa düşmüştür: 'Topraktan gelen ürünün toprak sahipleri, kiracı çiftçiler ve işçiler arasında paylaşılmasının politik ekonominin başlıca amacı haline getiren yasaları belirlemek'" (s. 493).

Bununla ilgili gerekli gözlemler uygun bir yerde yapılacak.

[5] Bay List Sismondi üzerine yargısında kepazeliğin doruklarına ulaşır.

List:

> "Örneğin [Sismondi], dizginlediği ve gemlediği yaratıcılık ruhunu ister" (s. XXIX).

Sismondi:

> "Benim itirazım makinelere, icatlara, uygarlığa değil, modern toplumun örgütlenmesine yöneliktir, bu örgütlenme biçimi çalışan insanı elleri hariç her mülkiyetten mahrum edip, ona kaçınılmaz olarak kurbanı olacağı rekabet karşısında hiçbir garanti vermez. Tüm insanların katıldıkları emek sürecinin tüm ürünlerini eşit biçimde paylaştıklarını varsayalım; bu durumda her teknik icat muhtemel her durumda hepsi için birer lütuf olacaktır" (*Nouveaux principes d'économie politique*, Paris, 1827, t. II, s. 433).

Bay List, Smith'e ve Say'a iftiralar atarken, Mösyö Sismondi'nin teorisini ancak bu sonuncusunun bedensel kusurları üzerinden açıklayabilmektedir. Der ki:

> "Mösyö de Sismondi cismani gözleriyle kırmızıyı siyah olarak görür; politik ekonomi alanındaki tinsel görüsü de aynı kusura sahip gibidir" (p. XXIX).

Bu taşkınlığın tam kepazeliğini takdir edebilmek için, Bay List'in bu açıklamadan türettiği bir pasajın bilinmesi gerekir. Sismondi Roman Campagna'nın çöküşünden söz ettiği Études sur l'economie politique adlı çalışmasında şunları söyler:

> "Roman Campagna'nın zengin renkleri ... neredeyse tümüyle gözümüzden kaçıyorlar, orada kızıl ışık mevcut değil" (s. 6). Brüksel yeniden baskısı, 1838 [Vol. II].

Sismondi bunu şöyle açıklar: "Roma'ya giden tüm diğer seyyahları etkileyen cazibe" onun için yok olmuştur ve dolayısıyla gözleri "Campagna'nın sakinlerinin gerçek, sefil durumunu daha da iyi görebilmektedir."

Eğer de Sismondi, Bay List için bütün (fabrika) sanayisini sihirli biçimde aydınlatan gökyüzünün kızıl tonlarını görmemiş olsaydı, bu fabrikaların çatılarındaki *kızıl horoz*u görürdü. List'in aşağıdaki yargısını [incelemek] için daha sonra vaktimiz olacak:

> "Mösyö de Sismondi'nin uluslararası ticaret ve ticaret politikası üzerine yazılarının herhangi bir değeri yoktur" [s. XXIX].

Bay List, Smith'in sistemini onun kişisel beyhudeliği (s. 476) ve gizlenmiş İngiliz esnaf zihniyetinden, Say'ın sistemini de bir intikam arzusundan ve bir iş girişiminden açıklarken, Sismondi'ye gelince, Sismondi'nin sistemini onun bedensel durumundaki kusurlardan açıklayarak alçalır.

[5] 4. Bay List'in Özgünlüğü

Bay List'in tüm övgülerine rağmen sadece önleyici sistemin savunucularından değil, Bay List tarafından icat edilmiş "Okul" yazarlarından bile -kendisinden çok önce ortaya çıkmamış- tek bir cümle koymaması son derece karakteristiktir – eğer Adam Smith politik ekonominin teorik hareket noktasıysa, bu durumda onun gerçek kalkış noktası, onun gerçek okulu "sivil toplum"dur [*die bürgerliche Gesellschaft*]; ki onun gelişiminin farklı aşamaları uygun bir şekilde politik ekonomide takip edilebilir. Sadece yanılsamalar ve dilin (ifadelerin) idealleştirilmesi Bay List'e aittir. Bunun okura ayrıntılı bir kanıt vermesi bakımından önemli olduğunu düşünüyoruz ve bu yorucu emek için onun dikkatini istemek zorundayız. Bunu, Alman burjuvasının *post festum*[4] inancından alacaktır. Bu onun için, İngiliz ve Fransızların muhtemelen Almanya'daki felsefenin gelişimine yeni hiçbir şey katamayacak olmaları gibi, onun da onlar tarafından kapsamlı bir şekilde geliştirilmiş politik ekonomiyi daha fazla geliştirmesinin olası olmaması gibidir. Alman burjuvası kendi yanılsamalarını ve ifadelerini ancak Fransız ve İngiliz gerçekliğine eklemleyebilir. Fakat kendisi için politik ekonomiye yeni bir itki vermek çok az olasıdır, sanayide daha fazla pratik bir gelişim elde etmesi de yine kendisi için daha fazla olası değildir. Bunun yanında, artık mevcut toplumun temellerine dair gelişimi neredeyse tüketmiştir.

5. Bu durumda eleştirimizi List'in kitabının teorik kısmıyla, esas olarak kendisinin temel keşifleriyle sınırlayacağız.

Bay List'in kanıtlamak zorunda olduğu temel önermeler neler?

Ulaşmak istediği amacı soruşturalım.

[4] İş işten geçtikten sonra ortaya çıkmak [ed.]

1) Burjuvazi, devlet iktidarını ve zenginliğini ele geçirmek için devletten koruma vergileri ister. Fakat İngiltere ve Fransa'dan farklı olarak, [Almanya'da] devlet gücü burjuvanın elinin altında değildir, dolayısıyla da devleti istediği gibi yönlendiremez, ricaya başvurmak durumundadır, bu, devlet söz konusu olduğunda burjuva için zorunludur, devletin faaliyetlerini (etki alanını) kendi lehine kontrol etmek, [gerçekte] devletten *tavizler* isterken, devletten talebini devlete verdiği bir taviz olarak göstermek ister. Böylece, [Alman burjuvası] Bay List aracılığıyla, teorisinin tüm diğerlerinden farklı olduğunu, çünkü devletin sanayiyi kontrol etmesine izin verdiğini, çünkü devletin iktisadi bilgeliğinin en yüksek fikrine sahip olduğunu kanıtlar ve devletten, bunun, elbette ki bu bilgeliğin "güçlü" koruma vergileriyle sınırlı olması koşuluyla, tümüyle dolaşıma sokulmasını ister. Devletin kendi çıkarlarıyla uyumlu bir şekilde hareket etmesi gerektiği yönündeki talebini, devletin tanınması, devletin sivil toplum alanına müdahale etme hakkının tanınması olarak ortaya koyar.

2) Burjuvazi [*Bürger*] zengin olmak, para kazanmak ister; fakat aynı zamanda Alman kamuoyunun mevcut idealizmiyle ve kendi vicdanıyla uzlaşmak durumundadır. Bu durumda, haksız maddi kazanç için değil, kötü, fani *değişim-değerleri* yerine, bir *tinsel öz*, ebedi bir *üretici güç* için çabaladığını kanıtlamak zorundadır. Elbette ki bu tinsel öz, "yurttaşın" [*Bürger*], cebini dünyevi değişim-değerleriyle doldurması için bu fırsatı kullanması koşulunu içerir.

[6] Burjuvazi şimdi başlıca "koruma vergileri" vasıtasıyla zengin olmayı umduğundan, koruma vergileri de onu ancak bir İngiliz olmadığı sürece, bizzat Alman burjuvası olarak *kendi memleketlisini sömüreceği*, aslında dışarıdan sömürüldüğünden daha da fazla sömüreceğinden ve koruma vergileri tüketicilerden (özellikle yerlerini makinelerin aldığı işçilerden, memurlar, toprak rantı geliri sahipleri, vb., gibi sabit gelir sahiplerinden) bir değişim-değerleri fedakârlığı talep ettiğinden dolayı, maddi ürünlere istek duymaktan uzak, tinsel bir töz için değişim-değerlerini, maddi ürünleri feda etmekten başka bir şey istemediğini kanıtlamak zorundadır. Dolayısıyla, bu temel olarak, bir *asketizm, çilecilik*, Hıristiyan *ruh yüceliği* meselesidir. A'nın fedakârlık yapıp,

B'nin bu fedakârlığı cebe indirmesi tesadüften başka bir şey değildir. Alman burjuvası bu bağlamda kazara bu *fedakârlık*la bağlantılı olduğu ortaya çıkan kendi özel çıkarını düşünecek kadar bencil değildir. Fakat Alman burjuvasının kurtuluşu için iznine ihtiyacı olduğunu düşündüğü bir sınıfın bu tin teorisiyle anlaşamadığı ortaya çıkarsa, bu teorinin terk edilmesi ve [ticaret özgürlüğünü savunan] Okul ile karşıtlık içinde, tam da değişim-değerleri teorisinin dolaşıma sokulması gerekir.

3) Burjuvazinin tüm arzusu özünde ve nihayetinde fabrika sistemini "İngiliz" refah düzeyine çıkarıp, sanayiciliği toplumun düzenleyicisi haline getirmek, yani toplumu örgütsüzleştirmek olduğundan, burjuvazi yalnızca toplumsal üretimin ahengiyle ve toplumun örgütlenmesiyle ilgilendiğini kanıtlamak zorundadır. Burjuvazi, koruma vergileri vasıtasıyla yabancı ticareti sınırlarken, tarımın imalâtçı sanayi sayesinde en yüksek verimlilik düzeyine çabucak çıkacağını ileri sürer. Dolayısıyla, toplumun örgütlenmesi fabrikalarda gerçekleşir. Onlar toplumun örgütleyicisidirler, var ettikleri rekabet sistemi de en iyi toplum konfederasyonudur. Fabrika sisteminin yarattığı toplum örgütlenmesi, *hakiki toplum örgütlenmesi*dir.

Burjuvazi, tıpkı bir kurdun bir kurt olarak başka kurtlarla özdeş çıkarlara sahip olması gibi, genel olarak kendi çıkarlarını özdeş çıkarlar olarak kavramakta kesinlikle haklıdır; bununla birlikte, başkasının değil, kendisinin ava atılması tek tek her kurdun çıkarına değildir.

6. Son olarak, burjuvazinin kendi sömürme arzusunu savunmak adına, her yerde "sosyalist" kalıplara başvurması ve böylece çok önceleri çürütülmüş olan bir aldatmacayı zorla sürdürmek durumunda olması, tüm bir Alman burjuvası için olduğu gibi, Bay List'in teorisi için de karakteristiktir. Çeşitli pasajlarda Bay List'in pasajlarının, bu pasajlardan sonuçlar çıkarılabildiği takdirde, *komünist* olduklarını göstereceğiz. Bay List gibi birini ve onun komünist Alman burjuvasını suçlamak elbette ki haddimiz değil, fakat bu bize "iyi doğalı", "idealist" burjuvanın içsel zayıflıklarının, yanlışlığının ve sefil ikiyüzlülüğünün taze bir kanıtını sunuyor. Bu bize, bu idealizmin pratikte bayağı materyalizmin sefil, düşüncesiz bir kılığından başka bir şey olmadığını kanıtlıyor.

Neticede, Alman burjuvasının Fransız ve İngiliz burjuvasının *bitirdiği* yalanla başlaması karakteristiktir– kendisi için özür dilemeye mecbur kaldığı bir konuma ulaştıktan sonra, kendi varoluşu için özür dilemeyi önermek.

7. Bay List mevcut, görünüşte kozmopolit politik ekonomiyi kendi (ulusal-siyasi) ekonomisinden –birincisinin değişim-değerlerine, ikincisinin ise üretici güçlere dayalı olmasıyla– ayırt ettiğinden, bu teoriyle başlamalıyız. Dahası, üretici güçler konfederasyonunun kendi birliğinde ulusu temsil etmesi gerektiğinden, yukarıda sözünü ettiğimiz ayrımdan önce bu teoriyi de incelemek durumundayız. Bu iki teori, [List'in] politik ekonomiden ayrı olan ulusal ekonomisinin *gerçek* temelini oluşturur.

Toplumun gerçek örgütlenmesinin ruhsuz bir materyalizm, bireysel bir tinselcilik, bireycilik olduğunu Bay List asla anlayamaz. Politik ekonomistlerin sadece, bu toplumsal duruma karşılık gelen teorik bir ifade verdiklerini asla kavrayamaz. Böyle olmasaydı, eleştirisini politik ekonomistlere değil, mevcut *toplumsal örgütlenmeye* yöneltirdi. List politik ekonomistleri keyifsiz bir gerçekliğe süslü ifadeler bulmamakla suçlar. Dolayısıyla, bu gerçekliği her yerde olduğu gibi bırakıp, yalnızca ifadesini değiştirmek ister. Hiçbir yerde gerçek toplumu eleştirmez, fakat hakiki bir Alman gibi, bu toplumun teorik ifadesini eleştirip, bu teorik ifadeyi, gerçek olanın imgesel nosyonunu değil, gerçek olanı ifade etmekle suçlar.

Fabrika bir tanrıçaya, üretici güç tanrıçasına dönüşür.

Fabrika sahibi bu gücün papazıdır.

[7] II. Üretici Güçler Teorisi ve Değişim-Değerleri Teorisi

1) (Bay List'in "üretici güçler" teorisi aşağıdaki genel önermelerle sınırlıdır:

a) Zenginliğin nedenleri zenginliğin kendisinden oldukça farklıdır; zenginliği yaratabilen güç, zenginliğin kendisinden sınırsız ölçüde daha önemlidir [s. 201];

(b) List kozmopolitan iktisat teorisini reddetmekten çok uzaktır; görüşleri politik ekonominin de bilimsel olarak geliştirilmesi yönündedir [s. 187];

c) O halde emeğin nedeni nedir?... bu zihinleri, kolları ve elleri üretimi üstlenmeye iten, bu çabalara verimlilik katan nedir? Bireylere canlılık veren şey tinden başka, bireylerin etkinliklerini verimli kılan şey toplumsal sistemden başka, kullanımına sahip oldukları doğal güçlerden başka ne olabilr? [s. 205].

(6) Smith "tinsel güçleri maddi koşullarla açıklarken yoldan çıkmıştır" [s. 207].

(7) "Üretici güçlerin nasıl ortaya çıktıklarını ve büyüdüklerini ve nasıl aşıldıklarını ya da yok edildiklerini açıklayan bilim" (ibid.).

8) İki aile babası arasındaki ayrım, Hıristiyanlık dini, tek eşlilik,[105] vs. [s. 208-209].

(9) "Değer ve sermaye, kâr, ücret, toprak rantı gibi kavramlar oluşturulabilir, bileşenlerine ayrılabilir ve yükselişlerine ya da düşüşlerine ilişkin spekülasyon vb., yapılabilir – bunları yaparken ulusların siyasi koşulları hesaba katılmaksızın" [s. 211].)

10) Atölyeler ve fabrikalar bilimsel (sivil) özgürlüğün anaları ve çocuklarıdır. [s. 212].

Geçiş.

11) Üretken ve üretken-olmayan sınıflar teorisi. Birincisi değişimdeğerlerini üretir, ikincisi üretici güçleri [s. 215].

12) Dış ticaret yalnızca değerler teorisi konumundan yargılanmamalıdır [s. 216].

13) Ulusun, tinsel ve toplumsal güçler edinmek adına maddi güçleri feda etmesi gerekir. İmalâtı arttırmak için koruma vergileri [s. 216-217].

14) "Dolayısıyla, eğer *değerlerin* feda edilmesi koruma vergileri sayesinde oluyorsa, bu fedakârlığın üretici güçleri oluşturarak telafi edilmesi gerekir; bu da bir ulusun gelecek için sonsuz miktarda maddi

ürünlere sahip olmasını sağlamakla kalmayıp, savaş halinde bağımsız kalmayı da garanti altına alır" [s. 217].

15) "Tüm bu bakımlardan, temel unsur, bireyin zanaat ya da bilimle şekillendiği toplumun durumuna bağlıdır" (s. 206).

2) Bay List eski politik ekonominin iktisadi önyargılarına o kadar yenik düşer ki ("Okul" iktisatçılarında görebileceğimizden daha da fazla) ona göre "maddi ürünler" ve "değişim-değerleri" bütünüyle çakışmaktadır. Fakat değişim-değeri "maddi ürünlerin" özgül doğasından bütünüyle bağımsızdır. Bu maddi ürünlerin hem nitelik hem de niceliğinden bağımsızdır. Öncesinde ve sonrasında, insan ihtiyaçlarıyla aynı ilişkiyi taşısa da, maddi ürünlerin niceliği arttığında değişim-değeri azalır. Değişim-değeri nitelikle bağlantılı değildir. Örneğin bilgi gibi en işe yarar şeylerin değişim-değeri yoktur. Dolayısıyla, Bay List'in maddi ürünlerin değişim-değerlerine dönüşmelerinin, mevcut toplumsal sistemin, gelişmiş özel mülkiyet toplumunun bir sonucu olduğunu anlamış olması gerekirdi. *Değişim-değerinin ortadan kaldırılması, özel mülkiyetin ve özel kazancın* ortadan kaldırılmasıdır. Diğer yandan, Bay List şunu değişim-değeri teorisi aracılığıyla kabul etmekle çok naiftir:

> "Bir kimse değer ve sermaye, kâr, ücret, toprak rantı kavramlarını oluşturabilir, bileşenlerine ayırabilir ve yükselişlerine ya da düşüşlerine neyin etki edebileceğine ilişkin spekülasyon vb., yapabilir – bunları yaparken ulusların siyasi koşulları hesaba katılmaksızın" (s. 211).

Dolayısıyla, "üretici güçler teorisi" ve "ulusların siyasi koşulları" hesaba katılmaksızın da tüm bunlar "oluşturulabilir". Bu durumda oluşturulan nedir? Gerçeklik. Örneğin, ücretler yoluyla oluşturulan nedir? İşçinin yaşamı. Dahası, böylece işçinin sermayenin kölesi olması, bir "meta", daha yüksek ya da daha düşük değeri, yükselişi ya da düşüşü rekabete, arz ve talebe bağlı olan bir değişim-değeri olması oluşturulur; böylece, işçinin etkinliği onun insani yaşamının özgür bir görünümü olmayıp, güçlerinin alçakça satın alınışı, tek yönlü gelişmiş becerilerinin, tek kelimeyle, "*emeğinin*", sermayeye yabancılaşması (satışı) tesis edilmiş olur. Bu unutulmak durumundadır. "*Emek*", özel

mülkiyetin hayat kaynağıdır; bizzat kendi kendisinin yaratıcı kaynağı olan özel mülkiyettir. Özel mülkiyet *nesneleşmiş* emekten başka bir şey değildir. Özel mülkiyete ölümcül bir darbe indirilmek isteniyorsa, ona sadece bir *materyal durum* olarak değil ama aynı zamanda *etkinlik* olarak, *emek* olarak da saldırılmalıdır. Özgür, insani, toplumsal emekten, özel mülkiyet olmaksızın emekten söz etmek en büyük yanılgılardan biridir. "*Emek*", tam da doğası gereği özgür olmayan, insani olmayan, toplumsal olmayan, özel mülkiyetle belirlenen ve özel mülkiyet yaratan bir etkinliktir. Dolayısıyla özel mülkiyetin kaldırılması, ancak "*emeğin*" ortadan kaldırılması olarak kavrandığı zaman bir gerçeklik halini alacaktır (ki emeğin ortadan kaldırılması, elbette ki, ancak emeğin bir sonucu olarak, demek ki toplumun maddi etkinliğinin bir sonucu olarak mümkün olabilmiştir ve bunun hiçbir surette bir kategorinin diğerinin yerini alması olarak kavranmaması gerekir). Bu durumda, bir "emek örgütlenmesi" bir çelişkidir. Emeğe verilebilecek en iyi örgütlenme, mevcut örgütlenmedir, serbest rekabettir, tüm eski "toplumsal" örgütlenmenin dağıtılmasıdır.

Bu durumda eğer ücretler değer teorisine göre "oluşturulabilir" ise, eğer böylece insanın kendisi kendini bir değişim-değeri olarak "oluşturabilir" ise, uluslarda yer alan insanların ezici çoğunluğu bir *meta* teşkil ederler, ki bu "o ulusların siyasi koşulları" hesaba katılmaksızın da belirlenebilir; bütün bunların kanıtladığı uluslarda yer alan insanların ezici çoğunluğunun "siyasi koşulları" hesaba katmak zorunda olmadıklarıdır, ki bunlar, onlar için bütünüyle bir *yanılsama*dır; ve gerçekte bu teori uluslarda yer alan insanların çoğunluğunu bir "meta", bir "değişim-değeri" haline getiren kirli materyalizme batar ve bu çoğunluğu değişim-değerinin maddi koşullarına tabi kılar; diğer uluslarla ilişkisi bakımından "değişim-değeri"nin kötü materyalizmi"ne aşağılayarak tepeden bakması alçakça bir ikiyüzlülük ve idealistçe göz boyama (süsleme) değil midir? Kendisi bizzat görünürde sadece üretici güçlerle ilişkili değil midir? Dahası, eğer sermaye, toprak rantı, vs., ulusların "siyasi koşulları" hesaba katılmaksızın "oluşturulabiliyorsa", bu sanayi kapitalistlerinin ve toprak rantı alanların gerçek yaşamdaki eylemlerine "siyasi koşulların" ve "üretici güçlerin" değil, kârın, değişim-değerinin rehberlik ettiği ve uygarlık ve üretici güçler

üzerine sözlerinin dar kafalı egoist eğilimlerinin bir süsünden ibaret olduğunu kanıtlamaz mı?

Burjuvazi şöyle der: Kuşkusuz değişim-değerleri teorisinin ülke içinde baltalanmaması gerekir, ulusun çoğunluğu bir "değişim değeri"nden, kendi alıcısını bulmak zorunda olan, satılmayan, kendini satan bir "meta"dan ibaret kalmalıdır. Size gelince, proleterler, biz kendi karşılıklı ilişkilerimizde bile kendimizi değişim-değerleri olarak görüyoruz, burada evrensel *işportacılık* yasası geçerli. Fakat başka ülkeler söz konusu olduğunda, bu yasanın işleyişini engellemeliyiz. Bir ulus olarak kendi kendimizi başka uluslara işportada pazarlayamayız. Uluslarda yaşayan insanların çoğunluğu, "ulusların siyasi koşullarını hesaba katmaksızın", işportacılık yasasına tabi olmuş olduğundan, bu önermenin anlamı şundan başkası olamaz: Biz Alman burjuvaları siz Alman proleterlerin bizler tarafından sömürüldükleri biçimde İngiliz burjuvası tarafından sömürülmek istemiyoruz ve bir başkasını sömürüyoruz. Kendimizi -sizi tabi kıldığımız- değişim-değerinin aynı yasalarına tabi kılmak istemiyoruz. Ülke içerisinde kabul ettiğimiz iktisadi yasaları artık ülke dışında kabul etmek istemiyoruz.

[8] O halde, Alman cahili ne ister? *Burjuva* olmak, ülke içinde sömürmek, aynı zamanda ülke dışında da sömürülmemek ister. Başka ülkeler karşısında kendisini bir "ulus" olmakla şişirir ve şöyle der: Rekabet yasalarına uymuyorum; bu benim ulusal onuruma aykırı; ulus olarak ben işportacıdan daha üstünüm.

İşçinin milliyeti ne Fransız, ne İngiliz, ne de Alman'dır; işçinin milliyeti *emek, serbest kölelik, kendi kendini işportada pazarlamadır.* Devleti ne Fransız, ne İngiliz, ne de Alman devletidir, devleti sermayedir. Soluduğu hava Fransız, Alman ya da İngiliz havası değildir, fabrika havasıdır. Kendisine ait toprak Fransız, İngiliz, Alman toprağı değildir, *yerin birkaç metre altıdır.* Ülke içerisinde para sanayicinin baba toprağıdır. Dolayısıyla, Alman cahili rekabetin, değişim-değerinin ve işporta yasalarının ülke sınırları dışında gücünü kaybetmesini ister. Burjuva toplumunun iktidarını ancak *kendi çıkarları* doğrultusunda, sınıfının çıkarları doğrultusunda kabul etme eğilimindedir! Başkalarını *feda etmek* istediği ve ülke içerisinde kendini feda ettiği

bir iktidarın kurbanı olmak istemez! Ülke dışında kendini ülke içinde olduğundan farklı bir varlık olarak gösterir, farklı davranır ve öyle davranılmak ister! Nedeni mevcut bırakıp, sonuçlarından birini ortadan kaldırmak ister! Ülke içerisinde kendisini satmasının dışarıda da kendisini satmanın zorunlu koşulu olduğunu, kendisine ülke içindeki gücünü veren rekabetin ülke dışında kendisinin zayıf kalmasını engelleyemeyeceğini, ülke içinde burjuva toplumuna tabi kıldığı devletin, ülke dışındaki burjuva toplumunun eylemlerinden kendisini koruyamayacağını ona kanıtlayacağız.

Tek tek burjuvalar diğer burjuvalara karşı ne kadar savaşırsa savaşsın, bir *sınıf* olarak burjuvazinin çıkarı ortaktır, ülke içinde proletaryaya karşı yönelmiş olan bu çıkar ortaklığı da ülke dışında başka ülkelerin burjuvalarına yönelmiştir. Burjuvazi bunu milliyetçilik olarak adlandırır.

2) Kuşkusuz sanayiyi, sefil işportacı çıkarından bütünüyle farklı bir bakış açısından ele almak mümkündür; ki dolayısıyla, bugünlerde sanayi yalnızca tek tek tüccarlarla ya da imalâtçılarla değil, aynı zamanda imalâtçı ve tüccar ülkelerle düşünülüyor. Sanayi ilk olarak insanın kendi güçlerini ve doğanın güçlerini elde ettiği, kendisini nesneleştirip, insanın varoluşu için koşullar oluşturduğu büyük bir atölye olarak düşünülebilir. Sanayi bu şekilde düşünüldüğünde, bugün içerisinde işlediği sonuçlardan ve *sanayi* olarak içinde varolduğu koşullardan *soyutlama* yapılır; buradaki bakış açısı sanayi çağının içerisinde değil, *üzerindedir*; sanayi bugün neyin *insan* için olduğuna göre değil, günün insanının *insanlık tarihi* için ne olduğuna, tarihsel olarak ne olduğuna göre değerlendirilir; kabul edilen, bugünkü varoluşu değil (kendi başına *sanayi* değil), sanayinin bilmeden ya da amaçlamadan sahip olduğu ve onu yok ederek, *insani* varoluş için temel hazırlayan gücüdür. (Her ulusun bu gelişmeden içsel olarak geçtiğini söylemek, her ulusun Fransa'nın siyasi gelişiminden ya da Almanya'nın felsefi gelişiminden geçeceğini düşünmek kadar saçmadır. Uluslar, ulus olarak yaptıkları şeyleri, insan toplumları için yapmışlardır; ulusların tüm değeri, tek tek her ulusun başka ulusların lehine olacak şekilde, insanlığın kendi gelişimlerinde erişmiş oldukları çerçevede temel

tarihsel özelliklere (en temel belirlenimlerden birine) erişmiş olmaktır; dolayısıyla, İngiltere'de sanayi, Fransa'da siyaset, Almanya'da da felsefe geliştikten sonra, bu ülkeler dünya için gelişmişlerdir, bu ülkelerin dünya-tarihsel önemi de bu suretle sona ermiştir.)

Öyleyse bu sanayi değerlendirmesi, aynı zamanda ondan kurtulma ya da insanın kendi yeteneklerini bir köle olarak geliştirmek zorunda kalmış olduğu maddi ve toplumsal koşulları ortadan kaldırma zamanının geldiğinin de tanınmasıdır. Çünkü sanayi artık işportacı çıkarı olarak değil insanın gelişimi olarak, işportacı çıkarı yerine insan olarak alındığı sürece ilkeyi yapar ve sanayide olan şeyin sadece sanayinin kendisiyle çelişki içinde gelişebileceğine, geliştirilebilir olan şeyle uyum içinde olanın temeli verilir.

Fakat [kendi fikrince] mevcut sistem içerisinde kalan, sistemi yalnızca henüz kendi ülkesinin ulaşamamış olduğu bir düzeye yükseltmek arzusunda olan ve bu düzeye ulaşmış başka bir ülkeye açgözlü bir kıskançlıkla bakan perişan birey – bu perişan bireyin sanayiyi, işportacı çıkarından başka bir şey olarak görmeye hakkı var mıdır? Sadece insanların yeteneklerinin gelişimini ve insanların, doğanın güçlerine egemen olmasını istediğini söylemeye hakkı var mıdır? Çünkü bu, bir köle-gözcüsünün, kölelerin *kas güçlerini* geliştirmeleri adına kırbacı arttırmakla böbürlenmesi kadar alçakçadır. Alman cahili de, ulusuna "sanayi eğitimi" ruhunu aşılamak ve kas güçlerini nasıl geliştireceğini öğretmek adına koruma vergileri kırbacını arttıran köle-gözcüsüdür.

Saint-Simon okulu bize, sanayinin bilinçsiz ve kendi iradesi dışında yarattığı *üretici güçlerin* bugünkü sanayiye uygulandığında ve ikisi birbirine karıştırıldığında nelere yol açacağının öğretici bir örneğini verir: *Sanayi* ve sanayinin bilinçsiz olarak ve istemeden var ettiği *güçler*, fakat sanayi ortadan kalktığında yalnızca insani güçler olacak olan, insani kuvvet haline gelecek olan güçler. Bu, burjuvazinin, *kendi* sanayisinin proletaryayı ve proletarya formunda yeni dünya düzeninin iktidarını yaratmakla övünmek istemesi kadar gülünç bir şeydir. Doğanın güçleri ve sanayinin var ettiği (canlandırdığı) toplumsal güçler, proletarya bununla nasıl bir ilişki içindeyse, o ilişkiye sahiptirler. Bunlar günümüzde halen burjuvanın köleleridir, burjuva da bunların

içinde kendi kirli (bencil) kâr tutkusunun enstrümanlarından (taşıyıcılarından) başka bir şey görmez; yarın ise bu güçler zincirlerini kıracak ve burjuvayı sanayisiyle birlikte havaya uçuracak, onun öz olduğunu düşündüğü kirli dış kabuğu, ancak insan kendi şeklini alıp bu kabuğu kırabilecek güce ulaşana kadar muhafaza edecek olan insani gelişmenin taşıyıcıları olarak, kendilerini ortaya koyacaklardır. Yarın bu güçler, burjuvanın kendilerini insandan ayırmak ve bunları toplumun ayağına gerçek bir prangaya çarpıtmak (dönüştürmek) için kullandığı bu güçler zincirlerini kıracaklar.

Saint-Simon okulu sanayinin üretici gücünü abartılı bir şekilde yüceltmiştir. Sanayinin var ettiği güçleri bizzat sanayinin kendisiyle, yani sanayinin bu güçlere vermiş olduğu mevcut varoluş koşullarıyla bir araya getirmiştir. Elbette ki Saint-Simoncuları List gibi biriyle ya da bir Alman cahiliyle aynı kefeye koyacak değiliz. Sanayiye yapılmış büyüyü bozmanın ilk adımı, onu koşullarından, sanayinin bugün onlarla işlediği güç olan para zincirlerini soyutlamak ve bu güçleri kendi başlarına incelemekti. Bu, insanlara sanayilerini işportacılıktan kurtarmaları ve günün sanayisini bir geçiş dönemi olarak anlamaları için yapılan ilk çağrıydı. Kaldı ki, Saint-Simoncular bu yorumdan sonra da *durmadılar*. Daha da ileri gittiler –değişim değerine, özel mülkiyete, mevcut toplum örgütlenmesine saldırdılar. Birliği rekabetin önüne koydular. Fakat esas hataları dolayısıyla cezalarını çektiler de. Yukarıda belirttiğimiz bu hata onları, kirli burjuvayı bir papaz olarak görme yanılsamasına götürmekle kalmayıp, ilk dışsal mücadelelerin ardından, eski yanılsamaya (kafa karışıklığına) düşmelerine neden oldu **[9]** –fakat bu defa ikiyüzlü bir şekilde; çünkü tam da mücadele sırasında, birbirine karıştırdıkları iki gücün çelişkisi kendini gösterdi. Sanayiyi (sanayinin üretici güçlerini) yüceltmeleri, burjuvaziyi yüceltme halini aldı, Mösyö Michel Chevalier, Mösyö Duveyrier, Mösyö Dunoyer tüm Avrupa'nın gözü önünde kendilerini ve burjuvaziyi rezil ettiler –ki bunun ardından tarihin yüzlerine attığı çürük yumurtalar, burjuvazinin sihriyle altın yumurtalara dönüştü –çünkü yukarıdaki isimlerin ilki eski deyişleri muhafaza etti, fakat bu deyişlere güncel burjuva rejiminin içeriğini verdi; ikincisi, toptancılık düzeyinde bizzat işportacılığa girip Fransız gazetelerinin satışında öncü olurken; üçüncüsü ise mevcut durumun en

kudurmuş savunucusu oldu ve tüm eski İngiliz ve Fransız iktisatçılarını insanlık dışı olmak bakımından (ve utanmaz bir şekilde) aştı. Alman burjuvası ve Bay List, Saint-Simon okulunun bıraktığı yerden –*iki yüzlülük, sahtekârlık* ve *süslü cümlelerle*– devam ederler.

İngiltere'nin dünya üzerindeki sanayi tiranlığı, sanayinin dünya üzerindeki egemenliğidir. İngiltere bize egemendir, çünkü sanayi bize egemendir. Ancak memleketimizde sanayiden kurtulduğumuz takdirde kendimizi İngiltere'den kurtarabiliriz. Ancak kendi sınırlarımız içerisinde rekabeti ortadan kaldırabildiğimiz takdirde İngiltere'nin rekabet alanındaki egemenliğine son verebilecek durumda olacağız. İngiltere'nin üzerimizde güç sahibi olmasının nedeni, sanayiyi üzerimizde bir güç haline getirmiş olmamızdır.

3) Sınaî toplum düzeni burjuvazi için en iyi ortamdır, burjuva olarak "yeteneklerini" geliştirmesi ve hem insanları hem doğayı sömürme yeteneği için en uygun düzendir – bu *totolojiyi* kim tartışabilir? Bugünlerde "erdem", bireysel ya da toplumsal erdem olarak adlandırılan, burjuvazi için kâr kaynağı olan tüm bu şeyleri kim tartışabilir? Siyasi iktidarın burjuvanın zenginleşmesi için bir araç olduğuna, bilimin ve entelektüel zevklerin dahi onun köleleri olduğuna kim itiraz edebilir? Bunları kim tartışabilir? Burjuva için her şeyin kusursuz bir biçimde [uyarlanmış] olduğunu? Her şeyin bir zenginlik aracı, bir "zenginliğin üretici gücü" olduğunu kim tartışabilir?

4) Modern politik ekonomi rekabete dayalı toplumsal sistemden yola çıkar. Emeğin serbest dolaşımı, yani kendini satışa çıkaran dolaylı kölelik modern politik ekonominin ilkesidir. Temel önermeleri işbölümü ve makinedir. Bunun en yüksek gelişim düzeyi de, bizzat modern politik ekonominin kabul ettiği gibi fabrikalarda görülebilir. Dolayısıyla bugünkü politik ekonomi, yaratıcı ilkesi olan fabrikalardan yola çıkar. Mevcut toplumsal koşulları verili kabul eder. Dolayısıyla, "imalâtçı güç" üzerine ayrıntılara girmeye gerek duymaz.

Eğer "Okul", değişim-değerleri teorisinin yanında, bu teoriden ayrı olarak, üretici güçler teorisinin bir "*bilimsel incelemesini*" sunmadıysa, bunun nedeni böyle bir ayrımın keyfi bir soyutlama olması, çünkü genel ifadelerin ötesine geçmenin olanaksız olmasıdır.

5) "Zenginliğin nedenleri zenginliğin kendisinden oldukça farklıdır; zenginliği yaratabilen güç, zenginliğin kendisinden sonsuz ölçüde daha önemlidir" [List, op. cit., s. 201].

Üretici güç, değişim-değerinden sonsuz ölçüde üstün bir varlık olarak kendini gösterir. Değişim-değeri bir geçiş fenomeni konumu talep ederken, üretici güç bir içsel öz konum talep eder. Bu güç sonsuz görünür, değişim-değeri sonludur, birincisi maddi değildir, ikincisi maddidir – Bay List'te ise tüm bunların anti-tezlerini görürüz. Dolayısıyla, [üretici] güçlerin doğaüstü dünyası, değişim-değerlerinin maddi dünyasının yerini alır. Kendini değişim-değerlerine feda eden ulusun, şeylere feda edilen insanların sefilliği oldukça belirgindir; öte yandan, güçler, tinsel özlerden –hayaletlerden– ve saf kişileştirmelerden, tanrısallaştırmalardan bağımsız görünür; Alman halkından da kötü değişim-değerlerini hayaletler için feda etmeleri pek tabii ki istenebilir! Bir değişim-değeri, para daima amaca dışsal görünür, fakat üretici güç, tam da benim doğamdan yükselen bir amaç olarak, bir öz-amaç olarak görünür. Dolayısıyla, değişim-değerleri formunda feda ettiğim şey, bana dışsal bir şeydir; üretici güçlerden kazandığım şey ise kendi kendime sahip olmamdır. –Bir sözcükle tatmin olmuş gibi görünmek, ya da, idealist bir Alman gibi, bu tumturaklı sözün ardındaki pis gerçeklikten kaygılanmamak böyle olur.

"Üretici gücü" başkalaştıran mistik ışımayı yok etmek için herhangi bir istatistik kitabına başvurmak yeterlidir. Orada su-gücü, buhar-gücü, kol gücü, beygir-gücü terimleri okunacaktır. Tüm bunlar "üretici güçler"dir. İnsanın atların, buharın ve suyun yanında kendini bir "güç" olarak görmesi kendi kendini çok mu fazla takdir etmesidir?

Mevcut sistem altında eğer kırık bir omurga, çıkmış bir kol, tek yanlı bir gelişim ve bazı kasların güçlendirilmesi, vb. sizi daha fazla çalışmaya yetkin (daha üretken) kılıyorsa, o halde kırık omurganız, çıkık kolunuz, dengesiz gelişmiş kas hareketleriniz birer üretici güçlerdir. Eğer entelektüel bönlüğünüz, son derece verimli entelektüel faaliyetinizden daha üretkense, entelektüel bönlüğünüz bir üretici güçtür, vs., vs. Eğer bir işin monotonluğu sizi bu iş için daha uygun hale getiriyorsa, monotonluk bir üretici güçtür.

Burjuva, fabrika sahibi, işçinin yeteneklerini geliştirmesiyle, üretim kapasitesini iyileştirmesiyle, bir insan olarak kendini gerçekleştirmesiyle ve böylece, aynı zamanda insan doğasını gerçekleştirmesiyle ilgilenir mi?

Bırakalım bu sorunun yanıtını fabrika sisteminin İngiliz *Pindar*'ı Bay Ure versin:

> "Bu, aslında, insan emeğini bütünüyle aşmada ya da sanayide erkeklerin yerine kadınları ve çocukları ya da eğitimli zanaatkârlar yerine sıradan emekçileri ikame ederek insan emeğinin maliyetini düşürmede makineleşmeye dair her ilerlemenin sabır amacı ve eğilimidir" (*Philosophie des manufactures, etc.*, Paris, 1836, t. I, s. 34). İnsanın doğası gereği hastalık durumları hasıl olur; böyle durumlarda, işçi ne kadar yetenekliyse, o kadar kendi iradesine düşkün ve dik kafalı olmaya ve, elbette ki, *mekanik* sisteminin daha az bir bileşeni olmaya eğilimlidir ... dolayısıyla, modern imalâtçının üzerinde durması gereken [temel husus], sermaye ve bilimin birliği vasıtasıyla, işçilerinin görevlerini teyakkuz ve beceriklilikle yapmalarını sağlamaktır" (loc. cit., t. 1, s. 30).

Güç, Üretici Güç, Etken

> "Zenginliğin nedenleri, zenginliğin kendisinden oldukça farklıdır."

Fakat eğer sonuç nedenden farklıysa, sonucun doğasının hâlihazırda nedende içerilmesi gerekmez mi? Neden hâlihazırda daha sonra sonuçta ortaya çıkacak olan belirleyici özelliği kendinde taşımak durumundadır. Bay List'in felsefesi, neden ve sonucun birbirinden "oldukça farklı şeyler" olduklarını düşünmeye kadar gidebilmektedir.

> ["Zenginliği yaratabilen güç, bizzat zenginlikten sonsuz ölçüde daha önemlidir."]

İnsanın kendisini zenginlik yaratmaya yetkin bir "güç" olarak alçaltması ne iyi bir tanınma! Burjuva, proleterde bir *insan* değil, zenginlik yaratmaya yetkin bir *güç*, dahası, diğer üretici güçlerle -bir hayvanla, bir makineyle- kıyaslayabileceği bir güç görür; kıyaslama insanın aleyhine sonuçlandığı takdirde de, insanın taşıdığı güç, insan kendisini bir "üretici güç" olarak görmekten (keyif alsa da) onur

duymayı sürdürse de, yerini bir hayvanın ya da bir makinenin taşıdığı güce bırakmalıdır.

İnsanı bir "değişim-değeri" olarak nitelediğim takdirde, bu ifade hâlihazırda toplumsal koşulların insanı bir "şey"e dönüştürmüş olduğuna işaret eder. Eğer insanı bir "üretici güç" olarak ele alırsam, gerçek öznenin yerine farklı bir özne koymuş, insan için başka bir kişi yerine koymuş olurum ve insan artık ancak bir zenginlik nedeni haline gelir.

Böylece tüm insan toplumu sadece zenginlik yaratan bir makine haline gelir.

Neden, hiçbir şekilde *sonuç*tan üstün değildir. Sonuç, kendini açık bir biçimde *ortaya koyan* nedenden ibarettir.

List her yerde, kötü değişim-değerlerinden çok ayrı olarak, kendi yararına "üretici güçler"le ilgileniyormuş gibi yapar.

Mevcut durumda, örneğin, üretici güçlerin, insan emeğini daha verimli ve doğal kılması, toplumsal güçleri de, en az emeği ucuzlaştırmak ve işçi için daha az üretken kılmak kadar etkin kılması sayesinde, günümüz "üretici güçler"in özüne bizler için bir ölçüde ışık tutulmuş olur. Dolayısıyla, üretici güçler daha en baştan değişim-değerleri tarafından belirlenir. Bu en az ... kadar bir artıştır...

[III. Üçüncü Bölümden: Toprak Rantı Sorunu]

...**[22]** toprak rantı ortadan kalkar. Bu yükselmiş tahıl fiyatları –ne kadar değerli olsa da, işçi daima belirli miktarda tahıl tükettiğinden ve dolayısıyla da, gerçekte azalsa da, nominal ücreti arttığından– Beyefendilerin, sanayicilerin kâr hanesinden çıkarılmalıdır. Ricardo, ücretlerin daha fazla baskılanamayacağını varsayacak kadar bilgeydi. Dolayısıyla, tahıl fiyatlarında bir artış olduğunda, bunu kârlarda bir düşüş ve ücretlerde bir artış takip eder –gerçekte ikincisinde bir artış olmaksızın. Fakat tahıl fiyatlarındaki artış, sanayicilerin üretim maliyetlerini arttırır, böylece sermaye birikimini ve rekabeti onlar için daha zor bir hale getirir, kısacası, ülkenin *üretici gücünü* sakatlar. Bu durumda, ülkenin üretici gücüne (en büyük zararla) *hiçbir avantaj getirmeyen*,

toprak rantı formunda toprak sahiplerinin cebine giren kötü "değişim değeri"nin öyle ya da böyle *genel iyiliğe* – feda edilmesi gerekir – serbest tahıl ticareti, ya da devlet tarafından tüm vergilerin toprak gelirine dönüştürülmesi, ya da toprak rantına, eşdeyişle toprak mülkiyetine el konulması suretiyle (bu sonuca, başkalarıyla birlikte, [James] Mill, Hilditch ve Cherbuliez tarafından da ulaşılmıştır).

Elbette ki Bay List, Alman toprak aristokrasisine sanayi üretici güçlerin toprak mülkiyeti için doğuracağı bu ürkütücü sonuçtan söz etmeye cesaret edememiştir. Böylece bu tür nahoş hakikatleri ifşa eden Ricardo'yu azarlar ve tam da zıt görüşü, fizyokratların, toprak rantının, toprağın doğal üretici gücün bir kanıtından başka bir şey olmadığı yönündeki görüşünü Ricardo'ya atfederek onu yalanlar.

List:

> "Okul, genel olarak Adam Smith'ten bu yana, rantın doğasına yönelik araştırmalarında başarısız olmuştur. Ricardo ve ardından Mill, McCulloch ve başkaları, rantın toprak parçalarına içkin doğal üretkenlik için ödendiğini savunurlar. Ricardo bu görüşe dayalı bir sistem inşa etmiştir. ... Kendisi yalnızca İngiliz koşullarını göz önünde bulundurduğundan, sürülmüş İngiliz topraklarının ve meralarının -ki o dönemde bunlar için son derece iyi bir rant ödeniyordu- tüm zamanlarda aynı sürülmüş topraklar ve meralar olduğu yönündeki hatalı görüşe ulaştı" (s. 360).

Ricardo:

> "Eğer toprağın rant formunda sunduğu fazla üretim bir avantajsa, her yıl, yeni yapılan makinelerin eskilerinden *daha az verimli olmaları* beklenir, böylece bu, kuşkusuz, ... krallıkta işlenen ürünlere daha büyük bir değişim-değeri kazandıracaktır; ve rant da en üretken makinelere sahip olanlara ödenecektir. " (*Des principes de l'économie politique, etc.*, Paris, 1835, t. I, s. 77).
>
> "Zenginlik, ... tarıma dair gelişmeler sayesinde, emeğin orantısal niceliğinde artış olmaksızın üretimin arttırılabildiği ve bunun bir sonucu olarak rant ilerlemesinin aşamalı olduğu ülkelerde en hızlı biçimde artar." (s. 81 ve devamı).

Bu durumda Bay List, yüksek soylulukla ilişkisinde, "üretici güçler"le oynadığı gölge oyununa devam etmeye cesaret edemez.

Soyluları "değişim-değerleri"yle ayartmak ister ve böylece, ne üretici güçler bakımından toprak rantını, ne de toprak rantı bakımından büyük ölçekli fabrika sistemini yargılayan Ricardo Okulu'na iftira atar.

Öyleyse Bay List iki kat yalancıdır. Yine de bu meselede Bay List'e haksızlık etmeyelim. Württemberg'deki büyük bir fabrikaya (yanılmıyorsak Köchlin'de) bizzat Württemberg Kralı [1. Wilhelm] de büyük bir sermaye yatırarak ortak olur. Württemberg fabrikalarında ve az ya da çok ölçüde Baden'de toprak aristokrasisi, hisseleri elde bulundurmada önemli rol oynar. Dolayısıyla, burada aristokrasi parasal olarak, toprak sahipleri olarak değil, bizzat burjuvalar ve imâlatçılar olarak "imalâtçı güç"e katılır ve ...

... **[24]** "üretici güçler" ve bütün bir neslin "üretiminin sürekliliği ve kalıcılığı" ortaya çıkar –bunu da gizli Komünist List öğretir– ve böylece aynı zamanda, sanayici Beyefendilerin (örneğin bkz. Bray) *değil*, neslin kalıtsal niteliği yükselir.

İngiltere'de yüksek toprak rantları ancak yarıcıları mahvedip, tarım işçilerini (gerçek dilenci), bir İrlanda fakiri durumuna düşürerek güvence altına alınır. Bütün bunlar Tahıl Yasaları'na rağmen ve ranttan gelir elde eden toprak sahiplerinin sıkça yarıcılara kiranın üçte birini ya da yarısını bırakmak zorunda kalmalarından bağımsız biçimde olur. 1815'den beri yarıcıların koşullarını iyileştirmek ve onları desteklemek için üç farklı Tahıl Yasası geçirildi. Bu dönemde, tarımın sefil durumunu düzeltmek ve bunun nedenleri incelemek için beş parlamento komisyonu oluşturuldu. Bir yanda, tarım işçilerinin tüm (tam) sömürüsüne ve ücretlerindeki olası en yüksek düşüşe rağmen, yarıcıların devam eden çöküşü, diğer yanda toprak sahiplerinin, rantın bir kısmından sık sık vazgeçmek zorunda kalmaları, İngiltere'de bile -tüm imalât sanayisine rağmen- yüksek rantların elde edilemediğinin bir kanıtıdır. Çünkü ekonomik bakış açısından, üretim maliyetlerinin bir bölümü, ekonominin dışında kalan anlaşmalar ve diğer koşullar aracılığıyla yarıcıların değil, toprak sahiplerinin cebine girerken, bu toprak rantı olarak görülemez. Eğer bu toprağı toprak sahibinin kendisi işlemişse, "toprak rantı" başlığı altındaki, sıradan, işleyen sermayenin kârının kısımlarına girmemeye dikkat edecektir.

16. ve 17. yüzyılın yazarları, hatta 18. yüzyılın yazarlarının üçte ikisi tahıl ihracatının, İngiltere'nin zenginliğinin asıl kaynağı olduğuna inanırlar. Temel kolunu pamuk sanayisinin oluşturduğu ve daha önemsiz kollarını çoğunlukla ana kolun tedarik ettiği eski İngiliz sanayisi bütünüyle tarıma tabiydi. Başlıca hammaddesi İngiliz tarımının ürünüydü. Bu durumda, gayet tabii, sanayi tarımı geliştirdi. Daha sonra, fabrika sistemi tam olarak geliştiğinde, tahıl üzerindeki gümrük vergilerinin ağırlığı çok kısa bir süre içerisinde hissedilmeye başlandı. Fakat bunlar nominal kaldı. Hızlı nüfus artışı, halen ekilebilir olan verimli toprak miktarındaki bolluk, keşifler elbette ki başlangıçta tarımın düzeyini yükseltti. İngiltere özellikle Napoleon'a karşı savaştan kâr etti, bu kâr sayesinde de düzenli bir önleyici sistem kurdu. Fakat 1815 yılı tarımın "üretici gücü"nün gerçekte ne kadar az arttığını gösterdi. Mevcut Tahıl Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle toprak sahiplerinin ve yarıcıların çığlıkları yükselmeye başladı. Sanayiyi öncelikle yerli toprağa yabancılaştırmak, modern fabrika sanayisinin doğasında vardır, çünkü sanayi temel olarak dışarıdan gelen hammaddeleri işler ve kendisini yabancı ticarete dayandırır. [İkinci olarak,] nüfusun, özel mülkiyet sisteminde, toprağın sömürüsüne karşılık gelmeyecek bir oranda artışına neden olmak sanayinin doğasında vardır. Dahası, şimdiye kadar Avrupa'da hep yapmış olduğu gibi, köylüleri yüksek kiralar ve toprak mülkiyetinin fabrika yöntemleriyle sömürülmesi vasıtasıyla son derece yoksul proleterlere dönüştürmek için Tahıl Yasaları'nı çıkarmak, yine sanayinin doğasından ileri gelir. Diğer yandan, Tahıl Yasaları'nın geçmesine engel olursa, büyük miktarda toprağı ekilemez hale getirir, tahıl fiyatlarını dışsal rastlantıların insafına bırakır ve ülkenin en özsel geçim kaynaklarını, bağımsız bir mülk kaynağı olan toprak mülkiyetini baltalayan ticarete bağımlı kılmak suretiyle ülkeyi bütünüyle yabancılaştırır [*entäussert das Land völlig*]. Bu son özellik, İngiltere'deki Tahıl Yasası Karşıtları Birliği'nin ve Kuzey Amerika'daki rant karşıtı hareketin amacıdır, çünkü toprak rantı, *toprak mülkiyetinin* iktisadi ifadesidir. Bundan dolayı Toriler sürekli olarak İngiltere'nin geçim kaynakları için örneğin *Rusya*'ya bağımlı hale getirilmesi tehlikesine dikkat çekerler.

Büyük-ölçekli fabrika sanayisi – elbette, Kuzey Amerika gibi hâlâ ekilmeyi bekleyen devasa miktarda toprağa (ve toprak fiyatını hiçbir surette arttırmayan koruma vergilerine) sahip ülkeler burada konu dışıdır –tıpkı fabrika bantlarında süren tarımın, insanların yerini büyükbaş hayvanların alması için insanları defedip tüm toprağı– elbette ki belirli bir oranda- otlağa dönüştürme eğiliminde olması gibi, sömürü belirli bir düzeye ulaştığında, kesin olarak toprağın üretici gücünü felç etme eğilimine sahiptir.

Ricardo'nun toprak rantı teorisi, kısaca şu anlama gelir:

Toprak rantı, toprağın üretkenliğine hiçbir şey katmaz. Aksine, toprak rantındaki artış, toprağın üretici gücünün düştüğünün bir kanıtıdır. Bunu aslında tarıma uygun toprak alanının, nüfusun büyüklüğüne ve genel olarak uygarlık düzeyine oranı belirler. Tahıl fiyatlarını, nüfusun ihtiyaçları nedeniyle ekilmek zorunda olan en az verimli toprak üzerindeki üretim maliyeti belirler. Eğer daha düşük kalitede toprağa başvurulmak zorunda kalındıysa, ya da sermaye miktarı aynı toprak parçasında daha az verimle kullanılacaksa, en verimli toprağın sahibi ürününü ancak en kötü toprağa sahip köylü kadar değere satar. En iyi toprak üzerindeki üretim maliyeti ile en verimsiz topraktaki üretim maliyeti arasındaki farkı cebe indirir. Böylece, ekilecek toprak ne kadar az üretkense ya da aynı toprak parçasına yatırılan ikinci ve üçüncü sermaye miktarları kadar ürün vermiyorsa, kısacası, toprağın göreli üretici gücü ne kadar fazlaysa, rant o kadar yükselir. Toprak her yeri verimli hale getirdi...

IV. Bay List ve Ferrier

Napoleon'un *sous-inspecteur des douanes* görevlisi Ferrier'in *Du gouvernement considéré dans ses rapports avec le commerce* (Paris, 1805) adlı kitabı, Bay List'in kopya çektiği çalışmadır. List'in kitabında, Ferrier'in çalışmasında daha önce ifade edilmemiş ve daha iyi ifade edilmemiş tek bir temel fikir yoktur.

Ferrier, Napoleon'un memurlarından biriydi. Kıtasal Sistem'i savunmuştu. Ferrier *koruma sistemi*nden değil, *önleyici sistem*den söz

eder. Tüm ulusların *birliği* ya da ülke içinde *ebedi barış* gibi ifadeler kullanmaktan çok uzaktır. Elbette herhangi bir sosyalist ifadesi de yoktur. List'in bilgeliğinin gizli kaynağına ışık tutmak adına, Ferrier'nin kitabından kısa bir parça vereceğiz. Louis Say'ı bir müttefiki olarak sunabilmek adına yalanlayan Bay List, diğer yandan her yerde kopyaladığı Ferrier'den alıntı yapmaz. Okurun sahte bir izin peşinden gitmesini ister.

Ferrier'nin Smith hakkındaki görüşünü zaten alıntılamıştık. Ferrier hâlâ eski önleyici sisteme sadıktır, fakat daha dürüst bir şekilde.

Devlet Müdahalesi. Ulusların Tutumluluğu.

"Ulusların tutumluluğu ve müsrifliği (*prodigalité*) diye bir şey vardır, fakat bir ulus ancak *başka* halklarla ilişkileri bakımından müsrif ya da tutumlu olabilir" (s. 143).

"Sermayenin, sermaye sahibi için en kârlı kullanımının zorunlu olarak sanayi için de en kârlısı olacağı doğru değildir. ... Kapitalistlerin genel çıkardan çok uzak olan çıkarları neredeyse her zaman genel çıkara aykırıdır" (s. 168, 169).

"Ulusların tutumluluğu diye bir şey vardır, fakat bu Smith'in düşündüğünden oldukça farklıdır. ... Bu tutumluluk yabancı malları ancak bir kimsenin kendi mallarıyla ödenebildikleri müddetçe satın almaktır. Bazı zamanlar bunlardan bütünüyle vazgeçmektir" (s. 174, 175).

Üretici Güçler ve Değişim-Değeri

"Smith'in ortaya koyduğu (oluşturduğu) ülkelerin tutumluluk ilkeleri bütünüyle üretken ve üretken-olmayan emek arasındaki ayrıma dayanır. ... Bu ayrım özsel olarak yanlıştır. Üretken-olmayan emek yoktur" (s. 141).

"[Garnier] gümüşün, gümüş olarak *dolaşımını* daha aktif hale getirme ve bunun sonucunda emek ürünleri çoğaltma *özelliğini* düşünmeksizin, gümüşte sadece gümüşün değerini görmüştü" (s. 18). "Bu durumda, hükümetler paranın dışarı çıkmasını engellemeye çalıştıklarında ... bu paranın *değeri*yle ilgili değildir ... çünkü paranın değişimde aldığı değer dolaşımdakiyle aynı etkide olmaz ... çünkü her geçişte yeni bir yaratıma neden olamaz" (s. 22, 23). "Para olarak dolaşan paraya uygulandığı biçimiyle 'zenginlik', olanak tanıdığı yeniden-üretim edimlerinden anlaşılmalıdır ... bu bağlamda da, bir ülke, parasının niceliğini arttırdığında kendisini zenginleştirir, çünkü

paranın bu artışıyla emeğin tüm *üretici güçleri* artar" (s. 71). "Bir ülkenin iki milyarlık bir gelir ortaya koyduğu (harcadığı) söylendiğinde, ... anlatılmak istenen şey, bu ülkenin bu iki milyarın yardımıyla, değer bakımından 10, 20, 30 defa daha büyük bir dolaşımı destekleyebilecek, ya da, aynı şekilde, bu değerleri üretebilecek *araçlara* sahip olduğudur. Bu ülkenin paraya borçlu olduğu şey, zenginlik olarak adlandırılan bu *üretim araçlarıdır*" (s. 22).

Görüyorsunuz: Ferrier paranın sahip olduğu *değişim-değeri*ni, paranın *üretici gücünden* ayırt etmektedir. Genel olarak üretim araçlarını zenginlik olarak adlandırmasının dışında; her koşulda, tüm sermayeye paranın *değeri* ile *üretici gücü* arasındaki ayrımı uygulamaktan daha kolay bir şey yoktu.

Fakat Ferrier daha da ileri gider, genel olarak ulusların üretim araçlarını koruma altına alması zemininde önleyici sistemi savunur:

"Öyleyse, ulusların ihtiyaçlarını karşılamak için *araçlar* edinmelerini kolaylaştırdıkları sürece yasaklar faydalıdır. ... Düşük kalitede de olsa kendi yapabileceği metaları parasıyla dışarıdan alan bir ülkeyle, topladığı meyvelerden memnun olmayıp, karşılığında bahçıvanlık malzemeleri vererek, komşularından daha sulu meyveler satın alan bir bahçıvanı karşılaştıracağım" (s. 288). "*Üretici sermayeyi* genişletmeye çabaladığında, dış ticaret daima daha kârlıdır. Sermayeyi çoğaltmak yerine yabancılaşmasını talep ettiğinde ise zarar ettirir" (s. 395–96).

Tarım, İmalât, Ticaret

"Bir hükümet tarım yerine ticareti ve fabrikaları mı desteklemelidir? Bu soru hâlâ hükümetlerin ve yazarların üzerinde anlaşamadıkları bir sorudur" (s. 73).

"Sanayi ve ticaretin ilerlemesi, uygarlığın, sanatların, bilimlerin ve ulaşımın ilerlemesine bağlıdır. Tarım için hiçbir şey yapamayan bir hükümet, sanayi için neredeyse her şeyi yapabilir. Eğer bir ulus gelişimini durdurma gibi alışkanlara ve zaaflara sahipse, hükümetin bununla savaşmak için tüm araçları kullanması gerekir" (s. 84).

"Tarımı desteklemenin doğru yolu, imalâtçıları desteklemektir" (s. 225). "Alanı" (yani M. Ferrier'nin kastettiği sanayi, imalât sanayisi), "ne başarı bakımından ne de ilerleme araçları bakımından sınırlıdır. ... Bir imgelem gibi geniş ufuklu ve bir imgelem gibi seyyar ve

> verimli; onun yaratıcı gücünün, günlük taze éclat alan insan zihninin kendisinden daha başka bir sınırı yoktur" (s. 85).
>
> "Tarımsal üretime dayalı bir ulus için hakiki zenginlik kaynağı yeniden-üretim ve emektir. Sermayesini bu amaca göre yatırmalıdır ve başka ülkelerinkiler nakledilmeden ve satılmadan, metalarını nakletmeli ve satmalıdır" (s. 186). "İnsanın zenginliğinin bu gelişimi öncelikle ulusun ulusla alışverişinden çok önce varolan iç ticarete atfedilecektir" (s. 145). "Bizzat Smith'e göre, biri iç ticarete, diğeri de dış ticarete yatırılan iki sermayeden birincisi, ülkenin sanayisine 24 kat daha fazla destek ve teşvik sağlar" (s. 145-146).

Fakat M. Ferrier hiç değilse iç ticaretin dış ticaret olmaksızın var olamayacağını anlar (loc. cit.).

> "Eğer bazı özel kişiler İngiltere'den 50,000 parça kadife ithal ederlerse, bu alım-satımla büyük paralar kazanacak ve stoklarını rahatlıkla tüketeceklerdir. Fakat bu iç sanayiye darbe indirecek ve 10,000 işçiyi işsiz bırakacaktır" (s. 170; krş. s. 155, 156).

List gibi Ferrier de imalât ve ticaretle ilişkili olan ve yalnızca tüketen (s. 91) yerler arasındaki farka dikkat çeker, fakat Ferrier bunu yaparken en azından bizzat Smith'e gönderme yapacak kadar dürüsttür. Ferrier, Bay List için çok değerli olan *Methuen Anlaşması*'na ve Smith'in bu anlaşmaya ilişkin yargısının inceliğine gönderme yapar (s. 159). Smith'in yargısının genel olarak List'in yargısına nasıl kelimesi kelimesine örtüştüğünü hâlihazırda görmüştük. Ayrıca bakınız: *taşımacılık ticareti* (s. 186 *et passim*).

Ferrier ile List arasındaki fark, Ferrier'nin Kıtasal Sistem'in dünya-tarihsel girişiminin önemi lehine yazarken, List'in zavallı, zayıf zihinli burjuvazi lehine yazmasıdır.

Okur, Bay List'in söylediği her şeyin *in nuce* Ferrier'den alıntılarda içerildiğini kabul edecektir. Dahası eğer List'in Ferrier'den bu yana politik ekonominin gelişiminden ödünç aldığı ifadeler de eklenirse, onun payına, geriye sadece boş idealleştirme, sözcüklerden oluşan üretici güçler kalır – ve egemenlik için mücadele eden Alman burjuvasının akıllı ikiyüzlülüğü.

Serbest Ticaret Sorunu Üzerine

Karl Marx - Friedrich Engels
Hazırlayan: Önder Kulak

Karl Marx ve Friedrich Engels elinizdeki derlemede kapitalist üretim tarzının temel bir öğesine dikkat çekiyorlar: Serbest Ticaret.

Marx ve Engels, bir yandan serbest ticaretin işçilere ancak yıkım getirdiğini gösterirlerken, diğer yandan ikiyüzlü burjuvaların nasıl işlerine geldiğinde serbest ticarete karşı gümrük vergileri gibi onlarca çeşit koruma vergisine tutunduklarını ifşa ediyorlar. İngiltere, Fransa, Almanya ve diğer Kıta Avrupa'sı ülkelerindeki korumacı ticaret yanlıları ile serbest ticaret yanlıları arasında başlayan polemikleri takip eden ve tartışmaya dâhil olan Marx ve Engels, konuyu üç perspektifte ele alıyorlar: Serbest ticaretin sermaye ilişkilerini nasıl şekillendirdiği, liberal entelektüellerinin yanılgıları ve serbest ticaretin işçi sınıfına politik ve ideolojik imkân sağlayıp sağlamadığı. Bu çerçevede, ataerkil üretim sürecinin tasfiye edilişi; serbest ticaretin, burjuvazinin hangi fraksiyonlarına fayda sağladığı; aristokratik yapının neden ömrünü doldurduğu; işçi sınıfı açısından korumacılığın mı yoksa serbest ticaretin mi dikkate alınması gerektiği; sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması süreçlerinde serbest ticaretin önemi gibi pek çok konu başlığını 1845-1888 tarihleri arasında kaleme aldıkları metinlerden görebiliyoruz.

Serbest Ticaret yazıları Marksist teori ve pratikte sermayenin zaman-mekânsal yayılışının ekonomik ve politik öncüllerine dair tarihsel maddeci bir çerçeve sunuyor.

"Serbest ticaret nedir? Sermayenin özgürlüğüdür." Karl Marx

Kansu Yıldırım

NOTA BENE MARKSİZM

Fortius Marx

Karl Marx'ın henüz çevrilmeyen metinlerini dilimize kazandırma girişimleri bize şunu gösterdi: Marx'ın düşüncede *daha güçlü* bir takibini gerçekleştirmek ve mevcut teoriyi *daha güçlü* bir biçimde yeniden-üretmek istiyorsak O'nu bütün eserleriyle, köşe yazılarıyla ve polemikleriyle kavramak durumundayız. Türkiye'de Marksist literatürün tamamlanması amacıyla bizler, *"Notabene Marksizm – Fortius Marx"* çalışma grubu olarak tarih, ekonomi, ulusal sorun, siyaset ve felsefe üzerine tercümesi henüz gerçekleştirilmemiş tüm Marx ve Engels metinlerini siz değerli okuyucularla buluşturmak için yola çıktık.

9 786055 513955